

Eerlijke Belastinggids

Een Gids van het Nederlandse belastingstelsel

Ellen van 't Klooster & Erik Brouwer

SEO Economisch onderzoek¹

Het doel van deze Gids is tweeledig: inzicht bieden in het functioneren van het Nederlandse belastingstelsel als geheel en aanknopingspunten leveren voor beleidsopties. De focus ligt daarbij op de rechtvaardigheid van het stelsel zoals gedefinieerd door Oxfam Novib en het Tax Justice Network Africa. Op basis van analyses van onder meer de OESO, Europese Commissie en het CPB blijkt dat Nederland beschikt over een stabiel stelsel met voorspelbare inkomsten. Tegelijkertijd blijven structurele knelpunten bestaan, zoals de hoge belastingdruk op inkomsten uit arbeid vergeleken met de belasting op inkomsten uit vermogen, belastingontwijking via Nederland en de complexiteit van het stelsel.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Oxfam Novib en gebaseerd op een gezamenlijke methodiek van Oxfam Novib en Tax Justice Network Africa om de eerlijkheid van het belastingstelsel van een land te evalueren. In samenwerking met SEO Economisch Onderzoek (SEO) is deze methodiek aangepast aan de Nederlandse context. Daarbij zijn de focuspunten en normatieve visie op een eerlijk belastingstelsel door Oxfam Novib bepaald. Bij beleidsadviezen in dit rapport wordt vermeld welke bron of instantie het advies geeft.

Inhoud

Eerlijke Belastinggids	1
Samenvatting	3
1 Introductie	5
2 Toereikendheid	7
3 Progressiviteit	9
4 Belastingconcurrentie	27
5 Belastingadministratie en transparantie	37
6 Overheidsuitgaven	46
Conclusie	53
Bibliografie	54
Noot	65
Dankwoord	66
About Oxfam	67

Samenvatting

Van elke honderd euro die in Nederland wordt verdiend, gaat ongeveer veertig euro naar de overheid in de vorm van belastingen en sociale premies (Crossen en Jacobs, 2019). Belastingen raken daarmee vrijwel elk aspect van het economische en maatschappelijke leven, en hebben impact op (her)verdeling van welvaart. De vormgeving van het belastingstelsel komt voort uit politieke keuzes.

Deze Gids geeft een overzicht van het Nederlandse belastingstelsel en legt op toegankelijke wijze uit hoe het werkt. De analyse volgt vijf kernpijlers: toereikendheid, progressiviteit, belastingconcurrentie, belastingadministratie en overheidsuitgaven. Daarbij staat centraal in hoeverre het stelsel recht doet aan het draagkrachtbeginsel, bijdraagt aan vertrouwen en transparantie, wat de impact is op vrouwen en op verschillende inkomens- en vermogensgroepen, en waar belastingontwijking en -ontduiking plaatsvinden. De Gids biedt geïnteresseerden daarmee een beeld van de werking van het belastingstelsel als geheel en helpt te identificeren waar het goed functioneert en waar ruimte is voor verbetering.

Toereikendheid

Nederland beschikt over een stabiel belastingstelsel met voorspelbare inkomsten. De totale overheidsinkomsten uit belastingen en premies bedroegen in 2024 39 procent van het bbp. Ondanks schokken zoals de coronapandemie blijft de staatsschuld met circa 44 procent van het bbp ruim onder de EU-limiet van 60 procent. Het stelsel genereert daarmee voldoende middelen om overheidsfuncties en essentiële publieke diensten te financieren.

Progressiviteit

De inkomstenbelasting vormt de grootste inkomstenbron (38 procent), gevolgd door btw (28 procent) en vennootschapsbelasting (16 procent). Hoewel de tariefstructuur van de inkomstenbelasting progressief is, is de effectieve belastingdruk voor het grootste deel van de bevolking vrij vlak – rond 40 procent – en zelfs regressief aan de top van de inkomensverdeling, waar de druk daalt tot ongeveer 20 procent voor de top 0,01 procent. Dit komt vooral doordat inkomen uit vermogen lager wordt belast dan inkomen uit arbeid: de meest vermogenden betalen procentueel minder belasting op inkomen dan niet of minder vermogenden. Nederland kent van alle EU-landen de laagste belastingdruk op inkomen uit vermogen van huishoudens, mede door de ruime hypotheekrenteaftrek. Indirecte belastingen zoals btw drukken relatief zwaarder op lage inkomens en op vrouwen, die oververtegenwoordigd zijn in lagere inkomensdecielen. De herverdeling van inkomen verloopt in Nederland dan ook vooral via overheidsuitgaven, en veel minder via belastingheffing.

Belastingconcurrentie

Het Nederlandse vennootschapsbelastingtarief (19 procent voor winst tot 200.000 euro en 25,8 procent daarboven) ligt in de middenmoot van West-Europa. Nederland heeft de afgelopen jaren meerdere maatregelen genomen tegen belastingontwijking door multinationals: bronbelasting op rente- en royaltybetalingen (2021) en dividenden (2024) naar laagbelastende landen, de mondiale minimumbelasting van 15 procent (Pillar Two) en anti-misbruikregels zoals ATAD1/2 en CFC. Als gevolg hiervan daalden geldstromen naar laagbelastende landen. Desondanks blijft Nederland een belangrijk doorstroomland: circa 90 procent van de inkomende en 70 procent van de uitgaande

inkomensstromen heeft nog altijd een doorstroomkarakter. De toegankelijkheid van het UBO-register is sinds 2022 sterk beperkt, wat maatschappelijk toezicht op financiële structuren bemoeilijkt.

Belastingadministratie en transparantie

Het Nederlandse belasting- en toeslagenstelsel is zeer complex door de veelheid aan inkomensafhankelijke toeslagen, heffingskortingen en uitzonderingen. Dit leidt tot fouten, terugvorderingen en aanzienlijk niet-gebruik van regelingen: in 2021 bleef meer dan 1 miljard euro aan huurtoeslag, zorgtoeslag en kindgebonden budget onbenut. De Belastingdienst kampt daarnaast met personeelstekorten en verouderde ICT-systemen. Volgens schattingen van het Tax Justice Network loopt Nederland jaarlijks circa 1 miljard euro mis door belastingontwijking van multinationals en 9 miljard door ontwijking van particulieren, onder meer via bv-structuren en verborgen vermogens in het buitenland.

Overheidsuitgaven

De herverdelende werking van het stelsel komt vooral tot stand via de uitgavenkant, met herverdeling via met name via bijstand en langdurige zorg. Daarnaast kan de overheid via onderwijsuitgaven gelijke kansen bevorderen, met kinderopvangtoeslag ouders in staat stellen te blijven werken, en via fiscale belastingen en vrijstellingen de energietransitie sturen. Onderwijsuitgaven liggen met 5,0 procent van het bbp iets boven het EU-gemiddelde, maar de Inspectie van het Onderwijs signaleert dat onderlinge verschillen op kwaliteit nu te groot zijn: in een steekproef van 225 scholen in het basis- en voortgezet onderwijs kreeg ruim 20 procent het oordeel 'Onvoldoende'. De kinderopvangtoeslag wordt vooral gebruikt door midden- en hogere inkomens, terwijl lage inkomens drempels ervaren. De "babyboete" – het inkomensverlies van vrouwen na de geboorte van het eerste kind – bedraagt nog altijd bijna 40 procent. Fiscale belastingen en vrijstellingen rond energie bevatten vergroenende prikkels, maar daarnaast ook fossiele subsidies en vrijstellingen die de energietransitie afremmen.

Hoofdconclusies

Drie thema's keren in het rapport steeds terug: de scheefheid tussen de belastingdruk op arbeid en die op vermogen, de rol van Nederland als doorstroomland, en de complexiteit van het stelsel. Organisaties en onderzoekers benoemen als belangrijkste beleidsrichtingen onder meer het verschuiven van de belastingdruk van arbeid naar vermogen, het progressiever maken van de erf- en vermogensbelasting, een verantwoorde afbouw van de hypotheekrenteaftrek, verdere aanpak van doorstroomstructuren en vergroting van de transparantie, en vereenvoudiging van het toeslagen- en kortingenstelsel.

1 Introductie

Belastingen maken publieke voorzieningen mogelijk, herverdelen inkomens en vermogens, en kunnen ongelijkheid verkleinen of juist vergroten. Van elke honderd euro die in Nederland wordt verdiend, gaat ongeveer veertig euro naar de overheid in de vorm van belastingen en sociale premies. Het belastingstelsel raakt daarmee vrijwel alle aspecten van het economische en maatschappelijke leven. Belastingen beïnvloeden keuzes van mensen en bedrijven: of iemand gaat werken, hoeveel er wordt gewerkt en of men kiest voor loondienst of ondernemerschap. Ze sturen ook hoe mensen hun vermogen aanwenden – in een eigen woning, pensioen of beleggingen – en hoe bedrijven investeren, financieren en winst verdelen (Cnossen en Jacobs, 2019).

De Eerlijke Belastinggids beoordeelt belastingstelsels in verschillende landen op hun rechtvaardigheid, effectiviteit en transparantie. De Eerlijke Belastinggids is een initiatief van Oxfam Novib en Tax Justice Network Africa (TJNA) en is al toegepast op verschillende landen. Deze editie kijkt voor het eerst naar het Nederlands belastingstelsel.

Een goed belastingstelsel is niet alleen technisch of financieel van belang, maar vormt ook een essentiële maatschappelijke waarde. Volgens de Rijksoverheid draait een goed belastingstelsel om het gevoel van rechtvaardigheid bij burgers: belasting wordt geheven naar draagkracht, fiscale voordelen komen terecht bij de mensen die er recht op hebben, en de overheid houdt rekening met de positie van verschillende groepen (Ministerie van Financiën, 2024). De Eerlijke Belastinggids sluit hierbij aan door te analyseren in hoeverre het Nederlandse stelsel recht doet aan principes zoals het draagkrachtbeginsel, en of het bijdraagt aan vertrouwen, transparantie en eerlijkheid in de samenleving.

Hoewel belastingen formeel worden betaald door individuen, bedrijven en organisaties, wordt de uiteindelijke economische last enkel gedragen door individuen. Ten eerste zijn bedrijven en organisaties in handen van mensen – zoals eigenaren, aandeelhouders, werknemers of leden. Ten tweede zijn bedrijven en organisaties geen eindpunt van belastingheffing, maar een schakel: zij betalen belastingen wel aan de Belastingdienst, maar de effecten daarvan worden doorgegeven aan mensen. Deze worden betaald via hogere prijzen voor klanten, lagere lonen voor werknemers of lagere winsten voor aandeelhouders. Maar ook belastingvoordelen voor bedrijven en organisaties komen uiteindelijk bij individuen terecht (OECD, 2010).

Het doel van deze Gids is tweeledig:

1. De Gids helpt een beeld te vormen van het Nederlandse belastingstelsel als geheel en het belastingstelsel beter te begrijpen.
2. De Gids dient als middel om beleidsopties te formuleren die kunnen bijdragen aan een rechtvaardiger belastingstelsel. Het belastingstelsel is het resultaat van historische keuzes en politieke besluitvorming, en verandert voortdurend mee met economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Nieuwe beleidskeuzes bepalen hoe het belastingstelsel zich verder ontwikkelt.

De Eerlijke Belastinggids onderzoekt daarom in hoeverre het Nederlandse belastingstelsel voldoet aan verschillende pijlers van een rechtvaardig belastingstelsel. Oxfam Novib en TJNA definiëren een rechtvaardig belastingstelsel als volgt:

- Het maakt het mogelijk om voldoende inkomsten te genereren om overheidsfuncties uit te voeren en hoogwaardige essentiële publieke diensten te leveren;
- Het is progressief en fungeert als een mechanisme om inkomen te herverdelen op een genderresponsieve manier;
- Het onthoudt zich van en schaft belastingvrijstellingen en -voordelen af voor de hoogste inkomensgroepen;
- Het pakt de oorzaken van illegale kapitaalvlucht en belastingontwijking en -ontduiking door multinationale ondernemingen en vermogenden aan.

Met trendanalyses, beleidsvergelijkingen en empirische data schetst dit rapport een beeld van het Nederlandse fiscale stelsel op bovenstaande punten. Het onderzoek is gebaseerd op een gezamenlijke methodiek van Oxfam Novib en TJNA om de eerlijkheid van het belastingstelsel van een land te evalueren. In samenwerking met SEO Economisch Onderzoek (SEO) is deze methodiek aangepast aan de Nederlandse context. Daarbij zijn de focuspunten en normatieve visie op een eerlijk belastingstelsel door Oxfam Novib bepaald. Bij beleidsadviezen in dit rapport wordt vermeld welke bron of instantie het advies geeft.

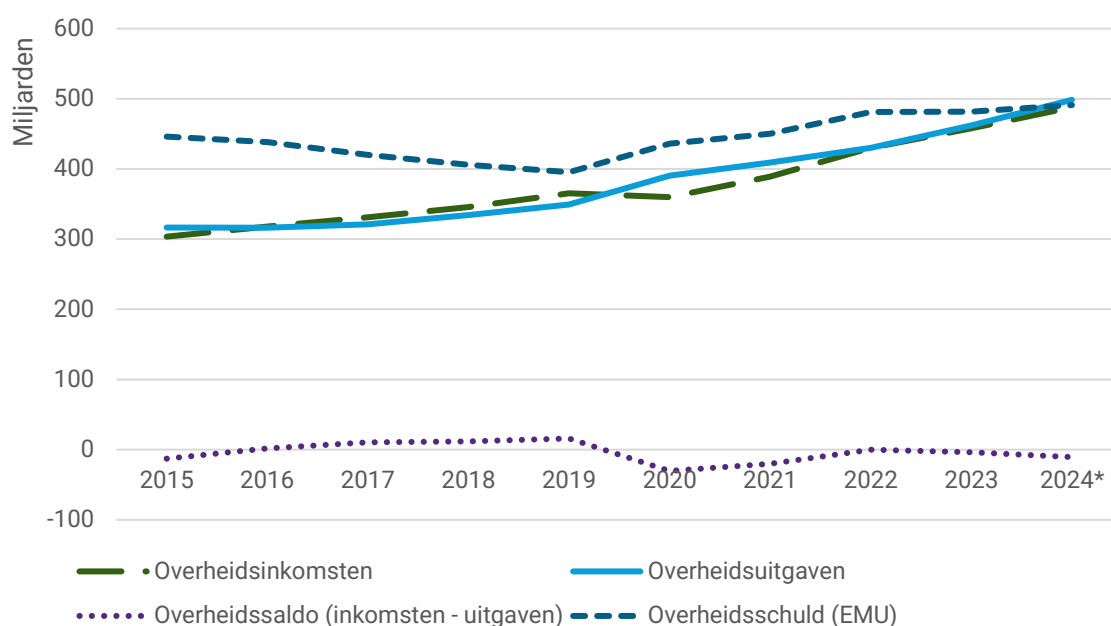
2 Toereikendheid

Trendanalyses van inkomsten, uitgaven, schuld en rentelasten laten zien hoe houdbaar de overheidsfinanciën zijn en hoeveel beleidsruimte er is voor nieuwe maatregelen. Deze trendanalyses maken zichtbaar hoe schokken (zoals corona of een rentestijging) de overheidsschuld beïnvloeden, en schetsen context bij mogelijke keuzes over investeren, bezuinigen of lasten schuiven.

Tussen 2015 en 2019 namen zowel de overheidsinkomsten als de uitgaven geleidelijk toe, in lijn met de economische groei. In deze periode lagen de overheidsinkomsten (circa 43–44 procent van het bbp) doorgaans iets boven of gelijk aan de uitgaven, waardoor de overheid enkele jaren een begrotingsoverschot boekte en de schuld daalde van ruim 446 miljard euro in 2015 naar 395 miljard euro in 2019 (ongeveer 49 procent van het bbp).

In 2020 zorgden de coronamaatregelen voor een stijging van de uitgaven, terwijl de inkomsten daalden. Er was een tekort van ruim 30 miljard euro, en de schuld steeg weer naar circa 436 miljard euro. Daarna herstelde het saldo: in 2022 was de begroting nagenoeg in evenwicht, maar in 2023–2024 nemen de uitgaven opnieuw sneller toe dan de inkomsten door hogere zorg-, energie- en defensiekosten. De schuld blijft als percentage van het bbp (ongeveer 44 procent) ruim onder de EU-limiet van 60 procent. De limiet van 60 procent voor de staatsschuld van de EU is onderdeel van het Stabiliteits- en Groeipact en vereist dat de staatsschuld van de lidstaten onder dit percentage van hun bbp blijft. De rentelasten waren laag tot 2022, maar stijgen sinds 2023 mee met de hogere rente en de omvang van de schuld.

Figuur 1: De overheidsinkomsten en -uitgaven zijn de afgelopen 10 jaar gestegen - in lijn met de economische groei

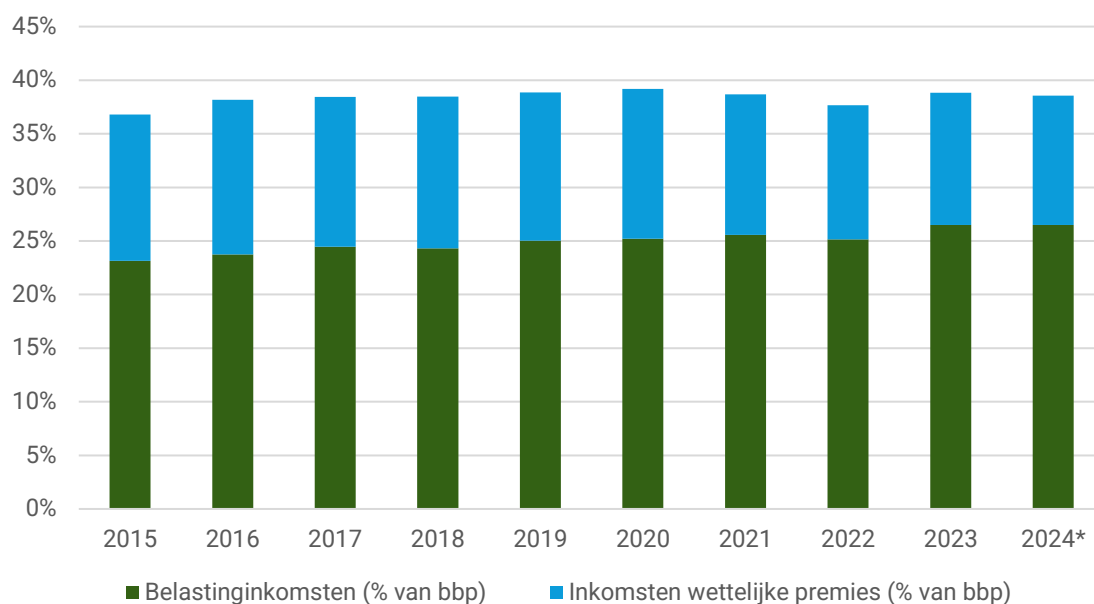
Bron: Data van [CBS Statline \(z.d. -b\)](#), bewerking door SEO Economisch Onderzoek

De overheidsinkomsten bestaan voor het grootste deel uit belastingen en wettelijke premies. Belastingen zijn algemene afdrachten aan de overheid waarvoor de

belastingbetaler geen directe tegenprestatie krijgt; ze vloeien in de rijkskas en worden gebruikt voor collectieve voorzieningen zoals onderwijs, infrastructuur en veiligheid. Wettelijke premies daarentegen worden geheven om specifieke sociale verzekeringen te financieren, zoals de AOW, de zorgverzekering of de WW. Wie premie betaalt, bouwt daarmee een recht op een uitkering of zorg op. Naast inkomsten uit belastingen en premies ontvangt de overheid ook overige inkomsten, bijvoorbeeld het dividend dat uitgekeerd wordt door staatsdeelnemingen, terugbetaalde studieschulden of de opbrengst uit boetes en schikkingen (Ministerie van Financiën, z.d.).

De belastinginkomsten ten opzichte van het bbp zijn de afgelopen 10 jaar toegenomen van 23 tot 27 procent. De inkomsten uit wettelijke premies ten opzichte van het bbp zijn iets gedaald, van 14 procent in 2015 tot 12 procent in 2024. De totale overheidsinkomsten uit belastingen en premies waren in 2024 39 procent van het bbp. In het volgende hoofdstuk (Hoofdstuk 3 Progressiviteit) gaan we verder in op specifiek de belastinginkomsten.

Figuur 2: De totale inkomsten uit belasting en premies waren in 2024 39 procent van het bbp

Bron: Data van CBS Statline (z.d.-a), bewerking door SEO Economisch Onderzoek

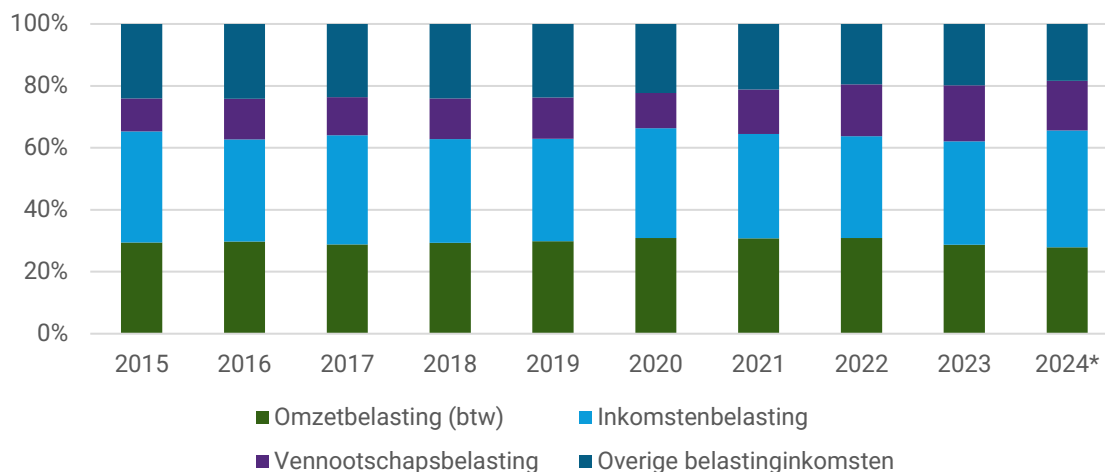
3 Progressiviteit

De mate van progressiviteit in het Nederlandse belastingstelsel bepaalt in welke mate hogere inkomens, vermogens en winsten zwaarder worden belast dan lagere. Dit hoofdstuk beschrijft de ontwikkeling en verdeling van de belastingdruk in drie hoofdonderdelen: de belasting op inkomsten uit werk (valt onder box 1), de belasting op inkomsten uit vermogen (valt onder box 2 en 3) en erfbelasting, en de vennootschapsbelasting. Het kijkt naar zowel de tariefstructuur als de effectieve belastingdruk, inclusief de invloed van aftrekposten, vrijstellingen en grondslagen.

De Nederlandse belastinginkomsten

De Nederlandse belastinginkomsten bestaan in 2024 voor 38 procent inkomstenbelasting, 28 procent uit btw, 16 procent uit vennootschapsbelasting en 18 procent uit overige belastinginkomsten. Onder overige belastinginkomsten vallen bijvoorbeeld accijnzen, energiebelasting en dividendbelasting. Inkomstenbelasting vormt daarmee het grootste onderdeel van de Nederlandse belastinginkomsten. Hieronder valt belasting op inkomsten uit zowel werk (box 1) als vermogen (box 2 en 3). Het aandeel vennootschapsbelasting is iets gestegen. Dit komt onder meer door conjunctuur² en winstontwikkelingen, en door maatregelen³ waardoor de belastingbasis breder is geworden.

Figuur 3: Het grootste deel van de belastinginkomsten is de inkomstenbelasting

Bron: Data van CBS Statline ([z.d.-a](#)), bewerking door SEO Economisch Onderzoek

² De conjunctuur verwijst naar de stand van de economie op een bepaald moment. In een hoogconjunctuur groeit de economie en nemen winsten en werkgelegenheid toe, en daarmee ook de inkomsten uit de vennootschapsbelasting. In een laagconjunctuur vlakt de groei af of krimpt de economie.

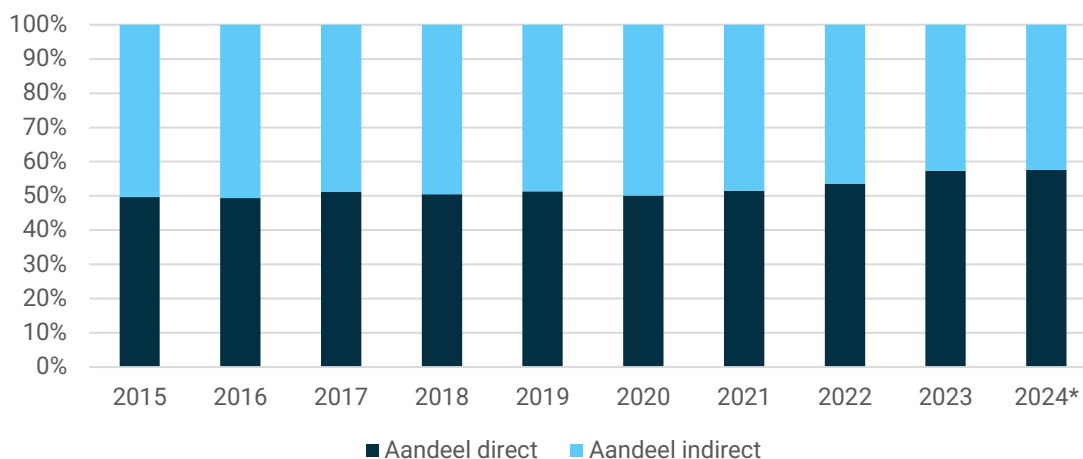
³ Er zijn de afgelopen jaren bijvoorbeeld maatregelen genomen om belastingontwijking van bedrijven en multinationals tegen te gaan, zie hoofdstuk 4 Belastingconcurrentie en hoofdstuk 6 Belastingadministratie en transparantie.

Directe en indirecte belastingen

Directe belastingen zijn belastingen die rechtstreeks worden geheven op inkomen, winst of vermogen. Bij directe belastingen betaalt de persoon of het bedrijf zelf de belasting over zijn/haar inkomen of winst. Voorbeelden zijn de inkomstenbelasting (box 1, 2, 3), vennootschapsbelasting (vpb), dividendbelasting en erf- en schenkbelasting.

Indirecte belastingen zijn belastingen die worden geheven via transacties of consumptie. De belasting wordt afgedragen door een tussenpersoon (zoals een winkelier), maar de consument draagt de last. Dit worden ook wel kostprijsverhogende belastingen genoemd. Voorbeelden zijn omzetbelasting (btw), accijnzen (op brandstof, alcohol, tabak) en energiebelasting ([Ministerie van Financiën, z.d. -f](#)). Figuur 4 toont dat het aandeel directe belastingen tussen 2015 tot en met 2024 licht is toegenomen ten opzichte van het aandeel indirecte belastingen.

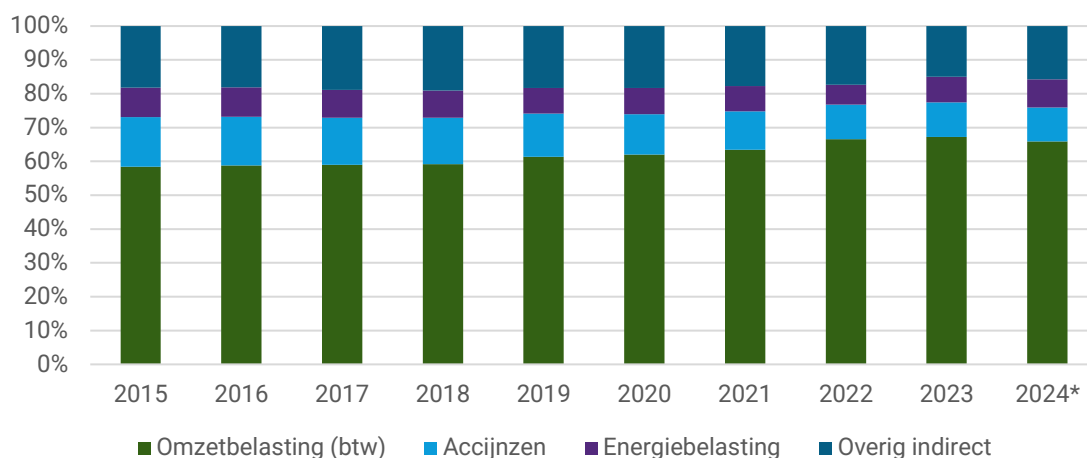
Figuur 4: Het aandeel directe belastingen is toegenomen in 2023 en 2024

Bron: Data van CBS Statline ([CBS Statline, z.d.-b](#)), bewerking door SEO Economisch Onderzoek

Figuur 5 laat zien dat binnen de indirecte belastingen, vooral de btw is toegenomen. Het aandeel van de omzetbelasting in de totale indirecte belastingen is gestegen van 58 procent in 2015, naar 66 procent in 2024. In Nederland kent de btw twee tarieven: een hoog tarief (21 procent) dat op de meeste goederen en diensten van toepassing is, en een laag tarief dat geldt voor onder meer voedingsmiddelen, boeken en sommige diensten. Er is een verandering geweest in het beleid: per 1 januari 2019 is het lage tarief van 6 naar 9 procent gegaan. Het hoge tarief is over de hele periode 21 procent. De stijgende btw-opbrengsten tussen 2015 en 2024 komen verder vooral door groei van (nominale) consumptie – dus méér bestedingen én hogere prijzen – aangevuld met tarief- en basiswijzigingen.

Figuur 5: Binnen de indirecte belastingen is het aandeel van de omzetbelasting (btw) gestegen

Bron: Data van CBS Statline (CBS Statline, z.d.-b), bewerking door SEO Economisch Onderzoek

Indirecte belastingen zijn regressiever dan directe belastingen. Huishoudens met lage inkomens besteden een groter deel van hun inkomen aan consumptie (en aan basisgoederen) en betalen dus relatief meer btw/accijns als percentage van inkomen. Dit zorgt voor minder herverdeling door belasting (van Essen e.a., 2022). De verhoging van het lage btw-tarief van 6 naar 9 procent (2019) vergroot dit effect.

Vrouwen betalen gemiddeld relatief veel indirecte belastingen ten opzichte van hun inkomen. Zij zijn oververtegenwoordigd in lagere inkomensdecielen. Dit komt door parttime werk, sectorale loonverschillen en zorgonderbrekingen. Ook zijn zij vaker alleenstaand ouder en hebben dan door de kinderen een hogere consumptie dan andere éénverdieners. Het aantal ouders in eenouderhuishoudens is 0,6 miljoen in 2025, waarvan 80 procent vrouw is (CBS Statline, z.d. -a).

De afgelopen jaren zijn prijzen en energiekosten gestegen. Dit heeft relatief meer impact op lage inkomens en vrouwen. Binnen de indirecte belastingen is het aandeel btw dan ook toegenomen, mede door de gestegen prijzen. Toch is het aandeel indirecte belastingen in 2023 en 2024 afgenomen ten opzichte van directe belastingen. Dit kan onder andere komen omdat energiebelastingen en benzineaccijns zijn verlaagd vanwege de hoge energieprijzen (Ministerie van Financiën, z.d. e).

Beleidsaanbevelingen:

- Oxfam Novib beveelt aan om de progressieve directe belastingen te versterken – met name de vermogensbelasting – en de regressieve impact van indirecte belasting te beperken.

Belasting op inkomsten uit werk

Onderstaande box toont het huidige tarief- en schijvensysteem voor inkomen uit werk en woning (box 1).

Tarieven en schijven inkomen uit werk en woning (box 1)	
• Schijf 1: tot €38.441	→ 35,82%
• Schijf 2: €38.441 – €76.817	→ 37,48%
• Schijf 3: boven €76.817	→ 49,50%.

Bron: Belastingdienst (z.d. -d), "Box 1: uitleg en tarieven", tarieven geldend voor 66 jaar of jonger, 2025.

In de afgelopen vijf jaar zijn verschillende veranderingen geweest in de tarieven en schijven. Tot 2020 had Nederland een systeem met vier schijven: het inkomen werd in meerdere stappen belast tegen oplopende tarieven. Die zijn vanaf 2020 samengevoegd tot twee schijven, en vanaf 2025 weer uitgebreid naar drie schijven. Dit is te zien in Tabel 1. De schijfgrens wordt in principe elk jaar geïndexeerd om te corrigeren voor inflatie, maar de indexatie is niet altijd volledig.

Tabel 1: In 2020 is de inkomstenbelasting van vier naar twee schijven gegaan⁴

Jaar	Schijven	Tarieven & schijven tot de AOW leeftijd	Tarieven & schijven vanaf de AOW leeftijd*
2019	4	1. 36,65% tot €20.384 2. 38,10% tot €34.300 3. 38,10% tot €68.507 4. 51,75% > €68.507	1. 18,75% tot €20.384 2. 20,20% tot €34.300 3. 38,10% tot €68.507 4. 51,75% > €68.507
2020	2	1. 37,35% t/m €68.507 2. 49,50% > €68.507	1. 19,45% tot €35.375 2. 37,35% tot €68.507 3. 49,50% > €68.507
2025	3	1. 35,82% tot €38.441 2. 37,48% tot 76.817 3. 49,50% > €76.817	1. 17,92% tot €38.441 2. 37,48% tot €76.817 3. 49,50% > €76.817

Bron: Belastingdienst, fiscale info van 2019, 2020, 2025

Noot: * Geboren na 1 januari 1946. De tarieven kunnen verschillen voor degenen die vóór 1 januari 1946 geboren zijn.

Aftrekposten, vrijstellingen en regelingen

De Nederlandse inkomstenbelasting bevat diverse kortingen en aftrekposten die de uiteindelijke belastingdruk beïnvloeden. Zie Tabel 2 voor een overzicht van belangrijke kortingen en aftrekposten. De algemene heffingskorting en de arbeidskorting verlagen direct het bedrag aan te betalen inkomstenbelasting en zijn inkomensafhankelijk: zij nemen af naarmate het inkomen stijgt en verlagen daardoor vooral de belastingdruk

⁴ Voor mensen vanaf de AOW-leeftijd zijn de schijven anders.

voor lage en middeninkomens. De algemene heffingskorting geldt voor alle belastingplichtigen, terwijl de arbeidskorting specifiek geldt voor het inkomen uit arbeid. Daarnaast bestaan gerichte kortingen voor bepaalde groepen, zoals de inkomensafhankelijke combinatiekorting (IACK) voor werkende ouders met jonge kinderen (die geleidelijk wordt uitgefaseerd), de ouderenkorting en de aanvullende ouderenkorting voor AOW-gerechtigden met een laag of middeninkomen. Gezamenlijk maken deze kortingen het belastingstelsel progressiever, doordat de effectieve belastingdruk relatief zwaarder uitvalt bij hogere inkomens.

Aan de andere kant kent het stelsel voordelen voor eigenwoningbezitters, met name via de hypotheekrenteaftrek. Huiseigenaren betalen rente over hun hypotheek, en die rentebetalingen mogen ze van hun belastbare inkomen aftrekken. Tot 2020 leverde dat hoge inkomens meer voordeel op, omdat zij hun rentebetalingen mochten aftrekken van hun inkomen tegen het hoogste belastingtarief van zo'n 52 procent, terwijl lagere inkomens rond 37 procent zaten. Sinds 2020 is dat voordeel stap voor stap afgebouwd: vanaf 2023 geldt voor iedereen hetzelfde lagere percentage, namelijk het tarief van de eerste schijf (37,48 procent in 2025). Zie de subsectie 'De hypotheekrenteaftrek' onder de sectie Belasting op inkomsten uit vermogen van dit hoofdstuk voor een verdere toelichting op de hypotheekrenteaftrek.

Voor zelfstandigen bestaan specifieke ondernemersregelingen (Schwartz e.a., 2024), zoals de zelfstandigenaftrek en de MKB-winstvrijstelling, die de effectieve druk op winstinkomen beperken. Deze worden de laatste jaren stapsgewijs versoerd om het verschil met werknemers te verkleinen, met name de zelfstandigenaftrek.

De meeste regelingen zorgen ervoor dat lage en middeninkomens minder belasting betalen, maar bepaalde aftrekposten leveren juist meer voordeel op voor hogere inkomens. Voorbeelden hiervan zijn donaties en giften die je van het belastbaar inkomen mag aftrekken, welke voor hoge inkomens in een hogere belastingschijf ligt, en de hypotheekrenteaftrek, omdat hogere inkomens vaker een huis gekocht hebben. Daarbij geldt dat op duurdere huizen doorgaans een hogere hypotheek zit, wat het belastingvoordeel vergroot.

Tabel 2: Er zijn verschillende aftrekposten, vrijstellingen of regelingen die invloed hebben op de inkomstenbelasting

Categorie	Regeling	Wat het doet	Wie profiteert	Budgettair belang (mln €)*
Heffingskortingen	Algemene heffingskorting (AHK)	Directe korting op te betalen IB; inkomensafhankelijk	Alle belastingplichtigen met laag of middeninkomen	27.065
	Arbeidskorting	Korting voor arbeidsinkomen	Werkenden (loondienst en zelfstandigen)	38.107
	Inkomensafhankelijke combinatiekorting (IACK)	Belastingvoordeel voor werkende ouders met jong kind	Werkende (co-)ouders, vooral vrouwen in deeltijd	2.230
	Ouderenkorting	Korting op IB voor AOW-gerechtigden; inkomensafhankelijk	AOW-gerechtigden met laag of middeninkomen	5.592
Vrijstelling box 3	Heffingvrij vermogen/inkomen box 3	Verlaging lastendruk op inkomsten uit vermogen	Spaarders/beleggers	2.722
Eigen woning	Hypotheekrenteaftrek	Aftrekbare kosten voor eigen woning	Eigenwoningbezitters met hypotheek	11.272
	Eigenwoningforfait (EWF)	Bijtelling o.b.v. WOZ-waarde	Keerzijde van aftrekbaarheid van rente voor de eigen woning	-2.807
	Afbouw Wet Hillen	Aftrek wegens geen of kleine eigenwoningschuld	Woningeigenaren met (bijna) afgeloste hypotheek	n.b.
Persoonsgebonden aftrek	Partneralimentatie (betaald)	Aftrekbare onderhoudsverplichting	Betalers van alimentatie (vaak hogere inkomens)	-138
	Specifieke zorgkosten	Aftrekbare zorgkosten boven drempel	Personen met hoge zorgkosten, chronisch zieken	314

	Giftenaftrek inkomstenbelasting	Aftrekbare giften	Huishoudens met structurele giften, vaak hogere inkomens	435
Onderne- mers (IB)	Zelfstandigenaftrek (+startersaftrek)	Forfaitaire ondernemersaftrek	IB-ondernemers en zzp'ers met urencriterium	412
	MKB-winstvrijstelling	Vrijstelling % van winst na ondernemersaftrek	Alle IB-ondernemers (ongeacht winstniveau)	2.566
Lijfrente	Aftrek lijfrentepremies	Aftrek bij pensioentekort	Zelfstandigen of werknemers zonder volledig pensioen	1.119

Bron: Ministerie van Financiën (z.d.-d)

Noot: * Uit de miljoenennota voor het jaar 2026. Een positief getal kost de schatkist geld, een negatief getal brengt de schatkist geld op.

Belasting op inkomsten uit vermogen

Het Nederlandse stelsel belast niet vermogen zelf, maar inkomen dat uit vermogen wordt verondersteld te komen. Dat gebeurt vooral via de inkomstenbelasting (met box 2 en box 3). Box 2-belasting is de heffing die een directeur-grotoaandeelhouder (dga) betaalt over winst die uit de eigen bv wordt uitgekeerd, zoals dividend. Een dga is iemand die minstens vijf procent van de aandelen in een bv bezit. De belasting wordt pas geheven op het moment dat de dga geld uit de bv ontvangt, niet over winst die in de bv blijft. Daardoor kan het aantrekkelijk zijn winst langer in de bv te laten staan, omdat de box 2-heffing dan wordt uitgesteld.

Box 3 heft belasting over een fictief rendement op spaargeld, beleggingen en ander vermogen. De Belastingdienst schat dus hoeveel je gemiddeld zou "verdienen" op je vermogen, ook als je dat inkomen niet werkelijk ontvangt. Over dat veronderstelde rendement betaal je inkomstenbelasting. Niet het vermogen zelf wordt aangeslagen, maar een berekend inkomen dat daaruit voortvloeit.

Bepaalde vermogensoverdrachten worden wel direct belast, zoals erfenissen, schenkingen en woningtransacties. In Tabel 3 staat een overzicht van de Nederlandse belastingen die (indirect of direct) vermogen belasten. Nederland kent geen afzonderlijke vermogensbelasting die jaarlijks het totale nettovermogen belast.

Tabel 3: Er zijn verschillende belastingen op vermogen

Type belasting	Belastinggrondslag	Tarief (indicatief 2025)	Direct/inkomensheffing
Box 3 – Inkomstenbelasting (sparen en beleggen)*	Vermogen boven het heffingsvrije vermogen (€ 57.684 p.p.)	36% over forfaitair rendement (ca. 1% spaargeld, 6–7% beleggingen)	Inkomensheffing
Box 2 – Inkomstenbelasting (aanmerkelijk belang)	Dividend en vervreemdingswinst op aandelen, bij ≥ 5% belang	Twee schijven: 24,5% (tot € 67.000), 31% (boven € 67.000)	Inkomensheffing
Erfbelasting	Waarde van erfenissen, minus vrijstelling (partner € 804.698; kinderen € 25.490)	10–40% afhankelijk van verwantschap en omvang	Directe vermogensbelasting
Schenkbelasting	Waarde van schenkingen, minus vrijstelling (bijv. kinderen € 6.633)	10–40% afhankelijk van relatie en bedrag	Directe vermogensbelasting
Onroerendezaakbelasting (OZB)	WOZ-waarde van woningen en niet-woningen	Gemiddeld 0,1–0,2% (woningen); 0,3–0,4%	Directe vermogensbelasting

	(niet-woningen)		
Overdrachtsbelasting	Waarde bij overdracht van onroerend goed	2% voor eigen woning; 10,4% voor beleggers/bedrijfspanen	Eenmalige vermogensbelasting
Dividendbelasting	Dividenduitkeringen door NL-vennootschappen	15% bronheffing (verrekenbaar met inkomstenbelasting of Vpb)	Inkomensheffing
Box 1 – Eigenwoningforfait	Fictieve opbrengst uit eigen woning	0,35% van WOZ (tot ± € 1,25 mln); daarboven 2,35%	Inkomensheffing

Noot: * Waarschijnlijk geldt vanaf 2028 een nieuw systeem.

In termen van belastingopbrengst zijn de belangrijkste pijlers:

- **De inkomstenbelasting over vermogen (box 3):** dit is de structurele bron van belasting op (inkomsten uit) vermogen. In 2023 leverde box 3 volgens de Miljoenennota ([Ministerie van Financiën, z.d.-a](#)) ongeveer 4 à 5 miljard euro op, oplopend richting 7 miljard euro in 2024–2025 na de tarief- en forfaitaanpassingen. Het stelsel is echter al jaren onderwerp van discussie en rechtszaken, waarin het verschil tussen forfaitaire rendementen en het werkelijke rendement ter discussie staat. De komende hervorming naar een stelsel van werkelijk rendement (beoogd in 2028) moet dit veranderen.
- **Box 2 (aanmerkelijk belang)** heeft jaarlijkse opbrengsten tussen 6 en 10 miljard euro, afhankelijk van winstuitkeringen en beleidswijzigingen (bijvoorbeeld anticipatie op tariefsverhogingen). Deze belasting raakt directeur-grotaandeelhouders (DGA's) en ondernemend vermogen in privéhanden, wanneer zij minstens 5 procent van de aandelen van een bedrijf in bezit hebben.
- **De gemeentelijke onroerendezaakbelasting (OZB)** is een belasting op vastgoedbezit. Gemeenten ontvingen in 2024 samen zo'n 5,5 miljard euro aan OZB-opbrengsten ([Ministerie van Financiën, z.d.-b](#)), waarvan het grootste deel afkomstig is van eigenaren van woningen en bedrijfspanen.
- **Erf- en schenkbelasting** dragen jaarlijks zo'n 3 à 3,5 miljard euro bij.
- **De overdrachtsbelasting** is een eenmalige belasting die je betaalt bij de aankoop van onroerend goed – zoals een woning, een stuk grond of een bedrijfspan. Deze schommelt sterk met de woningmarkt, maar leverde in 2023 ongeveer 3 miljard euro op. De differentiatie (2 procent voor eigen woning, 10,4 procent voor beleggers en tweede woningen) maakt het deels een instrument van woningmarktbeleid.

Box 1: Vermogensbelasting in Spanje en Zwitserland

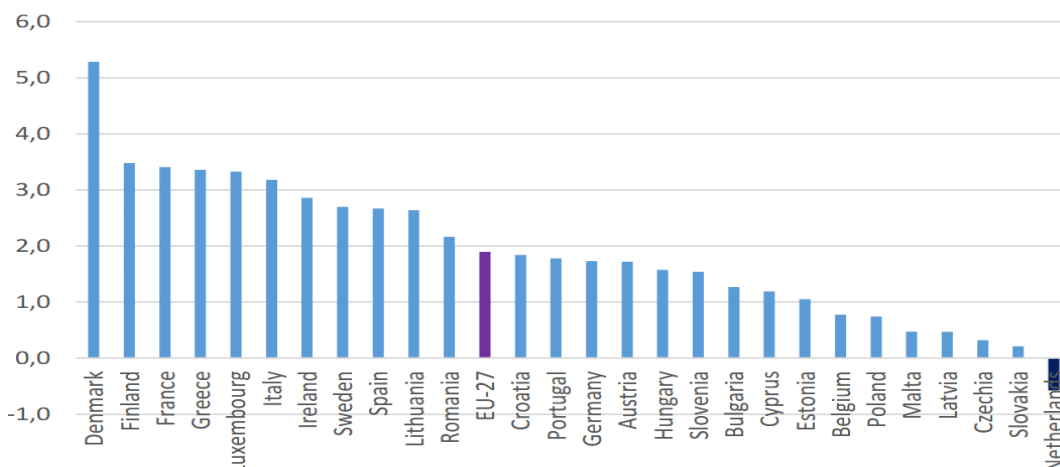
In Spanje en Zwitserland betalen mensen met een vermogen boven een bepaalde grens jaarlijks een klein percentage belasting over hun totale vermogen.

In Spanje moeten mensen met een groot vermogen elk jaar belasting betalen over wat zij bezitten, zoals huizen, spaargeld, beleggingen en waardevolle bezittingen. Dit wordt de vermogensbelasting genoemd (*Impuesto sobre el Patrimonio*). Iedereen mag eerst een bedrag vrijstellen (ongeveer €700.000 per persoon, plus €300.000 voor de eigen woning). Alleen het vermogen boven deze grens wordt belast. Over dat deel geldt een oplopend tarief, dat begint rond 0,2% en kan oplopen tot ongeveer 3,5% voor de grootste vermogens. De exacte regels verschillen per Spaanse regio. Daarnaast is een aanvullende belasting ingevoerd (*Impuesto Temporal de Solidaridad de las Grandes Fortunas*) om volledige vrijstellingen in sommige regio's (zoals Madrid en Andalusië) tegen te gaan, zodat alle belastingplichtigen effectief belasting betalen (OECD, 2018).

In Zwitserland werkt het anders, maar het idee is vergelijkbaar. Daar wordt de vermogensbelasting niet door de nationale overheid geheven, maar door de kantons (provincies) en gemeenten. Inwoners moeten jaarlijks opgeven wat zij bezitten – zoals huizen, aandelen, spaargeld en waardevolle bezittingen – minus schulden. Over dit nettovermogen wordt belasting betaald. Hoeveel dat precies is verschilt per kanton, maar de tarieven liggen meestal tussen de 0,1% en 1% van het vermogen. Ook hier geldt dat vermogen onder een bepaalde grens (die per kanton verschilt) is vrijgesteld (OECD, 2018).

De IBO Vermogensverdeling (2022) laat zien dat Nederland vergeleken met andere landen relatief weinig belasting heft op zowel het *inkomen uit vermogen* als op het *vermogen zelf*. Het vergelijken van de effectieve belastingdruk tussen landen is volgens het rapport echter lastig, waardoor vaak wordt gekeken naar het aandeel van vermogensbelastingen in de totale belastingopbrengsten. Figuur 6 laat de belastingen op inkomen uit vermogen zien (zoals inkomsten in box 1 voor de eigen woning, box 2, box 3 en een deel van de kansspelbelasting) als percentage van de totale belastingopbrengsten in EU-landen. Nederland heeft van de EU-landen de laagste belasting, deze is zelfs negatief. Dit komt vooral door de belastingkorting die huiseigenaren ontvangen vanuit de ruime hypotheekrenteaftrek (Rijksoverheid, 2022).

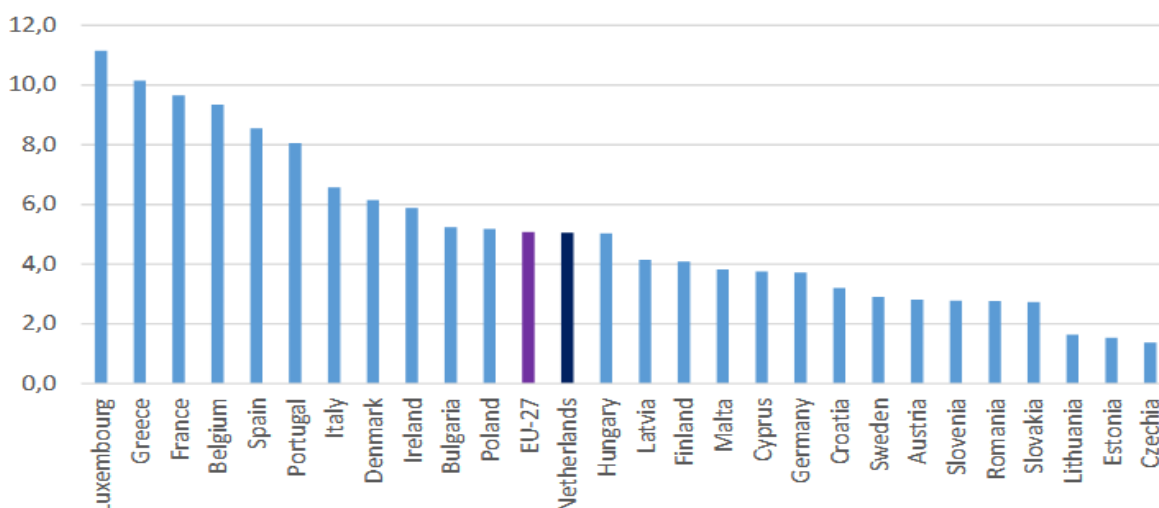
Figuur 6: De belasting op inkomen uit vermogen van huishoudens als percentage van de totale belastingopbrengsten in 2020 is negatief

Bron: IBO Vermogensverdeling (2022) op basis van cijfers van de Europese Commissie van 2020

De Nederlandse belasting op de waarde van vermogen als percentage van de totale belastingopbrengsten in 2020 ligt ongeveer op het EU-gemiddelde (Rijksoverheid, 2022). Dit is te zien in Figuur 7. Deze figuur toont het aandeel van belastingen op de waarde van vermogen, zoals overdrachtsbelasting, onroerendezaakbelasting (OZB), motorrijtuigenbelasting en schenk- en erfbelasting – aangevuld met heffingen die niet direct door huishoudens worden betaald, zoals de verhuurderheffing en bankenbelasting.

Figuur 7: De Nederlandse belasting op de waarde van vermogen als percentage van de totale belastingopbrengsten in 2020 ligt ongeveer op het EU-gemiddelde

Bron: IBO Vermogensverdeling (2022) op basis van cijfers van de Europese Commissie van 2020

De discussie over rechtvaardige belasting op (inkomsten uit) vermogen richt zich nu met name op de hervorming van bestaande instrumenten. Daarbij spelen vragen over uitvoerbaarheid, grondslag (vermogen of rendement) en differentiatie naar type vermogen (spaargeld, vastgoed, bedrijfsvermogen) een centrale rol. De komende jaren zal vooral de overgang naar werkelijk rendement in box 3 bepalend zijn op het gebied van belasting op inkomen uit vermogen. We gaan verderop in op de hypotheekrenteaftrek en de vormgeving van box 3.

Beleidsaanbevelingen:

- Oxfam pleit voor een vermogensbelasting, naast de Box 3 heffing, die alleen van toepassing is op de rijkste 1 procent huishoudens, met progressieve tarieven variërend tussen de 2 tot 5 procent.

De hypotheekrenteaftrek

De hypotheekrenteaftrek vergroot vermogensverschillen doordat het voordeel vooral terecht komt bij (hogere) inkomens met een eigen woning en grotere hypotheek. Dit voordeel wordt deels gekapitaliseerd in hogere huizenprijzen, wat instroom voor starters bemoeilijkt en het vermogen van zittende eigenaren vergroot (Möhlman e.a., 2020; Euwals en Sinninghe Damsté, 2024; OECD, 2023).

Afschaffing of versobering verhoogt vooral de belastingdruk bij midden- en hogere inkomens (die relatief vaak eigenwoningbezitter zijn), terwijl de top 1 procent relatief minder profiteert in verhouding tot het totale inkomen (Vanheukelom, 2023). Voor de top 1 is de eigen woning een klein deel van het totale vermogen en kapitaalinkomen.

Matthijs Korevaar (2025) stelt dat het verhogen van het eigenwoningforfait effectiever is dan het afschaffen van de hypotheekrenteaftrek. Huiseigenaren betalen belasting via het eigenwoningforfait. Het eigenwoningforfait is een soort bijtelling op het inkomen voor huiseigenaren in de inkomstenbelasting. De overheid gaat ervan uit dat je financieel voordeel hebt van het wonen in je eigen huis, omdat je geen huur hoeft te betalen. Dat voordeel wordt niet echt ontvangen, maar wél belast.

Het eigenwoningforfait is een percentage van de WOZ-waarde van de woning. Bij een WOZ-waarde tot €1.330.000 (2025) gaat het om 0,35 procent. Dat bedrag wordt voor de belasting bij het inkomen van de huiseigenaar opgeteld, waardoor het inkomen waarover diegene belasting betaalt hoger wordt. De hypotheekrente wordt dan weer van het inkomen afgetrokken. Het eigenwoningforfait geldt alleen voor de woning waarin iemand woont en niet voor een tweede woning. Jacobs (2025) ziet het “veel te lage” eigenwoningforfait als “het grootste probleem in de fiscale behandeling van het eigen huis”.

Als de hypotheekrenteaftrek wordt afgeschaft, treft dat vooral starters en jongere huishoudens en minder huiseigenaren die een (deels) afgeloste hypotheek hebben. Jongere huishoudens hebben een relatief grote hypotheek en betalen dus veel rente. Oudere huiseigenaren met (deels) afgeloste hypotheek profiteren daarentegen nauwelijks van de hypotheekrenteaftrek en worden dus minder geraakt, waardoor afschaffing onevenwichtig uitpakt. Het eigenwoningforfait is daarentegen een belasting over de waarde van de woning. Een verhoging van het eigenwoningforfait zorgt voor een meer gelijke fiscale behandeling tussen kopen en huren, verbetert de doorstroming op de woningmarkt, en stimuleert een efficiëntere allocatie van woningen; mensen blijven naar verwachting minder lang in een te groot huis (Korevaar, 2025).

Beleidsaanbevelingen:

- Korevaar (2025) adviseert beleidsmakers die starters willen helpen en de fiscale kloof tussen koop en huur willen dichten, om het eigenwoningforfait te verhogen.
- Oxfam Novib beveelt aan om de hypotheekrenteaftrek geleidelijk en op een verantwoorde, progressieve manier af te bouwen, waarbij lage inkomens en starters tot het einde van de overgangperiode kunnen blijven profiteren van de aftrek. Daarnaast raadt Oxfam aan dat de overheid nieuw beleid ontwikkelt om de toegang tot huisvesting te verbeteren door lage inkomens en jongeren te ondersteunen, zonder daarbij onderscheid te maken tussen kopers en huurders.

Belasting vermogen: Box 3

In Nederland wordt het vermogen van huishoudens belast in box 3 van de inkomstenbelasting. Dat gaat om spaargeld, beleggingen, tweede woningen en andere bezittingen die niet in een onderneming of eigen woning zitten. Het uitgangspunt is dat dit vermogen een rendement oplevert – rente, dividend of waardeinstijging – waarover belasting wordt betaald. Het belastingtarief dat men betaalt over het inkomen, zoals berekend met het forfait, bedraagt 36 procent (Belastingdienst, z.d.e). De belasting wordt berekend over het saldo van bezittingen minus schulden, verminderd met een heffingsvrij vermogen van 57.684 euro per persoon in 2025 (115.368 euro, het dubbele, voor fiscale partners).

De rijksoverheid rekent sinds 2017 het verwachte rendement over vermogen uit met verschillende forfaitaire (geschatte) tarieven:

- banktegoeden hebben een laag forfait (ongeveer 1 procent in 2025), omdat spaarrente nog steeds laag is;
- overige bezittingen (zoals aandelen of vastgoed) hebben een hoger forfait (rond 6–7 procent);
- schulden drukken het belastbare vermogen met een negatief rendement (ongeveer 2,5 procent).

De Belastingdienst ging eerder uit van een veronderstelde (forfaitaire) verdeling van het vermogen: een deel spaargeld en een deel beleggingen. Hoe hoger het totale vermogen, hoe groter het geachte beleggingsdeel. Concreet gold bijvoorbeeld: bij kleine vermogens vooral spaargeld (met laag rendement), bij grotere vermogens steeds meer beleggingen (met hoger rendement). Die vaste fictieve verdeling werd toegepast ongeacht de werkelijke samenstelling van iemands vermogen.

Het Kerstarrest van de Hoge Raad (2021) oordeelde dat dit systeem in strijd was met het eigendomsrecht, omdat het geen recht deed aan het daadwerkelijke rendement. Sindsdien geldt een overbruggingswet (2023–2026) waarin het rendement wordt berekend op basis van de werkelijke verdeling van het vermogen tussen spaargeld, beleggingen en schulden. In 2024 heeft de Hoge Raad opnieuw geoordeeld dat ook dit tijdelijke stelsel oneerlijk kan uitpakken wanneer het forfaitaire rendement hoger is dan het werkelijke rendement. Daarom kunnen belastingplichtigen via een zogeheten “werkelijk-rendement-route” bezwaar maken en herstel vragen (Ministerie van Financiën, z.d.-c).

Het kabinet wil vanaf 1 januari 2028 overstappen op een stelsel van werkelijk rendement, waarin niet langer wordt gerekend met forfaits, maar met de daadwerkelijke opbrengsten uit vermogen. Het voorstel, ingediend in mei 2025, maakt onderscheid tussen:

- vermogensaanwas: rente, dividend en (nog niet gerealiseerde) waardeinstijgingen van beleggingen worden jaarlijks belast;
- vermogenswinst: bij vastgoed (bijvoorbeeld een tweede woning) en aandelen in (startende) ondernemingen wordt pas belasting geheven wanneer het goed wordt verkocht.

Kosten zoals rente op schulden of beheerkosten zijn aftrekbaar. In plaats van een heffingsvrij vermogen komt een heffingsvrij rendement: alleen wie meer rendement behaalt dan dat drempelbedrag betaalt belasting. Het tarief blijft 36 procent.

1. Volgens de Memorie van toelichting (Ministerie van Financiën, 2025) heeft de hervorming drie effecten:

2. Spaarders gaan doorgaans minder betalen, omdat hun lage renteopbrengst beter wordt weerspiegeld.
3. Beleggers (met hogere of meer wisselende rendementen) gaan meer of minder betalen afhankelijk van hun resultaten: de belastingdruk beweegt voortaan mee met de beurs.
4. Vastgoedbezitters gaan meer betalen, omdat ook de waardeinstijging en een fictieve huurwaarde van eigen gebruik worden belast.

Dit betekent een verschuiving van de lastendruk van lage-rendementsgroepen (spvaarders) naar hogere-rendementsgroepen (beleggers en vastgoedbezitters). Daarmee wordt de heffing afgestemd op werkelijke inkomsten en neemt de

progressiviteit iets toe. Tegelijk brengt het nieuwe systeem meer administratieve lasten en schommelingen mee, omdat belastingplichtigen hun werkelijke rendementen jaarlijks moeten bijhouden.

Beleidsaanbevelingen:

- **Crossen en Jacobs (2021)** bevelen aan om werkelijke vermogenswinsten te belasten, zoals in andere landen gebeurt en zoals wordt overwogen voor het nieuwe Box 3-stelsel. Dit zou een verschuiving betekenen van forfaitaire rendementen of ongerealiseerde vermogenswinsten naar daadwerkelijke gerealiseerde winsten.

Erfbelasting

De inrichting van de erfbelasting is samengevat in Tabel 4. De erfbelasting is in Nederland progressief naar zowel de hoogte van de erfenis als de verwantschapsgraad. Partners hebben een relatief hoge vrijstelling, terwijl verdere familie en niet-verwanten zwaarder worden belast. Dit betekent dat de belastingdruk vooral ligt bij grotere nalatenschappen buiten de directe familiekring. Voor bedrijfsopvolging bestaat een ruime vrijstelling (de *bedrijfsopvolgingsregeling*, BOR). Er vindt belastingontduiking en -ontwijking plaats van de erfbelasting. Hoofdstuk 5, sectie “Belastingontduiking en -ontwijking bedrijven en personen” gaat hier verder op in.

Tabel 4: De erfbelasting bestaat in 2025 uit verschillende tarieven en vrijstellingen

Relatie tot overledene	Vrijstelling (€)	Tarief 1	Schijfgrens (€)	Tarief 2 (boven schijfgrens)
Partner	804.698	10%	154.197	20%
Kind / pleeg- of stiefkind	25.490	10%	154.197	20%
Kleinkind	25.490	18%	154.197	36%
Ouder(s) (gezamenlijk)	60.359	10%	154.197	20%
Kind met beperking	76.453	10%	154.197	20%
Overige erfgenamen (bijv. broer/zus, vriend)	2.690	30%	154.197	40%

Bron : [Belastingdienst \(2025\)](#)

Onderzoek van het CPB (Groot, Lever en Möhlmann, 2019) kijkt naar het effect van erfenissen en schenkingen op vermogensongelijkheid en de rol van belastingen. Het onderzoek kijkt alleen naar erfenissen en schenkingen waarover belastingaangifte is gedaan. Schenkingen onder de vrijstellingsgrens en ontweken belasting, bijvoorbeeld via niet-aangegeven buitenlandse rekeningen en offshore-structuren (zie hoofdstuk 5), zijn dus niet meegenomen. Uit het onderzoek blijkt dat huishoudens met hogere inkomens en grotere vermogens vaker en gemiddeld hogere erfenissen en schenkingen ontvangen. Met name de kans om een erfenis of schenking te ontvangen varieert over inkomens- en vermogensgroepen, terwijl de gemiddelde omvang van erfenissen (€65.000) en schenkingen (€83.000) minder sterk varieert. Erfenissen en schenkingen hadden weinig economiebrede impact op veranderingen in vermogensongelijkheid in Nederland tussen 2007 en 2015.

De verdeling van belastingdruk op overdrachten verschilt sterk per relatie en regeling (CPB, 2019). In 2015 bedroeg de gemiddelde belastingdruk 12 procent op erfenissen

en 6 procent op schenkingen, maar schenkingen of erfenissen buiten familieverband worden zwaarder belast. De gemiddelde schenking via de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) was ongeveer een miljoen in 2015 met een veel lagere gemiddelde belastingdruk van 1,1 procent. Huishoudens beperken schenkbelasting door giften strategisch te spreiden rond vrijstellings- en tariefgrenzen. Het vermogen dat wordt nagelaten bestaat vooral uit woningen en spaargeld, terwijl schenkers vaak meer aanmerkelijk belang en effecten bezitten.

Beleidsaanbevelingen:

- Oxfam Novib beveelt aan om de erfbelasting progressiever te maken, met hogere tarieven voor grotere erfenissen, gecombineerd met een hogere vrijstelling voor kleinere erfenissen. Oxfam raadt een vrijstelling tot 100.000 euro aan voor kinderen, pleegkinderen of stiefkinderen, en progressieve tarieven voor erfenissen boven dit bedrag die oplopen tot 40 procent in de hoogste schijf.

De inkomstenbelasting: overkoepelend

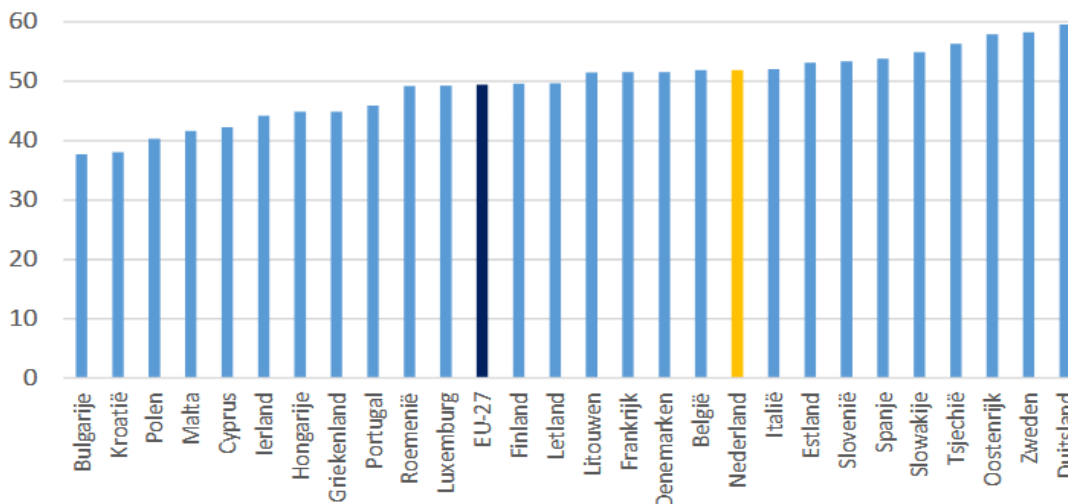
Effectieve belastingdruk op inkomen uit vermogen vs. arbeid

Inkomen uit arbeid wordt in Nederland zwaarder belast dan inkomen uit vermogen (kapitaal). In Nederland is de belastingdruk regressief⁵ aan de top van de inkomensverdeling, zie ook de sectie “Inkomstenbelasting: impact op inkomens- en genderongelijkheid” hieronder. Deze regressiviteit komt vooral door lagere belastingen voor inkomen uit kapitaal en de mogelijkheid om inkomen als inkomen uit kapitaal in plaats van arbeid te classificeren. Nederland hanteert volgens het rapport van de Europese Commissie (2025) een semi-dual income tax system, waarin arbeid progressief wordt belast en kapitaalinkomen veelal tegen lagere, vlakke tarieven.

Nederland kent internationaal gezien een relatief hoge belasting op arbeid en consumptie, maar een lage effectieve belasting op inkomen uit vermogen. Dit blijkt ook uit het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Vermogensverdeling (Rijksoverheid, 2022): de totale druk op vermogensinkomen en -bezit is in Nederland lager dan het EU-gemiddelde. De belasting op arbeid ligt boven het EU- en het OESO-gemiddelde (OECD, 2025).

⁵ Een regressieve belasting betekent dat hogere inkomens procentueel minder betalen dan lagere inkomens.

Figuur 8: Het aandeel inkomsten uit belasting op arbeid in de belastingmix in 2020 ligt in Nederland boven het EU-gemiddelde

Bron: IBO Vermogensverdeling (2022) op basis van cijfers van de Europese Commissie van 2020

De tarieven op inkomen uit arbeid (box 1) liggen hoger dan de tarieven op inkomen uit vermogen (box 2 en 3):

- Arbeid (box 1): progressieve tarieven van 36,97 tot 49,5 procent (2025). Daarboven komen sociale premies, waardoor de totale last voor werknemers oploopt tot 50–55 procent.
- Vermogen uit aanmerkelijk belang (box 2): effectief 24,5 tot 31 procent over de uitgekeerde winst.
- Overig vermogen (box 3): forfaitair rendement wordt belast tegen 36 procent, wat voor spaarders neerkomt op een effectieve druk van ca. 0,5 tot 1 procent van het vermogen, en voor beleggers ca. 1,5 tot 2 procent.

De inkomstenbelasting bevat regelingen en belastingvoordelen die leiden tot een ongelijke behandeling van arbeid ten opzichte van inkomen uit kapitaal en ondernemingen. Hogere tarieven op arbeid verstoren de economie en moedigen bovendien belastingarbitrage aan, waarbij mensen op papier de bron van hun inkomen proberen te wijzigen om het als inkomen uit kapitaal te laten belasten, wat fiscaal gunstiger is. Die ongelijke behandeling is kostbaar: ze zorgt voor aanzienlijk verlies aan belastingopbrengsten, waardoor de overheid de tarieven op arbeid verder moet verhogen. In de praktijk profiteren hogere inkomens het meest van deze ongelijke behandeling, omdat zij daardoor meer vermogen kunnen opbouwen. Voor lage en middeninkomens vormen juist de hoge lasten op arbeid een belemmering om vermogen op te bouwen. Zo draagt het huidige belastingstelsel bij aan een scheve verdeling van rijkdom in Nederland (Wijtvliet, 2018).

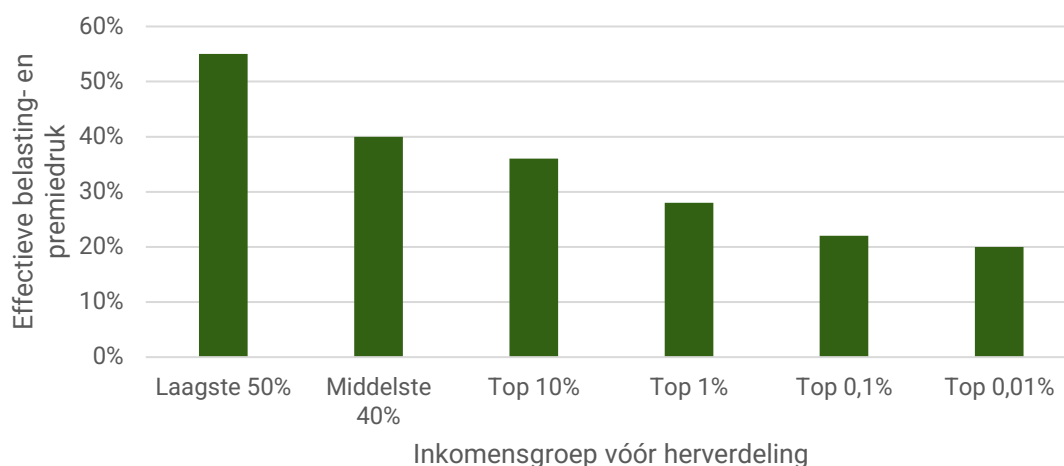
Beleidsaanbevelingen:

- **Beleidsopties in de IBO Vermogensverdeling stellen een verschuiving van de belastingdruk van arbeid naar vermogen voor om de verdeling evenwichtiger te maken (Rijksoverheid, 2022).**
- **Het Annual Report on Taxation 2025 van de Europese Commissie (Europese Commissie, 2025) adviseert ook een verschuiving van de belastingdruk weg van arbeid en richting kapitaal.**

Inkomstenbelasting: impact op inkomens- en genderongelijkheid

De herverdeling van inkomens tussen Nederlandse huishoudens komt vooral door overheidsuitgaven zoals toeslagen en bijstand, en minder door belastingheffing. Sterker nog, lage inkomens dragen een groter deel van hun inkomens af aan belastingen dan hogere inkomens. De effectieve belastingdruk is in Nederland voor het grootste deel van de bevolking vrij vlak, rond 40 procent, maar daalt tot ongeveer 20 procent voor de top 0,01 procent van de inkomens (van Essen e.a., 2022). Figuur 9 vergelijkt de inkomens vóór herverdeling met de belasting- en premiedruk voor verschillende inkomensgroepen. Inkomens vóór herverdeling omvatten: 1) primaire inkomens of marktinkomens (inkomens uit arbeid en uit kapitaal, dat kan gaan om loon, ondernemingswinsten, rente op obligaties, leningen en spaartegoeden, dividenden en huur) en 2) pensioenuitkeringen en AOW-uitkeringen. Voor de laagste 50 procent in deze figuur ligt de belastingdruk lager als we kijken naar belastingdruk ten opzicht van inkomen na herverdeling.

Figuur 9: De gemiddelde effectieve belasting- en premiedruk is regressief aan de top van de inkomensverdeling

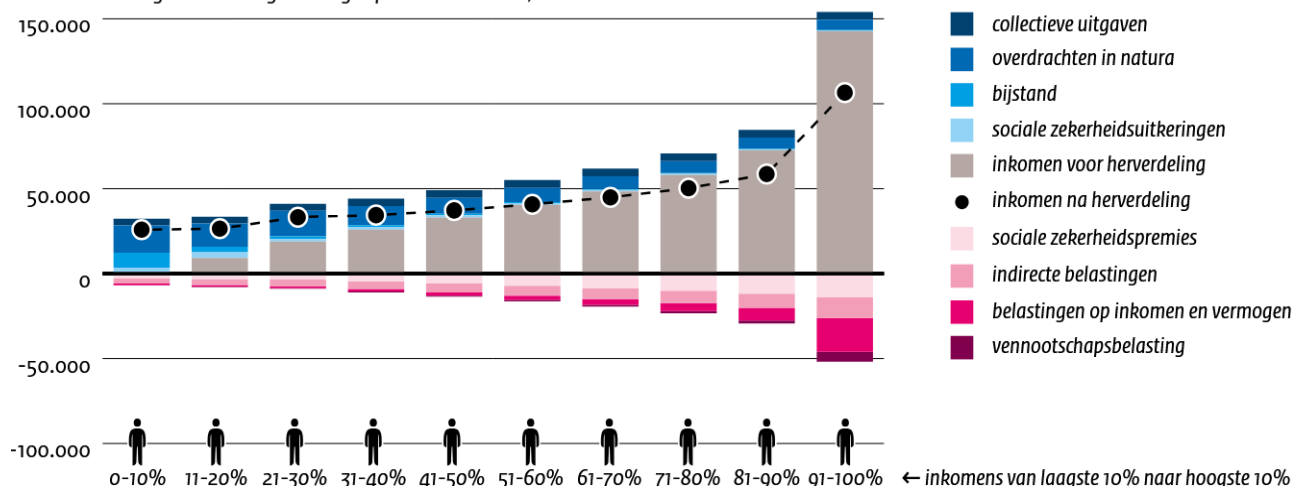
Bron: Centraal Planbureau, Ongelijkheid en herverdeling (van Essen e.a., 2022), bewerking door SEO Economisch Onderzoek

- De Nederlandse inkomstenbelasting is progressief in de opbouw van de tarieven en heffingskortingen.
- Hogere inkomens dragen een kleiner deel van hun inkomen af aan belastingen dan lagere inkomens, zoals te zien in Figuur 9. Hoge inkomens halen namelijk een groter deel van hun inkomen uit vermogen (zoals rendementen op beleggingen) en dat wordt lager belast. Huishoudens met lagere inkomens consumeren verder een groter deel van hun inkomen, waardoor zij relatief meer indirecte belastingen (zoals btw) betalen (van Essen e.a., 2022).
- De overheid zorgt vooral voor herverdeling via de uitgaven (van Essen e.a., 2022), zie Figuur 10.

Figuur 10: Herverdeling van inkomen vindt vooral plaats via overheidsuitgaven

Inkomen voor en na herverdeling

betaalde belastingen en ontvangen toelagen per inkomensdeciël, in euro's

Bron: Centraal Planbureau, Ongelijkheid en herverdeling (van Essen et al., 2022).

Bruil e.a. (2025) vergelijken het inkomen van mannen en vrouwen in Nederland voor en na belastingafdrachten en overheidsuitgaven. Inkomens van vrouwen in Nederland zijn lager dan van mannen, en ze betalen relatief meer belasting over hun inkomen. Maar via overheidsuitgaven is er herverdeling van mannen naar vrouwen, waardoor het inkomen van vrouwen rekening houdend met toeslagen, uitkeringen en publieke voorzieningen hoger is dan hun inkomen vóór belastingafdracht. Dat komt vooral doordat vrouwen gemiddeld lagere inkomens hebben, en inkomensoverdrachten vooral gericht zijn op de lagere inkomensgroepen.

Het Nederlandse belasting- en toeslagenstelsel heeft met name een genderimpact via de prikkels voor tweede verdiemers. In Nederland betalen mensen belasting op hun eigen inkomen. Toch werkt het belasting- en toeslagenstelsel in de praktijk vaak anders voor huishoudens met twee werkende partners. Dat komt doordat veel toeslagen en kortingen niet naar individuen kijken, maar naar het gezamenlijke inkomen van het huishouden. Voorbeelden zijn de zorgtoeslag, huurtoeslag, kinderopvangtoeslag of de algemene heffingskorting. Zodra de tweede partner gaat werken of meer gaat verdienen, stijgt het totale huishoudinkomen. Daardoor vervalt een deel van deze toeslagen en kortingen. Het gevolg: het extra inkomen dat de tweede verdiener verdient, leveren netto veel minder op dan je op basis van het loon zou verwachten. Vooral voor de partner die het minst verdient – meestal de vrouw – kan (meer) gaan werken financieel minder aantrekkelijk uitpakken. Voor alleenstaanden met lagere inkomens stijgt de marginale druk echter nog harder dan voor de minstverdienende partner in een huishouden. Dat komt vooral doordat zij vaker recht hebben op zorg- en huurtoeslag, die worden afgebouwd zodra hun inkomen stijgt (CBS, 2024).

Beleidsaanbevelingen:

- Oxfam Novib beveelt de Nederlandse overheid aan om kritisch te heroverwegen welk effect het huidige stelsel van belastingen en toeslagen heeft op werkende vrouwen. In het bijzonder zou aandacht moeten worden besteed aan situaties waarin een stijging van het huishoudinkomen leidt tot een afbouw van toeslagen, waardoor het voor vrouwen financieel onaantrekkelijk kan worden om (meer) te gaan werken of na een periode van zorg opnieuw de arbeidsmarkt te betreden.

Vennootschapsbelasting

De vennootschapsbelasting (Vpb) is de belasting die bedrijven betalen over hun winst. De vennootschapsbelasting kent in 2025 twee schijven: 19 procent over de eerste €200.000 winst en 25,8 procent over de winst daarboven, zie Tabel 5. In de afgelopen jaren is het lage tarief iets verhoogd en de schijfgrens verlaagd, waardoor het voordeel voor kleinere winsten is afgenomen en de belastingdruk voor middelgrote ondernemingen is toegenomen.

Tabel 5: De schijfgrens van de Vpb is tussen 2021 en 2025 verlaagd.

Jaar	Eerste schijf	Schijfgrens	Toptarief
2025	19,0%	€ 200.000	25,8%
2024	19,0%	€ 200.000	25,8%
2023	19,0% (verhoogd)	€ 200.000 (verlaagd)	25,8%
2022	15,0%	€ 395.000 (verhoogd)	25,8% (verhoogd)
2021	15,0%	€ 245.000	25,0%

Bron: [Belastingdienst \(z.d.-g\)](#)

Bedrijven in Nederland betalen naast vennootschapsbelasting ook diverse andere belastingen en heffingen. Voorbeelden zijn gemeentelijke heffingen zoals de onroerendezaakbelasting (OZB) en rioolbelasting, en afhankelijk van hun activiteiten ook milieu- en energieheffingen. Verder kunnen belastingen zoals motorrijtuigenbelasting, overdrachtsbelasting of accijnzen van toepassing zijn. Tegelijk profiteren sommige bedrijven van belastingkortingen en vrijstellingen, zie bijvoorbeeld de sectie “Fiscale voordelen en subsidies voor energieverbruik” in hoofdstuk 5 Overheidsuitgaven. Ook bij internationale geldstromen zijn aparte regelingen van toepassing, zie hoofdstuk 4 Belastingconcurrentie. De paragraaf hieronder gaat verder in op het verschil tussen de officiële (statutaire) tarieven en werkelijke afdracht van bedrijven.

Effectieve belastingdruk

Er is een verschil tussen statutaire tarieven en effectieve belastingdruk: het statutaire tarief is het officiële belastingpercentage dat in de wet staat, terwijl de effectieve belastingdruk laat zien hoeveel bedrijven in de praktijk daadwerkelijk betalen. Door aftrekposten, vrijstellingen en speciale regelingen ligt de effectieve belastingdruk vaak lager dan het statutaire tarief zoals de tarieven beschreven in Tabel 5.

De gemiddelde effectieve belastingdruk van grote Nederlandse ondernemingen is de afgelopen veertig jaar gedaald: bedrijven betaalden in 1977 nog ruim de helft van hun winst aan vennootschapsbelasting, tegenover iets meer dan 22 procent in 2018 ([Follow The Money, 2020](#)).

Het rapport van de Adviescommissie belastingheffing van multinationals (Commissie belastingheffing van multinationals, 2020) concludeert dat de verschillen in effectieve belastingdruk tussen bedrijfstypen klein zijn, maar dat specifieke regelingen zoals de innovatiebox zorgen voor voordeel aan de bovenkant van de markt. De commissie benadrukt dat het moeilijk is de effectieve belastingdruk precies te meten, met name omdat er beperkte openbaar beschikbare data. Zij kijken naar data van de Belastingdienst en het CBS over ondernemingen in Nederland: het verschil in effectieve

belastingdruk tussen multinationals en andere bedrijven in Nederland is op basis van die gegevens beperkt. Binnen de groep multinationals lag de druk bij ondernemingen met hun hoofdkantoor in Nederland lager (rond 19 procent), vooral door het gebruik van de innovatiebox – een regeling waarbij winst uit innovatieve activiteiten effectief tegen 9 procent wordt belast ([Belastingdienst, z.d.-h](#)) – en de aftrek van liquidatieverliezen. Het mkb profiteert van het lagere tarief in de eerste schijf en komt gemiddeld ook onder het hoge tarief uit.

Internationale studies laten zien dat zeer grote multinationals gemiddeld lager uitkomen. Uit gegevens van de OESO ([OECD, 2024](#)) blijkt dat het effectieve belastingtarief van multinationals wereldwijd vaak onder de 15 procent ligt, terwijl het effectieve belastingtarief voor het mkb dichterbij het statutaire tarief ligt. Hoofdstuk 4 Belastingconcurrentie gaat verder in op daadwerkelijke tarieven voor bedrijven en de internationale context.

Beleidsaanbevelingen:

- Oxfam beveelt aan om de Innovatiebox-regeling voor bedrijven te herzien, omdat internationale best practices duidelijk afraden om winstgerelateerde belastingprijkkels te gebruiken die geen daadwerkelijke economische activiteit stimuleren.

4 Belastingconcurrentie

Belastingconcurrentie verwijst naar de manier waarop landen hun belastingstelsel inzetten om bedrijven en investeringen aan te trekken. Dit gebeurt niet alleen via tarieven, maar ook via grondslagregels, vrijstellingen en verdragen die dubbele belasting en bronheffingen beperken. Dit hoofdstuk onderzoekt hoe Nederland zich positioneert binnen deze internationale dynamiek. We vergelijken het statutaire en effectieve vennootschapsbelastingtarief met dat van buurlanden, analyseren de opzet en effectiviteit van belastingverdragen en bekijken de rol van Nederland als doorstroomland.

Overkoepelend

Het vennootschapsbelastingtarief in internationaal perspectief

Het Nederlandse vennootschapsbelastingtarief ligt in 2025 in de middenmoot van West-Europa. Met 19 procent voor lagere winsten en 25,8 procent als hoge tarief is Nederland vergelijkbaar met de meeste buurlanden, die tussen 22 procent en 26 procent heffen. Het tarief ligt iets boven dat van België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, maar onder Duitsland (inclusief lokale belastingen). In Luxemburg en Denemarken liggen de tarieven op een vergelijkbaar of iets lager niveau. Tabel 6 laat de tarieven voor verschillende landen zien. Deze laten regelingen (bijvoorbeeld de innovatiebox en aftrekbeperkingen) en sommige lokale heffingen buiten beschouwing.

Tabel 6: De vennootschapsbelastingtarieven van Nederland zijn vergelijkbaar met buurlanden

Land	Kop-tarief (hoofdtarief)	Bijzonderheden / lagere schijf
Nederland	25,8%	19% voor winst ≤ €200.000 (Belastingdienst, z.d.).
België	25%	KMO-tarief 20% op eerste €100.000 (voorwaarden) (FPS Finance, z.d.).
Duitsland	≈ 30% gemiddeld (combinatie)	15% Körperschaftsteuer + 5,5% Solidaritätszuschlag (=15,825%) plus gemeentelijke Gewerbesteuer (varieert; totaal grofweg 20–31%) (PwC, 2025).
Luxemburg (Lux-Stad)	23,87% (2025)	17% CIT + 7% solidariteit op CIT + 6,75% gemeentebelasting; was 24,94% in 2024 (gouvernement.lu, 2024).
Frankrijk	25%	PME-tarief 15% tot €42.500 (voorwaarden) (impots.gouv.fr, z.d.).
Verenigd Koninkrijk	25%	Small profits rate 19% ≤ £50k; marginal relief tot £250k (gov.uk, z.d.).
Denemarken	22%	Enkel landelijk tarief (info.skat.dk, z.d.).

Bron: [PwC Tax Summaries \(z.d.\)](#) en zie bronvermelding in tabel, samenstelling door SEO Economisch Onderzoek

Effectieve belastingdruk in internationaal perspectief

De effectieve belastingdruk geeft aan hoeveel winst bedrijven in werkelijkheid afdragen, nadat vrijstellingen, aftrekposten en verrekeningen zijn toegepast. De

effectieve belastingdruk wijkt daarmee af van het nominale tarief. Hoofdstuk 3, onder het kopje 'Vennootschapsbelasting', gaat al in op de verschillen in effectieve belastingdruk tussen MKB-bedrijven en multinationals.

In internationale data ligt de gemiddelde effectieve druk voor ondernemingen rond 20–22 procent, dus onder de statutaire tarieven; dit geldt voor ook voor Nederland (OECD, 2024a; Commissie Belastingheffing van multinationals, 2020). Internationale studies laten zien dat grote internationale bedrijven gebruik maken van aftrekposten, verrekeningsregels en grensoverschrijdende structuren waardoor een deel van de winst buiten Nederland wordt belast.

Nederland implementeerde in 2024 de mondiale minimumbelasting van 15 procent (Pillar Two), waarmee grote multinationale ondernemingen ten minste 15 procent belasting betalen. Als hun wereldwijde belastingdruk onder de 15 procent ligt, moeten de ondernemingen het verschil bijbetalen (Ministerie van Financiën, 2024). In de praktijk betekent dit dat als een groot bedrijf⁶ in een land minder dan 15 procent belasting betaalt, Nederland of een ander land binnen de groep het verschil mag bijheffen. Dit voorkomt dat bedrijven hun winsten doorschuiven naar landen met lage belastingen of helemaal geen belasting betalen. Dit was ook een advies van de Commissie Belastingheffing van multinationals (2020). Uit de recente CPB-analyse van de minimumbelasting blijkt dat deze maatregel in bijna alle landen leidt tot hogere belastingopbrengsten en een licht positief welvaartseffect, doordat het winstverschuiving afneemt en belastingconcurrentie inperkt. Voor Nederland is het welvaartseffect naar verwachting beperkt maar positief (van 't Riet e.a., 2025).

Dubbelbelastingverdragen

Nederland heeft bilaterale belastingverdragen gesloten met andere landen om te voorkomen dat inkomsten of vermogen dubbel worden belast.

Dubbelbelastingverdragen (of DTA's: double tax treaties) zijn afspraken tussen twee landen om te bepalen welk land belasting mag heffen over grensoverschrijdende inkomsten, zoals winst, rente of dividenden. Zonder zo'n verdrag kan hetzelfde inkomen in beide landen worden belast. Ter illustratie: stel een bedrijf in land A wil dividend uitkeren aan aandeelhouders in land B. Zonder dubbelbelastingverdrag mag land A hierover bronbelasting heffen. Bronbelasting is een heffing op uitgaande betalingen naar het buitenland, zoals rente op leningen, royalty's voor het gebruik van merken of technologie en dividenden aan aandeelhouders. Vervolgens kan land B over het uitgekeerde dividend ook dividendbelasting heffen. Met een verdrag spreken de landen af wie belasting mag heffen: land A verlaagt bijvoorbeeld de bronbelasting, of land B stelt het dividend vrij of geeft verrekening. Een DTA voorkomt dubbele belasting, zorgt voor meer duidelijkheid voor bedrijven over waar zij belasting moeten betalen, bevat vaak regels voor informatie-uitwisseling tussen belastingdiensten en procedures voor overleg bij geschillen (*Mutual Agreement Procedure*).

Volgens het Ministerie van Financiën waren er op 1 januari 2025 in totaal 98 belastingverdragen van kracht (Ministerie van Financiën, 2025). Daarnaast onderhandelt het Ministerie over nieuwe verdragen en herzieningen van bestaande afspraken. Voor situaties waarin geen verdrag geldt, past Nederland een unilaterale

⁶ Een bedrijf met een omzet van ten minste 750 miljoen euro (Belastingdienst, z.d.).

regeling toe op basis van het *Besluit voorkoming dubbele belasting 2001*.

Het uitgebreide netwerk van belastingverdragen in Nederland maken het samen met andere factoren aantrekkelijk als doorstroomland voor belastingontwijking (Commissie Doorstroomvennootschappen, 2021). De IOB-evaluatie (2021) en SEO-studie (2021) beschrijven dat de verdragen bijdragen aan investeringszekerheid en tegelijkertijd gevolgen kunnen hebben voor de verdeling van heffingsrechten tussen landen. Onderzoek van de Tax Justice Network (2024) en Weyzig (2013) laat zien dat verdragsstructuren ook kunnen worden gebruikt bij winstverschuiving of *treaty shopping*, zie Box 2.

Box 1 – De rol van dubbelbelastingverdragen tussen Nederland en Oeganda

Het Oxfam Novib-rapport *The Money Pipeline* (2020) laat zien dat het dubbelbelastingverdrag tussen Nederland en Oeganda een centrale rol speelt in het weglekken van potentiële belastinginkomsten voor Oeganda. Het verdrag, dat is gesloten in 2004, bevat bepalingen die de bronbelasting op grensoverschrijdende betalingen sterk verlagen. Voor dividenduitkeringen aan een Nederlands bedrijf dat meer dan 50 procent van een Oegandese dochter bezit geldt een bronbelasting van 0 procent (tegenover 15 procent in de Oegandese nationale wetgeving). Voor rente geldt een verlaagd tarief van 10 procent.

Deze verlaagde tarieven creëren volgens het rapport een prikkel voor zogenoemde *treaty shopping*. Data van het CBS en IMF tonen dat circa 95 procent van de Nederlandse investeringen in Oeganda niet daadwerkelijk uit Nederland afkomstig is, maar via Nederlandse brievenbusvennootschappen loopt om toegang te krijgen tot de gunstige belastingbepalingen van het dubbelbelastingverdrag (zie de sectie Belastingparadijs/doorstroomland en Box 2). Zowel oliebedrijven Total als China National Offshore Oil Corporation (CNOOC) houden hun aandelen in de Oegandese olieblokken via Nederlandse entiteiten, waardoor dividendstromen onder het 0 procent bronbelasting tarief vallen.

Oxfam Novib berekent dat deze verdragsbepalingen ertoe leiden dat Oeganda voor één olieblok (EA1) naar schatting al 287 miljoen dollar aan bronbelasting mist over de projectduur van 25 jaar. Dit bedrag betreft het verschil tussen de Oegandese wettelijke tarieven en de verlaagde tarieven uit het verdrag.

Belastingparadijs/doorstroomland

Nederland speelt een belangrijke rol als doorgangsland voor internationale geldstromen en winst van multinationale ondernemingen. Internationale bedrijven kunnen Nederland gebruiken als tussenstation voor hun geldstromen. Dat doen ze via zogenaamde “brievenbusbedrijven” of Special Purpose Entities (SPE’s): bedrijven die hier officieel staan geregistreerd, maar nauwelijks personeel, activiteiten of kantoren hebben. Deze bedrijven bestaan vooral op papier. Een multinational kan bijvoorbeeld winst uit een ander land eerst naar zo’n Nederlands brievenbusbedrijf sturen, waar het gebruik kan maken van gunstige belastingregels of belastingverdragen. Daarna stuurt de multinational het geld direct door naar een ander land waar de winst bijna niet wordt belast, zoals Bermuda of de Kaaimaneilanden (Lejour, Möhlmann & Van ’t Riet, 2019).

Een bedrijf mag niet willekeurig winst overboeken naar een ander land – er moet een juridische of economische reden zijn voor de betaling. Een bedrijf kan echter een

constructie gebruiken die op papier legitiem is, maar in de praktijk dient om belasting te ontwijken. Veelgebruikte routes zijn: 1) rente op interne leningen, 2) royalty's en 3) dividendstromen. Box 3 legt deze routes uit.

Box 2 – Drie manieren van belastingontwijking via internationale geldstromen

1. **Interne leningen.** Stel dat een dochterbedrijf in Duitsland €10 miljoen winst maakt, waarop Duitsland normaal 30 procent winstbelasting heft. De multinational kan echter een dochterbedrijf oprichten in Bermuda, waar geen winstbelasting geldt, en dit bedrijf in Bermuda een lening laten verstrekken aan de Duitse dochter. Als de Duitse dochter vervolgens €5 miljoen rente per jaar betaalt, daalt haar belastbare winst van €10 naar €5 miljoen, waardoor zij €1,5 miljoen minder belasting betaalt. Tegelijkertijd komt de €5 miljoen rente terecht in Bermuda, waar er helemaal geen belasting over wordt geheven. Zo verschuift de winst van een hoogbelast naar een laagbelast land.
2. **Royaltyconstructies.** De multinational kan een onderdeel van de groep in een land met een laag effectief belastingtarief, zoals Ierland, eigenaar maken van een merk of technologie. Een Franse vestiging die dat merk gebruikt en €20 miljoen winst maakt, betaalt dan bijvoorbeeld €8 miljoen aan royalty's aan de Ierse dochter. Hierdoor daalt de winst in Frankrijk van €20 naar €12 miljoen en zakt de belasting van €5 naar €3 miljoen. De €8 miljoen aan royalty's komt terecht in Ierland, waar slechts een paar procent belasting wordt geheven. Ook hier wordt winst systematisch verplaatst van een land met hoge naar een land met lage belasting.
3. **Dividendstromen.** Een multinational die in Italië €50 miljoen winst behaalt, moet normaal bij uitkering aan een buitenlandse aandeelhouder 26 procent bronbelasting¹ op dividend betalen (€13 miljoen). Echter, als de multinational de €50 miljoen naar een Nederlandse tussenholding stuurt – waarmee Italië een belastingverdrag heeft – hoeft het in Italië geen of bijna geen bronbelasting op dividend te betalen. Via Nederland kon die €50 miljoen tot 2024 zonder bronbelasting naar een land als Bermuda worden gestuurd. Bermuda heft geen winst- of dividendbelasting, waardoor de €50 miljoen zonder belasting aan de aandeelhouder kon worden uitgekeerd.

¹ Bronbelasting is een heffing op uitgaande betalingen naar het buitenland, zoals rente op leningen, royalty's voor het gebruik van merken of technologie en dividenden aan aandeelhouders.

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Nederland fungeerde jarenlang als ideaal tussenstation voor internationale geldstromen, mede omdat bedrijven hier tot 2021 geen bronbelasting betaalden op rente en royalty's en tot 2024 op dividendstromen naar landen met lage belastingen. En doordat doorstroomvennootschappen nauwelijks echte activiteiten of winst in Nederland hadden, betaalden zij ook geen Nederlandse vennootschapsbelasting.

Nederland is daarnaast aantrekkelijk voor doorstroomvennootschappen vanwege verschillende factoren. De belangrijkste factoren hierin zijn de deelnemingsvrijstelling, een gunstig belastingverdragennetwerk en het ontbreken van bronbelasting op rente- en royaltybetalingen voor de 98 landen waarmee zo'n belastingverdrag heeft, bilaterale investeringsafspraken ([Columbia Climate School, 2021](#)) en de rullingpraktijk. Daarnaast heeft Nederland een goed ontwikkelde financiële advies- en dienstverleningssector en is het lid van de EU. Bovendien heeft de overheid volgens de [Commissie Doorstroomvennootschappen \(2021\)](#) "het ontstaan van deze doorstroompraktijk lange tijd welbewust geen strobreed in de weg gelegd".

Volgens IMF-gegevens (2021) hoorde Nederland jarenlang bij de grootste ontvangers van buitenlandse directe investeringen ter wereld. Alleen de Verenigde Staten – een economie die veel groter is dan de Nederlandse – ontvangt sinds 2019 meer buitenlandse directe investeringen. Directe buitenlandse investeringen zijn investeringen waarbij een bedrijf uit het ene land een duurzaam belang en zeggenschap heeft in een onderneming in een ander land. Dit kan betrekking hebben op het oprichten van nieuwe activiteiten, het verwerven van bestaande ondernemingen, maar ook op aanvullende investeringen in reeds bestaande buitenlandse dochterondernemingen. Het doel van directe buitenlandse investeringen is normaalgesproken om daadwerkelijk economische activiteiten te ontplooiën.

In de context van belastingontwijking zijn directe buitenlandse investeringen vooral financiële doorstroomstromen via brievenbus- of holdingvennootschappen, zonder reële economische activiteit, die worden gebruikt om belasting te besparen. In 2020 stond in Nederland voor ruim 4.500 miljard euro aan buitenlandse investeringen uit, een bedrag dat gelijkstaat aan ongeveer 567 procent van het Nederlandse bbp en rond 11 procent van alle wereldwijde directe investeringen (Moore & Berkenbos, 2022). Onderzoek van Follow The Money (2020) toont dat de totale winst die multinationals uit buitenlandse dochterbedrijven halen in 2020 verdubbeld is ten opzichte van 2000. Lejour e.a. (2019) laten wel zien dat geldstromen van multinationals vaak door meerdere opeenvolgende doorsluislanden lopen, waarbij Nederland meestal slechts één schakel is binnen een langere internationale keten.

Het economisch belang van doorstroomvennootschappen voor Nederland is beperkt: ze droegen in 2019 ongeveer €650 miljoen aan vennootschapsbelasting af – 0,2 procent van de totale belastinginkomsten. Volgens de Commissie Doorstroomvennootschappen (2021) staat dit niet in verhouding tot de negatieve gevolgen voor andere landen en de reputatieschade voor Nederland.

Transparantie over doorstroomvennootschappen

Volgens de Commissie Doorstroomvennootschappen (2021) is de transparantie over doorstroomvennootschappen in Nederland nog beperkt. Hoewel er via De Nederlandsche Bank en het CBS gegevens beschikbaar zijn over de totale in- en uitstroom van kapitaal via bijzondere financiële instellingen, geven die cijfers geen volledig beeld van de aard en bestemming van deze geldstromen. Het is daardoor niet publiek zichtbaar welke ondernemingen betrokken zijn, hoeveel reële economische activiteit ertegenover staat of in welke landen de winsten uiteindelijk worden belast. Het CPB (2024) concludeert dat dit gebrek aan detailinformatie beleidsvorming en risicobeoordeling bemoeilijkt, en pleit voor betere gegevensuitwisseling tussen instellingen en een systematische rapportage over de omvang en effecten van doorstroomstromen.

Op wereldschaal publiceren OESO en onderzoekers geaggregeerde Country-by-Country (CbCR) statistieken, die trends tonen in winsten, omzet en betaalde winstbelasting per land. Dat maakt patronen zichtbaar (bijvoorbeeld veel winst met weinig personeel in specifieke jurisdicties), maar koppelt die niet één-op-één aan de Nederlandse doorstroom. Vanaf 2024 moet in de EU ondernemingen hun CbCR rapportage publiek maken (Europese Commissie, z.d.). Multinationals moeten jaarlijks rapporteren over onder meer winst, belastingafdracht, aantal werknemers en activiteiten. Binnen het EU-kader voor publieke country-by-country reporting wordt deze informatie echter niet voor alle landen afzonderlijk gepubliceerd: uitsplitsing vindt

plaats voor EU-lidstaten en landen op de EU-zwarte en grijze lijst, terwijl gegevens voor overige landen worden samengevoegd gerapporteerd. Op termijn kunnen deze data voor grotere multinationals meer inzicht in de mate van doorstroom geven.

Daarnaast moeten bedrijven in de EU hun uiteindelijk belanghebbenden registreren. In het UBO-register (Ultimate Beneficial Owner-register) moeten zij registreren welke natuurlijke personen uiteindelijk eigenaar zijn van bedrijven en andere juridische entiteiten, zodat misbruik zoals belastingontwijking, witwassen en corruptie beter kan worden opgespoord. In Nederland is het UBO-register onderdeel is van het Handelsregister. In de praktijk gaat het om mensen die bijvoorbeeld meer dan 25 procent van de aandelen, stemrechten of het eigendomsbelang in een bedrijf bezitten.

Publieke inzage is sinds 2022 beperkt na een uitspraak van het Europees Hof van Justitie over privacybescherming. Het Hof van Justitie van de EU oordeelde in november 2022 dat volledige publieke toegang in strijd is met privacywetgeving. Nederland koos er daarna voor het register vrijwel volledig af te sluiten. Daarmee ging het verder dan strikt noodzakelijk, want het Hof verbood alleen onbeperkte openbaarheid – niet beperkte toegang voor bijvoorbeeld journalisten of onderzoekers. Volgens [Transparency International Nederland \(2025\)](#) heeft deze keuze de transparantie onnodig verzwakt en bemoeilijkt zij maatschappelijk toezicht op financiële structuren. Door de Nederlandse afsluiting is het nu moeilijker te achterhalen wie er achter complexe of grensoverschrijdende bedrijfsstructuren zitten.

Maatregelen tegen belastingontwijking van multinationals

De Nederlandse overheid heeft verschillende maatregelen geïmplementeerd om belastingontwijking tegen te gaan (Staatssecretaris van Financiën, 2024). Deze maken het moeilijker voor grote ondernemingen om winst door te sluizen via routes naar landen die bijna geen belasting heffen. Zo betalen bedrijven sinds 2021 bronbelasting op rente en royalty's die naar landen met lage belastingen ("laagbelastende" landen) gaan, en sinds 2024 geldt dat ook voor dividenden.

De bronbelasting voorkomt dat bedrijven hun winsten of betalingen gemakkelijk kunnen doorsluizen naar belastingparadijzen waar zij nauwelijks belasting betalen. Door de invoering van de bronbelasting worden internationale geldstromen die voorheen zonder heffing via Nederland naar belastingparadijzen konden worden verplaatst, nu zwaarder belast. Stel dat een Nederlandse BV jaarlijks €1 miljoen rente betaalt aan een groepsmaatschappij op de Kaaimaneilanden. Omdat dit een laagbelastend land is, moet de BV sinds 2021 25,8 procent bronbelasting betalen. Het betaalt €258.000 aan de Nederlandse fiscus en maakt €742.000 over naar de Kaaimaneilanden.

Een andere maatregel tegen belastingontwijking is de nieuwe 'earningsstrippingmaatregel'. Dit is een Europese maatregel (onderdeel van ATAD1⁷) die belastingontduiking via rentebetalingen op interne leningen voorkomt (zie Box 3). Die rente mogen ze normaal aftrekken van hun winst, waardoor ze minder belasting

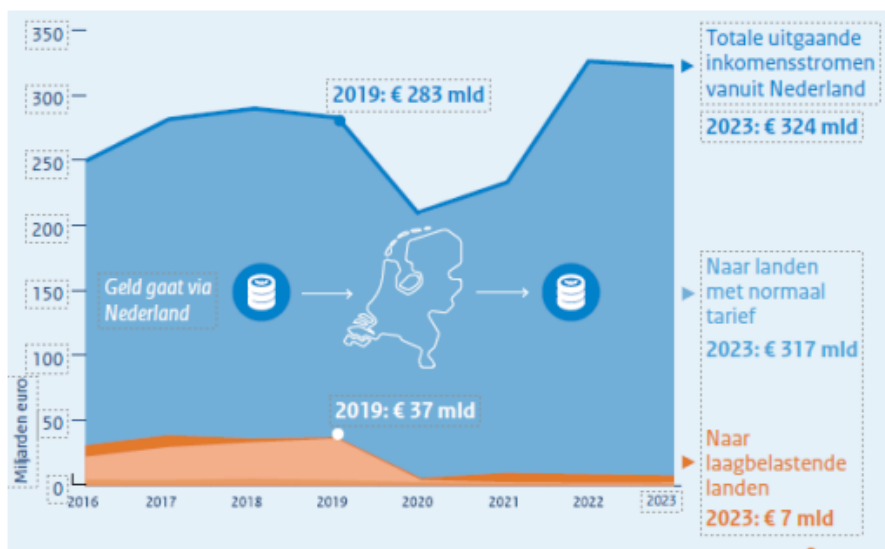
⁷ ATAD1 staat voor Anti Tax Avoidance Directive 1 en is een Europese maatregel.

betalen. Door de earningsstrippingmaatregel mogen bedrijven nog maar een deel van hun rente op leningen aftrekken van de winst. Daarnaast zijn via ATAD1 en ATAD2 “gaten” gedicht in internationale belastingsystemen om te voorkomen dat bedrijven constructies kunnen gebruiken om kunstmatige verliezen te creëren, kosten dubbel af te trekken of winst naar plekken te schuiven waar die niet werd belast.

Daarnaast geldt sinds 2020 een aanvullende CFC-maatregel (Controlled Foreign Company), waardoor winsten die worden verschoven naar dochtermaatschappijen in laagbelastende landen toch in Nederland worden belast. Verder zijn met de Wet tegen mismatches bij toepassing van het zakelijkheidsbeginsel (2022) en de Wet tegengaan hybride mismatches (2020) extra anti-misbruikregels toegevoegd die kunstmatige rente-, royalty- of winstverschuivingsstructuren moeten voorkomen. Deze maatregelen sluiten aan bij internationale afspraken binnen de EU en de OESO, waaronder ATAD1 en ATAD2. De samenhang en voortgang van alle Nederlandse anti-ontwijkingsmaatregelen wordt jaarlijks beschreven in de Monitoringsbrief Belastingontwijking (Staatssecretaris van Financiën, 2024).

Volgens het Ministerie van Financiën is de geldstroom naar laagbelastende landen fors gedaald: van €37 miljard in 2019 naar €7 miljard in 2023 (Ministerie van Financiën, 2024), zie Figuur 11. Volgens De Nederlandsche Bank is de doorstroom naar laagbelastende landen vooral ten aanzien van royalties gedaald (DNB, 2024a; DNB, 2024b).

Figuur 11: Geldstromen via Nederland naar laagbelastende landen zijn gedaald sinds 2019, de totale geldstromen via Nederland zijn toegenomen

Bron: Ministerie van Financiën (2024)

Winstverschuiving blijft echter een aandachtspunt volgens DNB (DNB, 2024a; DNB, 2024b) en internationale monitoren. In 2023 liep meer dan de helft van alle inkomende en uitgaande inkomsten uit buitenlandse investeringen – respectievelijk €182 miljard en €171 miljard – via brievenbusstructuren. Er vindt daarnaast ook doorstroom plaats via Nederlandse bedrijven die wel actief zijn in Nederland. Een groot deel van de ontvangen en betaalde royalty’s door deze bedrijven – respectievelijk €41 miljard en €59 miljard – heeft ook een doorstroomkarakter. Als we deze bij elkaar optellen heeft €223 miljard van de inkomende en €230 miljard van de uitgaande inkomensstromen een doorstroomkarakter: dat is zo’n 90 procent van de inkomende en 70 procent van de uitgaande inkomensstromen. Ook SOMO (2024) en De Tax Justice Network (2024a, 2024b) concluderen dat Nederland nog steeds fungeert als belangrijke

doorstroomland.

Er is commentaar op de beperkte manier waarop de Nederlandse bronbelasting is ingericht (Commissie Belastingheffing van multinationals, 2020; SOMO, 2024). De Nederlandse bronbelasting op uitgaande rente-, royalty- en dividendbetalingen geldt niet voor alle landen. Het gaat om laagbelastende landen⁸ en om bepaalde misbruiksituaties⁹. Bronbelasting geldt dus onder bepaalde voorwaarden en niet voor de 98 landen waarmee Nederland een belastingverdrag heeft. Daarnaast mag de bronbelasting ook niet geheven worden bij betalingen tussen gelieerde ondernemingen binnen de EU. Bedrijven laten de meeste geldstromen echter niet via de formeel laagbelastende landen lopen, maar via financiële centra die niet op de lijst staan en eveneens nauwelijks belasting heffen op doorgesluisde financiële stromen, zoals Ierland, Zwitserland, Singapore en de VS. Bovendien merkt Nederland een land als laagbelastend aan op basis van het statutaire tarief, en niet het effectieve belastingtarief (SOMO, 2024).

Maatregelen bij belastingverdragen

Nederland sluit belastingverdragen meestal volgens het OESO-model, waarin vooral het land van vestiging van een bedrijf belasting mag heffen. In de Notitie Fiscaal Verdragsbeleid 2020 (Staatssecretaris van Financiën, 2020) bevestigt het ministerie van Financiën echter dat “de bijzondere positie van ontwikkelingslanden rechtvaardigt dat Nederland in de relatie tot ontwikkelingslanden eerder onderdelen van het VN-modelverdrag zal accepteren” – bijvoorbeeld een strenger vaste-inrichtingbegrip¹⁰ of hogere bronheffingen. In de afspraken met lage-inkomenslanden gebruikt Nederland daarom soms delen uit het VN-model, omdat dit die landen meer belastingrechten geeft. Dat betekent bijvoorbeeld dat een lage-inkomensland eerder belasting mag heffen over werkzaamheden of betalingen die in dat land plaatsvinden, ook als een Nederlands bedrijf daar maar tijdelijk actief is of alleen diensten levert.

SOMO (2020) onderzocht of Nederland sinds 2011 lage-inkomenslanden meer belastingrechten heeft gegeven, met een analyse van negen nieuwe of heronderhandelde belastingverdragen (o.a. met Indonesië, India, Kenia en Ethiopië). Daaruit blijkt dat in de meeste van deze verdragen de bronbelastingen op dividend, rente en royalty's lager is dan het gemiddelde tarief in afspraken van deze landen met andere OESO-landen. Daardoor kunnen de lage-inkomenslanden minder belasting heffen over inkomsten die hun grondgebied verlaten via Nederlandse investeringen, en behouden zij dus beperkte heffingsrechten in vergelijking met wat internationaal gebruikelijk is. Nederland blijft terughoudend bij het opnemen van artikel 12A uit het VN-modelverdrag, dat bronlanden het recht geeft om een bronbelasting te heffen op vergoedingen voor technische diensten (*fees for technical services*) (Ama Sarfo, 2021).

Om te voorkomen dat bedrijven misbruik maken van belastingverdragen, heeft Nederland internationale afspraken van de OESO en de G20 overgenomen. Die

⁸ Landen met een statutair winstbelastingtarief van minder dan 9 procent en landen op de EU-lijst van niet-coöperatieve jurisdicties (PwC, z.d.).

⁹ Er zit een anti-misbruikbepaling in de bronbelastingen, die ervoor moet zorgen dat zij ook aangrijpen als rente, royalty's en dividenden via een derde land naar een laagbelastend land vloeien.

¹⁰ Dit voorkomt dat het heffingsrecht van het bronland wordt beperkt voor inkomen dat wordt toegerekend aan vaste inrichting in derde rechtsgebieden waar dit inkomen laag wordt belast (NFV, 2020).

afspraken staan bekend als het BEPS-project (Base Erosion and Profit Shifting), bedoeld om te voorkomen dat winsten kunstmatig worden verschoven naar landen waar nauwelijks belasting wordt betaald. Nederland past deze regels toe via het zogenoemde Multilaterale Instrument (MLI), waarmee in één keer veel belastingverdragen tegelijk kunnen worden aangepast. Nederland heeft daarbij gekozen voor de Principal Purpose Test (PPT). Deze regel zegt dat een bedrijf geen belastingvoordeel krijgt uit een verdrag als het belangrijkste doel van de constructie is om minder belasting te betalen. Alleen als het voordeel past bij het doel van het verdrag, mag het wel.

Een alternatief is de Limitation of Benefits-clausule (LOB), die strenger en gedetailleerder vastlegt welke bedrijven wel en niet van een verdrag mogen profiteren. Nederland gebruikt die maar zelden, omdat zulke regels volgens de overheid te complex en administratief zwaar zijn. Alleen in specifieke gevallen – met name het verdrag met de Verenigde Staten – is een aparte LOB-clausule opgenomen.

Volgens onderzoek van het CPB in opdracht van de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) is de werking van deze anti-misbruikregels beperkt (van 't Riet & Lejour, 2020). De PPT voorkomt soms dat één bedrijf via Nederland belasting ontwijkt, maar de geldstromen worden dan vaak omgeleid naar een ander doorstroomland. Het gevolg is dat het probleem van belastingontwijking niet verdwijnt, maar zich verplaatst.

Het Tax Justice Network (2024a, 2024b) en SOMO (2024) bevestigen dat Nederland, ondanks invoering van de PPT en andere BEPS-maatregelen, nog steeds fungeert als belangrijke doorstroomland: winsten worden via Nederlandse vennootschappen doorgesluist, terwijl de effectieve belastingopbrengst in Nederland klein blijft. Dit wijst erop dat de juridische implementatie van anti-misbruikbepalingen slechts gedeeltelijk het werkelijke misbruik beïnvloedt.

Beleidsaanbevelingen:

- Transparency International beveelt aan om de toegang tot het UBO-register (beneficial ownership register) substantieel te verruimen, door journalisten, maatschappelijke organisaties en andere publieke 'watchdogs' structurele toegang te geven. Volgens Transparency International is dit noodzakelijk om witwassen, corruptie en belastingontwijking effectief te bestrijden. Zij pleiten ervoor dat deze groepen zonder zware drempels of individuele toestemmingsprocedures toegang krijgen tot UBO-informatie, ook na de uitspraak van het Hof van Justitie van de EU (Transparency International, 2023).
- Oxfam beveelt de Nederlandse overheid aan om verdere stappen te zetten om de transparantie rond vermogen en de personen die uiteindelijk eigenaar zijn te vergroten, zodat effectieve belastingheffing mogelijk wordt. Daarbij pleit Oxfam onder andere voor het ondersteunen van de oprichting van een wereldwijd register van bezittingen.
- Het rapport van de Commissie Doorstroomvennootschappen (2021) bevat meerdere aanbevelingen aan de overheid om doorstroomvennootschappen tegen te gaan, waarvan een deel nog moet worden uitgevoerd. Deze aanbevelingen omvatten onder meer het invoeren van substantiële substance-eisen voor toegang tot bilaterale investeringsverdragen, het vergroten van de transparantie rond uiteindelijk belanghebbenden en het verbeteren van de uitwisseling van informatie.
- Oxfam Novib beveelt de Nederlandse overheid aan om geen beleid te voeren dat ingaat tegen de geest en het doel van internationale afspraken, zoals de

wereldwijde minimumbelasting (Pillar II).

- Oxfam Novib en SOMO (2024) stellen voor een brede bronbelasting in te voeren die altijd geldt en die, net als in veel buurlanden, niet afhankelijk is van officiële tarieven of van de vraag of er een belastingverdrag is.
- Oxfam Novib stelt voor om de belasting op aandeleninkoop opnieuw in te voeren. Voor details zie ook het onderzoek van SOMO (2025) over bedrijven die via inkoop van eigen aandelen dividendbelasting ontwijken.
- SOMO (2024) adviseert de verantwoordelijkheid omtrent statistieken rond Nederland als doorstroomland bij één overheidsinstantie onder te brengen (dit is nu verdeeld over DNB en CBS) en jaarlijks volledige gegevens over brievenbusfirma's te publiceren. Ook moet Nederland de regels herzien die nu verhinderen dat financiële stromen per individueel land zichtbaar worden. Zichtbaarheid is volgens SOMO nodig om te begrijpen waarom bepaalde grote stromen (bijvoorbeeld royalty's naar Bermuda) ontstaan.
- SOMO (2024) adviseert de overheid ook meer onderzoek te doen. Er is weinig statistisch onderzoek naar welke bedrijven doorstroomstructuren gebruiken en waarom financiële stromen ineens verschuiven. Dit moet beter worden onderzocht, inclusief de rol van fiscale planning, herstructureringen en veranderende internationale wetgeving.
- Ook de Commissie Belastingheffing van multinationals (2020) adviseert de overheid meer en beter toegankelijke data te verzamelen over de feitelijke belastingafdracht van multinationals, zodat beleid kan worden gebaseerd op transparante cijfers.
- Het boek Research Handbook on the Economics of Tax Havens (Lejour & Schindler, 2025) bespreekt de rol van internationale gegevensuitwisseling (bijvoorbeeld automatische informatie-uitwisseling) om belastingontwijking en -paradijzen aan te pakken. Het boek beveelt dergelijke informatie-uitwisseling en transparantie aan als een noodzakelijke voorwaarde voor effectief internationaal belastingbeleid.
- De Commissie Belastingheffing van multinationals (2020) adviseert Nederland actief te blijven in internationale samenwerking rond winstbelastingen, om een gelijk speelveld te bevorderen en belastingontwijking te beperken. Verder stelt de commissie: "Nederland kan op korte termijn zelf de kosten van doorstroom verhogen. [...] Gevolg is dat doorstroom óf wordt geïncorporeerd in groepsactiviteiten met substance in Nederland óf uit Nederland verdwijnt, maar wellicht elders opduikt. Het doel om fiscaal gedreven doorstroom effectief te ontmoedigen vergt een internationale aanpak, ook om de EU-rechtelijke beperkingen te matigen c.q. te verhelderen. Die internationale aanpak komt nu tot stand en moet door Nederland actief worden bevorderd. Nederland heeft daarin, als toonaangevende doorstroomjurisdictie, ook een bijzondere verantwoordelijkheid."

5 Belastingadministratie en transparantie

De manier waarop belastingen worden geïnd bepaalt mede de effectiviteit en rechtvaardigheid van het stelsel. Belangrijke thema's zijn de organisatie van de belastinginning, de complexiteit van regels en procedures en transparantie. Een ingewikkeld stelsel vergroot de kans op fouten, terugvorderingen en ongelijke toegang tot regelingen. Daarnaast speelt de aanpak van belastingontwijking en -ontduiking een rol: effectieve handhaving en internationale samenwerking zijn nodig om te voorkomen dat belasting wordt ontweken en ontdoken, en om te voorkomen dat het vertrouwen in het systeem afneemt.

Een transparante belastingpraktijk is daarbij belangrijk voor publieke controle en vertrouwen in het stelsel. Belangrijke aandachtspunten zijn de openbaarheid van fiscale informatie en de toegankelijkheid van data over overheidsinkomsten, tarieven en de werking van het inningssysteem. Ook de beschikbaarheid van bedrijfsinformatie, zoals jaarrekeningen in het handelsregister, is relevant om economische activiteiten en belastingafdracht inzichtelijk te maken.

Algemeen

De Belastingdienst int de landelijke belastingen via aangifte en bronheffing, gemeenten en waterschappen heffen lokale belastingen. De Belastingdienst, die onderdeel is van het Ministerie van Financiën, voert grotendeels de inning van belastingen in Nederland uit. Deze dienst is verantwoordelijk voor de rijksbelastingen, zoals de inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting, omzetbelasting (btw), loonheffingen en accijnzen. De Douane int belastingen bij de invoer en uitvoer van goederen, en de Dienst Toeslagen verzorgt de uitbetaling en verrekening van inkomensafhankelijke toeslagen, die nauw samenhangen met de belastingheffing.

Belastingen worden doorgaans geïnd via een aangifte- of bronheffingssysteem. Burgers en bedrijven doen periodiek aangifte over de hoogte van hun inkomen of winst. Daarna legt de Belastingdienst een voorlopige of definitieve aanslag op (Belastingdienst, z.d. b). Bij loon- en inkomstenbelasting dragen werkgevers namens werknemers alvast belasting af via de loonheffing (Ministerie van Financiën, z.d.-a). Ondernemers innen btw bij hun klanten en dragen die vervolgens af aan de Belastingdienst (Belastingdienst, z.d.-b).

Naast de rijksbelastingen innen ook gemeenten en waterschappen eigen heffingen. Gemeenten heffen bijvoorbeeld de onroerendezaakbelasting (OZB), afvalstoffenheffing en rioolheffing, terwijl waterschappen verantwoordelijk zijn voor de watersysteemheffing en zuiveringsheffing. Deze lokale belastingen worden opgelegd door de gemeentelijke of waterschapsbelastingkantoren en volgen grotendeels dezelfde invorderingsregels als de rijksbelastingen.

Capaciteit van de belastingdienst

De Belastingdienst kampt al jaren met krapte aan personeel en verouderde ICT, wat de doeltreffendheid en doelmatigheid van de heffing en invordering onder druk zet. In de Jaarrapportage 2024 ([Belastingdienst, 2024](#)) meldt de dienst dat weliswaar veel is verbeterd, maar dat grote vernieuwingen regelmatig moeten wijken voor urgente politiek-juridische taken (zoals het toeslagenschandaal en de tegenbewijsregeling in box 3 na het arrest van de Hoge Raad), waardoor geplande ICT-vernieuwing opschuift. Tegelijk blijft circa 19 procent van de systemen “verouderd” ([Zwets, 2025](#)).

De Algemene Rekenkamer bevestigt in het Verantwoordingsonderzoek 2024 dat de kwetsbaarheid van rijks-ICT – expliciet ook bij de Belastingdienst – zorgelijk blijft en dat extra wensen vanuit de politiek de modernisering kunnen vertragen. Ook ziet de Rekenkamer risico’s bij het gebruik van algoritmes (privacy en datakwaliteit), wat de uitvoerbaarheid raakt ([Algemene Rekenkamer, 2025a](#); [Algemene Rekenkamer, 2025b](#)). Wel is de ICT-stabiliteit verbeterd: storingen zijn verminderd, risicovolle systemen zijn beter beheerst, en er lopen meerdere vernieuwingstrajecten.

Het behouden van personeel is een uitdaging ([Belastingdienst, 2024](#)). Richting 2028 wordt een grote uitstroom (zo’n 9.000 FTE’s) verwacht, onder meer omdat veel medewerkers met pensioen gaan. In 2024 wierf de Belastingdienst wel een recordaantal nieuwe medewerkers (zo’n 3.600 FTE’s) en lag de uitstroom lager dan eerder verwacht, mede door programma’s voor behoud, hybride werken en interne mobiliteit. Werving, behoud en opleiding en het versnellen van ICT-modernisering zijn speerpunten in de Meerjarenstrategie 2025–2030 en in recente Kamerbrieven over koers en prioriteiten ([Rijksoverheid, 2024](#); [Ministerie van Financiën, 2024](#)).

Individuele afspraken met de belastingdienst

In Nederland kunnen bedrijven of individuen van tevoren afspraken maken met de Belastingdienst over hoe bepaalde belastingregels worden toegepast. Voor Nederlandse bedrijven kan het bijvoorbeeld gaan om hoe een bepaalde investering, fusie of vergoeding fiscaal wordt behandeld. Voor particulieren kan het gaan om zaken als de waardering van een schenking, de toepassing van een vrijstelling, of de belasting van inkomsten uit werk of vermogen. In beide gevallen toetst de Belastingdienst de feiten en legt de gemaakte afspraken schriftelijk vast. Deze vorm van vooroverleg is bedoeld om rechtszekerheid te bieden, niet om belastingvoordeel te creëren. De Belastingdienst moet zich daarbij houden aan de wet en aan algemene beleidsregels, zodat alle belastingplichtigen in vergelijkbare situaties op dezelfde manier worden behandeld.

Voor belastingafspraken met internationaal opererende bedrijven heet dit type vooroverleg een ruling. Er zijn twee hoofdvormen: een Advance Pricing Agreement (APA), waarin afspraken worden gemaakt over verrekenprijzen binnen internationale groepen, en een Advance Tax Ruling (ATR), die duidelijkheid geeft over de fiscale behandeling van een specifieke situatie. Zulke afspraken geven bedrijven zekerheid vooraf over hoeveel belasting ze moeten betalen en voorkomen langdurige discussies achteraf met de fiscus ([Belastingdienst, z.d.-e](#)). Deze afspraken zijn alleen bedoeld voor bedrijven die echt in Nederland actief zijn – dus met personeel, een kantoor en economische activiteiten hier. Rulings worden niet gegeven als het hoofddoel belastingbesparing is of als het bedrijf vooral te maken heeft met laagbelastende landen. Alle verzoeken lopen via het College Internationale Fiscale Zekerheid (IFZ), dat

controleert of de aanvraag aan deze voorwaarden voldoet ([Ministerie van Financiën, 2019](#)).

Vanwege aanhoudende kritiek op belastingontwijkingsstructuren en druk uit EU/OESO richting meer openheid publiceert de Belastingdienst sinds 2019 geanonimiseerde samenvattingen van alle afgegeven rulings. Ook verschijnt er elk jaar een publiek jaarverslag met cijfers, voorbeelden en controles op misbruik ([Ministerie van Financiën, 2019](#)). Daarnaast deelt de Belastingdienst belangrijkste gegevens over internationale belastingafspraken ook met andere EU-landen, op basis van de richtlijn DAC3. Op wereldniveau geldt een vergelijkbare verplichting via het transparantieraamwerk van de OESO (BEPS Actie 5).

De Europese Commissie heeft in 2017 een onderzoek gestart naar rulings die de Nederlandse fiscus maakte met IKEA, en in 2019 naar rulings met Nike. De Commissie onderzoekt of IKEA via een constructie met intellectuele eigendomsrechten ongeoorloofd lage belasting betaalde in Nederland ([Europese Commissie, 2017](#)). In april 2020 besloot de Commissie dit onderzoek uit te breiden ([Europese Commissie, 2020](#)). Over de omvang van het voordeel is nog geen officieel bedrag bekend, maar een schatting gaat uit van een totale belastingontwijking van bijna €1 miljard tussen 2009-2014 ([Auerbach, 2016](#)). Er is nog geen uitkomst van het onderzoek gepubliceerd en ook geen definitief oordeel of Nederland met de IKEA-rulings wel of niet ongeoorloofde staatssteun heeft verleend. In januari 2019 startte de Europese Commissie ook een onderzoek naar belastingafspraken tussen Nederland en Nike ([Europese Commissie, 2019](#)). De Commissie onderzoekt of twee Nederlandse dochterondernemingen van Nike via interne royaltyconstructies een selectief belastingvoordeel hebben gekregen dat neerkomt op mogelijke ongeoorloofde staatssteun. In deze structuur betaalden de Nederlandse entiteiten zeer hoge royalty's aan groepsmaatschappijen buiten de EU, wat hun belastbare winst in Nederland sterk verlaagde. Volgens de Commissie is niet duidelijk of deze royalty's marktconform zijn vastgesteld, en of de rullingpraktijk de bedrijven een voordeel gaf dat andere ondernemingen in vergelijkbare situaties niet hadden. Ook in deze zaak is nog geen definitief oordeel gepubliceerd.

Beleidsaanbevelingen:

- **Oxfam Novib beveelt de overheid aan om verdere stappen te overwegen om transparantie te waarborgen rond belastingrulings die worden verleend aan multinationale ondernemingen – zoals aanvullende openbaarmaking in het geval van lekken of EU-onderzoeken, en het verstrekken van toegang tot informatie voor parlementsleden.**

Transparantie omtrent het belastingstelsel

De Nederlandse overheid voert een actief openbaarmakingsbeleid met betrekking tot het belastingstelsel. De Belastingdienst, het Ministerie van Financiën en andere publieke instellingen publiceren jaarlijks informatie over de belastingtarieven, grondslagen, vrijstellingen en inkomenscategorieën. Deze informatie is publiek beschikbaar via de website van de Belastingdienst en wordt ook toegelicht in beleidsstukken zoals de Miljoenennota en de Rijksbegroting ([Ministerie van Financiën, z.d.](#)). Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verstrekt jaarlijks inzicht in de totale belasting- en premie-inkomsten van de overheid. Deze statistieken geven een beeld van de samenstelling van de overheidsinkomsten en de ontwikkeling daarvan in de tijd. De cijfers worden gepubliceerd op de website van het CBS en zijn vrij toegankelijk voor het publiek ([CBS, z.d.](#)).

Het beleid rond openbaarheid van overheidsinformatie is wettelijk verankerd in de Wet open overheid (Woo). Deze wet verplicht bestuursorganen om actief informatie te publiceren over beleid, uitvoering en financiële gegevens, waaronder ook fiscale regelingen en beleidsdocumenten. Overheidsorganisaties moeten daarnaast op verzoek informatie verstrekken die nog niet openbaar is gemaakt, tenzij er zwaarwegende gronden zijn om dat te weigeren, bijvoorbeeld door privacy of bedrijfsgevoelige gegevens (Ministerie van Binnenlandse Zaken, z.d.; Belastingdienst, z.d.-f).

De overheid streeft naar begrijpelijke en toegankelijke communicatie, maar vanwege de complexiteit van het stelsel is niet alle informatie eenvoudig te interpreteren (Ministerie van Financiën, 2025). De overheid werkt aan een eenvoudiger toeslagenstelsel en betere dienstverlening – met directe financiering van kinderopvang, persoonlijke hulp via steunpunten en begrijpelijke communicatie. Zie ook de volgende sectie over de complexiteit van het belastingstelsel.

Complexiteit van het belastingstelsel

De complexiteit van het Nederlandse belasting- en toeslagenstelsel draagt bij aan problemen voor burgers, zoals fouten, terugvorderingen en ongelijke toegang tot regelingen. Het huidige stelsel is opgebouwd uit inkomensafhankelijke toeslagen, heffingskortingen en uitzonderingen die elkaar beïnvloeden. Daardoor is het moeilijk voor burgers om vooraf te weten waar ze recht op hebben, en voor de uitvoerder om correct te werken (Ministerie van Financiën, 2025c; van Vuuren, 2025). De toeslagen worden uitgekeerd als voorschotten, gebaseerd op een schatting van het jaarinkomen. Wanneer dat inkomen achteraf afwijkt, moet de Belastingdienst correcties doorvoeren. Volgens onderzoek van het Centraal Planbureau (Verberk e.a., 2025) wordt meer dan de helft van de toekenningen voor huurtoeslag en kindgebonden budget uiteindelijk aangepast. Dit kan leiden tot hoge terugvorderingen en terugbetalingsproblemen. De Dienst Toeslagen noemt dit een direct gevolg van het complexe en foutgevoelige systeem van inkomensafhankelijke regelingen (Ministerie van Financiën, 2025c).

Dat het stelsel zo complex is komt echter ook voort uit de wens om tijdig te zijn en maatwerk te verrichten – om zo precies de toeslag te laten aansluiten bij het lopende inkomen. Om die reden sluit het aan bij het belastbaar inkomen, dat pas achteraf vast staat (Ministerie van Financiën, 2019).

De complexiteit leidt ertoe dat burgers die wel recht hebben op toeslagen, geen aanvraag doen. Het CPB schat dat in 2021 ruim €1 miljard aan huurtoeslag, zorgtoeslag en kindgebonden budget onbenut bleef. De Monitor niet-gebruik 2025 geeft een landelijk overzicht met verschillen naar leeftijd, inkomen en levensgebeurtenissen. Niet-gebruik is verspreid over verschillende groepen, maar relatief klein bij bijstandsgerechtigden en relatief groot bij zelfstandigen en net-gepensioneerden (CPB, 2025; Rijksoverheid 2025).

Zowel beleidsmakers als wetenschappers concluderen dat vereenvoudiging nodig is. In het rapport Complexiteit van (belasting)regelgeving stelt het Ministerie van Financiën (2025) dat de huidige regels “de uitvoerbaarheid en begrijpelijkheid ernstig beperken”. Ook Belastingen in maatschappelijk perspectief – Bouwstenen voor een beter belastingstelsel (Ministerie van Financiën, 2024) benadrukt dat eenvoud cruciaal is voor rechtvaardigheid en vertrouwen. Van Vuuren (2025) spreekt in economentijdschrift ESB over een “labyrint van inkomensafhankelijke regelingen” dat

leidt tot grillige inkomenseffecten en gebrekkige uitvoerbaarheid. Zowel het CPB, de Rijksoverheid als onafhankelijke onderzoekers zien vereenvoudiging als een noodzakelijke voorwaarde voor een rechtvaardiger en beter uitvoerbaar belastingstelsel.

Beleidsaanbevelingen:

- Volgens van Berkel & van Vuuren (2024) en zijn veel toeslagen en kortingen afhankelijk van het inkomen, waardoor het systeem onoverzichtelijk en foutgevoelig wordt. Zij bevelen aan het aantal inkomensafhankelijke regelingen te verminderen en inkomensondersteuning in het belastingtarief of via generieke heffingskortingen te integreren. Dit vermindert terugvorderingen en vergroot de begrijpelijkheid.
- Volgens van Opstal (2024) kent Nederland meer dan honderd aftrekposten en vrijstellingen, die het stelsel ondoorzichtig maken. Van Opstal adviseert doelstellingen te verduidelijken, monitorings- en evaluatieprocessen te verbeteren en de uitvoeringscomplexiteit aan te pakken.
- Een rapport van Ministerie van Financiën (2023) toont dat de overheid bezig is met het in kaart brengen van fiscale regelingen – hoeveel ze kosten, wat hun doel is, en hoe effectief/doelmatig ze zijn. De evaluatie adviseert om fiscale regelingen terughoudend in te zetten, kritisch te herzien en hun doelstellingen te verduidelijken en meetbaar te maken, zodat ineffectieve en complexe regelingen kunnen worden afgeschaft of verbeterd. Daarnaast wordt gepleit voor betere monitoring, een sterkere bewijsbasis en meer aandacht voor uitvoerbaarheid en noodzaak bij het ontwikkelen en beoordelen van beleid.
- Ook andere landen kampen met problemen: complexe inkomensafhankelijke regelingen, niet-gebruik en fouten. De OESO (2024) en de Europese Commissie (2023) bevelen aan om te investeren in toegankelijke uitvoering en 'nudging' (voorspellende communicatie en automatische aanspraak).

Belastingontduiking en -ontwijking bedrijven en personen

Er is sprake van belastingontduiking en belastingontwijking door Nederlandse personen en bedrijven. Belastingontduiking is illegaal. Iemand doet een onjuiste of onvolledige aangifte, of betaalt te weinig/geen belasting bijvoorbeeld door informatie te verzwijgen. Dit wordt door de overheid aangepakt als fraude (Rijksoverheid, z.d.). Belastingontwijking is wettelijk gezien legaal. Dit gaat om het gebruikmaken van mazen in de wet en verschillen in regels om minder belasting te betalen. Het kabinet ziet dit als onwenselijk en pakt het aan met maatregelen. Volgens de Tax Justice Network loopt Nederland jaarlijks 1 miljard mis aan belastingontwijking door multinationals en 9 miljard aan belastingontwijking voor private individuen (TJN, z.d.).

Hoofdstuk 4 besprak hoe bedrijven via internationale geldstromen en buitenlandse entiteiten belasting ontwijken. Deze sectie richt zich meer op belastingontduiking en -ontwijking binnen Nederland, en op individuen.

Belastingontduiking

Bij bedrijven komt belastingontduiking voor op verschillende manieren, bijvoorbeeld door dividendstripping. Bij dividendstripping worden aandelen vlak rond de dividenduitkering tijdelijk overgedragen aan een andere partij die recht heeft op teruggaaf of verrekening van dividendbelasting, terwijl de oorspronkelijke aandeelhouder dat recht niet of in mindere mate heeft. Deze partij ontvangt het dividend en kan (een deel van) de ingehouden dividendbelasting terugvragen of verrekenen met andere belastingverplichtingen. Het fiscale voordeel dat hierdoor ontstaat, kan vervolgens gedeeld worden tussen beide partijen, of het gaat bijvoorbeeld om overdrachten tussen een moeder- en dochtervennootschap. Kort na de dividenduitkering gaan de aandelen weer terug naar de oorspronkelijke eigenaar. Zo wordt de belastingdruk kunstmatig verlaagd (PwC, 2025).

Daarnaast is er btw-carrousel- en netwerkfraude: georganiseerde ketens met “missing traders” die voorbelasting incasseren zonder afdracht (FIOD, 2024; Ministerie van Financiën, 2025; Taxation and Customs Union, 2023). Btw-carrouselfraude is een georganiseerde vorm van belastingfraude waarbij meerdere bedrijven samenwerken om btw terug te vragen die nooit is afgedragen. Het werkt zo: één bedrijf in de keten (“missing trader”) koopt goederen, berekent btw aan zijn klant, maar draagt die btw niet af aan de Belastingdienst en verdwijnt daarna. De volgende bedrijven in de keten doen alsof ze die btw eerlijk hebben betaald en vragen de btw weer terug. Zo draait de schatkist op voor btw die nooit is betaald. Omdat dit vaak over grote internationale handelsstromen gaat (bijvoorbeeld elektronica of CO₂-rechten), kan de schade in de miljarden lopen. Vandaar de naam “carrousel”: dezelfde goederen en facturen draaien telkens rond in de keten om opnieuw btw te incasseren.

Bij particulieren vindt belastingontduiking van vermogenden plaats via niet-aangegeven buitenlandse rekeningen en offshore-structuren (CPB, 2020a) (CPB, 2020b). De rijkste tien procent Nederlandse huishoudens hebben aanzienlijke vermogens verstoppt in belastingparadijzen (Leenders en Lejour, 2023; Lejour en Schindler, 2024). Volgens een schatting van Alstadsæter e.a. (2018) hielden Nederlandse huishoudens in 2015 meer dan 60 miljard dollar in belastingparadijzen verborgen. Automatische informatie-uitwisseling en UBO-transparantie hebben die route ingeperkt. De literatuur en toezichtrapportages signaleren daarbij een verschuiving naar andere soorten vermogen, zoals buitenlands vastgoed, belangen in persoonlijke houdstermaatschappijen of familiefondsen, en in sommige gevallen crypto-activa, waar informatieketens onvolledig zijn. In 2022 is zo’n 12 procent van het Nederlandse vermogen dat in handen is van huishoudens in belastingparadijzen geregistreerd (Lejour, 2025).

Belastingontwijking

Veel particuliere belastingontwijking vindt plaats via bv-structuren. Particulieren kunnen door een eigen besloten vennootschap (bv) op te richten belasting ontwijken. Zij ontvangen hun inkomen dan niet als loon, dat relatief hoog wordt belast, maar als winst via deze eigen bv. Zij zijn dus dga van deze bv en vallen dan in box 2 van de inkomstenbelasting, waar zij pas belasting betalen op het moment dat winst wordt uitgekeerd als dividend. Echter kunnen de dga’s in plaats van het uit te keren, dit geld lenen van hun eigen bv voor privé-uitgaven, waardoor zij over dat geld geen directe belasting hoeven te betalen. Dit soort structuren wordt daarom regelmatig gebruikt door mensen met grote vermogens om hun belastingdruk te verlagen of uit te stellen. Dit maakt de bv een soort “fiscale spaarpot”: de eigenaar kan vermogen laten groeien in de bv tegen een relatief laag tarief. Het artikel “Belasting besparen: zo doen Zuidas-

partners dat” beschrijft hoe partners van advocaten-, accountants- en advieskantoren op deze manier via een eigen bv belastinguitstel of -voordeel krijgen (Berentsen en Polman, 2021).

In Nederland bestaan bijna een miljoen bv’s die samen ongeveer €400 miljard aan vermogen beheren, waarvan bijna 90 procent in handen is van de meest vermogende huishoudens. Veel van deze bv’s worden niet gebruikt voor bedrijfsactiviteiten, maar voor privédoeleinden zoals sparen, beleggen, pensioenopbouw of vastgoedbeheer. De aantrekkelijkheid komt vooral doordat winst binnen een bv wordt belast tegen de relatief lage vennootschapsbelasting (Deinum e.a., 2022). Onderzoek laat zien dat dit een belangrijke verklaring is voor de lage effectieve belastingdruk aan de top (Lejour e.a., 2022; Alstadsæter, Kopczuk & Telle, 2013, Alstadsæter, Kopczuk & Telle, 2019).

De relatief lage vennootschapsbelasting (vpb) ten opzichte van de inkomstenbelasting stimuleert dat vermogen in de bv blijft in plaats van te worden uitgekeerd als dividend. Door de dalende vpb-tarieven in de afgelopen jaren is deze fiscale ontwijkingsconstructie steeds aantrekkelijker geworden, wat heeft geleid tot een toename van het aantal bv’s dat vooral voor beleggingsdoeleinden wordt gebruikt (Deinum e.a., 2022).

Sinds 2016 wisselt Nederland automatisch financiële gegevens uit met meer dan 100 landen. Financiële instellingen moeten gegevens over buitenlandse rekeninghouders doorgeven aan de Belastingdienst, die deze informatie vervolgens uitwisselt met andere landen. Deze internationale informatie-uitwisseling helpt in het tegengaan van belastingontwijking. Door de grotere transparantie wordt het voor multinationals en individuen aanzienlijk moeilijker om winsten ongemerkt naar belastingparadijzen te verplaatsen, wat bijdraagt aan een eerlijkere verdeling van de belastingdruk en een sterkere mondiale belastingmoraal (Lejour, 2024; Tilburg University, 2025).

Tussenvennootschappen en erfbelasting

De meeste tussenvennootschappen, zoals persoonlijke holdings of familie-bv’s, vallen in Nederland onder de aanmerkelijkbelangregeling (box 2) van de inkomstenbelasting. Als iemand meer dan 5 procent van de aandelen in een bv of nv bezit, ziet de Belastingdienst dit als een aanmerkelijk belang. Wanneer die aandelen worden verkocht, geschonken of geërfd, wordt het voordeel dat daarbij ontstaat – bijvoorbeeld de winst op de aandelen – belast in box 2. Het kan daarbij zijn dat de (historische) waarde van de aandelen niet de marktwaarde weerspiegelen waardoor de belastinggrondslag kleiner is dan met verkoop van de aandelen het geval zou zijn.

Wanneer iemand vermogen wegsluit naar een buitenlandse rekening, vennootschap of trust die buiten het zicht van de Belastingdienst blijft, verdwijnt dat vermogen ook uit de fiscale nalatenschap. Als de fiscus de constructie niet kent, wordt de waarde niet meegenomen in de aangifte erfbelasting. Belastingontduiking zoals beschreven via niet-aangegeven buitenlandse rekeningen en offshore-structuren werkt daarmee ook als ontduiking van erfbelasting.

Bij de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) bestaan er mogelijkheden om belasting te ontwijken door vermogen in een bv te houden en pas later aandelen over te dragen, waardoor belastingheffing deels wordt uitgesteld of verlaagd. De BOR zorgt ervoor dat er over het ondernemingsvermogen weinig tot geen erfbelasting betaald hoeft te worden als de onderneming wordt doorgezet. De familie heeft wel een belang om veel vermogen in de bv te houden. Het moet wel als ondernemingsdoeleinden worden

aangewend, voor beleggingsvermogen geldt de BOR niet. De Belastingdienst (2025) en het CPB (2022) signaleren dat vooral bij familiebedrijven en vermogende huishoudens complexe vennootschapsstructuren worden ingezet om tarieven en timing te optimaliseren.

Beleidsaanbevelingen:

- [Van Vijfeijken \(2025\)](#) adviseert de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) te vervangen door een uitstelregeling, zodat belastingheffing niet wordt kwijtgescholden maar uitgesteld.

Jaarrekeningen van bedrijven

In Nederland geldt een publicatieplicht voor rechtspersonen zoals bv's en nv's. Zij moeten hun jaarrekening (en aanverwante stukken) deponeren bij het Handelsregister van de Kamer van Koophandel (KvK). Deponering vindt in de praktijk elektronisch plaats (SBR) en wordt vanaf boekjaar 2025 in principe voor alle relevante rechtspersonen verplicht ([Wetboek Plus, 2016](#); [Standard Business Reporting, 2025](#)). De openbaarheid is geregeld via het Handelsregister: gedeponeerde jaarrekeningen zijn opvraagbaar voor het publiek via KvK. Dit gebeurt doorgaans tegen een (beperkte) vergoeding; KvK biedt daarnaast een open dataset met selecte gegevens uit gedeponeerde jaarrekeningen ([KVK, z.d.](#); [overheid.nl, z.d.](#)). Niet alle ondernemingsvormen hebben een deponeringsplicht, eenmanszaken zijn bijvoorbeeld uitgezonderd.

Daarnaast kunnen bedrijven en burgers via het Europese Business Registers Interconnection System (BRIS) op het European e-Justice Portal informatie vinden over bedrijven uit alle EU-landen. Dit systeem koppelt de nationale handelsregisters aan elkaar, zodat bijvoorbeeld jaarrekeningen en bedrijfsgegevens kunnen worden ingezien. De EU-Jaarrekeningenrichtlijn (2013/34/EU) zorgt ervoor dat alle lidstaten verplicht zijn om die financiële gegevens openbaar en toegankelijk te maken ([European Justice, z.d.](#); [EUR-Lex, z.d.](#)).

Exitheffing

Er bestaat bezorgdheid dat zeer vermogende personen (High Net Worth Individuals, HNWI's) bij hogere belastingdruk emigreren om belasting te ontwijken. EU-lidstaten mogen daarom onder het Europese recht een exitheffing invoeren: een belasting op niet-gerealiseerde vermogenswinsten wanneer iemand zijn fiscale woonplaats naar het buitenland verplaatst. Het Europese Hof van Justitie heeft bevestigd dat zo'n heffing is toegestaan, mits zij proportioneel wordt toegepast. Dat betekent onder andere dat belastingplichtigen die emigreren de mogelijkheid moeten krijgen om de belasting pas later te betalen (uitstel van betaling) en dat rekening moet worden gehouden met eventuele waardedalingen van het vermogen na vertrek. Ook mogen geen buitensporige zekerheden¹¹ worden geëist (arresten [Lasteyrie du Saillant, C-9/02](#); [Wächtler, C-581/17](#)).

Beleidsaanbevelingen:

¹¹ Een voorbeeld is het verplicht stellen van een bankgarantie, waarbij een bank toezegt de belasting te betalen als de belastingplichtige dat niet doet.

- Oxfam Novib beveelt aan om een exitheffing in te voeren die in overeenstemming is met de Europese wetgeving, zodat onrealiseerde vermogenswinsten worden belast wanneer vermogende particulieren emigreren.

6 Overheidsuitgaven

De herverdeling loopt in Nederland minder via de belastingkant (progressieve tarieven, toeslagen), maar met name via de manier waarop het geld weer wordt uitgegeven. Het draagkrachtbeginsel betekent dat mensen naar vermogen bijdragen: wie meer verdient, betaalt relatief meer belasting. Via de overheidsuitgaven wordt dit omgekeerd toegepast, doordat belastinggeld wordt ingezet om ongelijkheid te verkleinen en basisvoorzieningen voor iedereen toegankelijk te maken. Vanwege de herverdeling tussen de Nederlandse huishoudens stijgt het aandeel van de 50 procent laagste inkomens van 19 naar 29 procent in het nationale inkomen (van Essen e.a., 2022).

De Eerlijke Belastinggids kijkt niet alleen naar hoe belastingen worden geheven, maar ook naar hoe de overheid het geld uitgeeft. Overheidsuitgaven bepalen wie profiteert van het belastingstelsel en hoe eerlijk de opbrengsten worden verdeeld. Dit hoofdstuk geeft eerst een overzicht van de overheidsuitgaven in Nederland. Vervolgens licht dit hoofdstuk ter illustratie drie belangrijke uitgavenposten uit: onderwijs, subsidies en kinderopvang. Onderwijsuitgaven bevorderen gelijke kansen en sociale mobiliteit. Uitgaven en fiscale regelingen rond fossiele energie beïnvloeden de verdeling van milieuschade en de energietransitie. Investerings in kinderopvang bepalen in sterke mate de arbeidsparticipatie van ouders, vooral vrouwen, en daarmee hun economische positie.

Overkoepelend

De overheidsuitgaven als percentage van het bbp zijn de afgelopen tien jaar in Nederland over het algemeen licht gedaald. De overheidsuitgaven waren 47 procent van het bbp in 2014, en daalden naar 44 procent van het bbp in 2023. Alle afzonderlijke uitgavenposten zijn te zien in Figuur 12. De grootste uitgavenpost is sociale bescherming, goed voor bijna 17 procent van het bbp in 2023. Deze categorie omvat onder meer sociale zekerheid, pensioenen en bijstandsuitkeringen, en is de afgelopen tien jaar relatief stabiel gebleven met lichte schommelingen afhankelijk van de conjunctuur en demografische ontwikkelingen. Ook de uitgaven aan volksgezondheid zijn substantieel en namen vooral tijdens en na de coronapandemie toe.

Daarnaast zijn de uitgaven aan huisvesting en gemeenschapsvoorzieningen, milieubescherming en landsverdediging de afgelopen tien jaar toegenomen. Dit weerspiegelt de groeiende aandacht voor duurzaamheid en de energietransitie, en de veranderende geopolitieke context waardoor meer middelen naar defensie gaan. De milieubeschermingsuitgaven vertonen een gestage groei, mede door klimaatbeleid en investeringen in circulaire economie.

Op andere terreinen blijven de uitgaven stabiel of dalen licht. De onderwijsuitgaven liggen iets lager dan 10 jaar geleden. Onder economische aangelegenheden vallen economisch beleid, toezicht en stimulering. Voorbeelden zijn de financiering voor de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en subsidies voor innovatie, R&D en digitalisering. Deze tonen wat meer volatiliteit, mede door conjuncturele maatregelen zoals coronasteun en investeringen in economische herstelprogramma's.

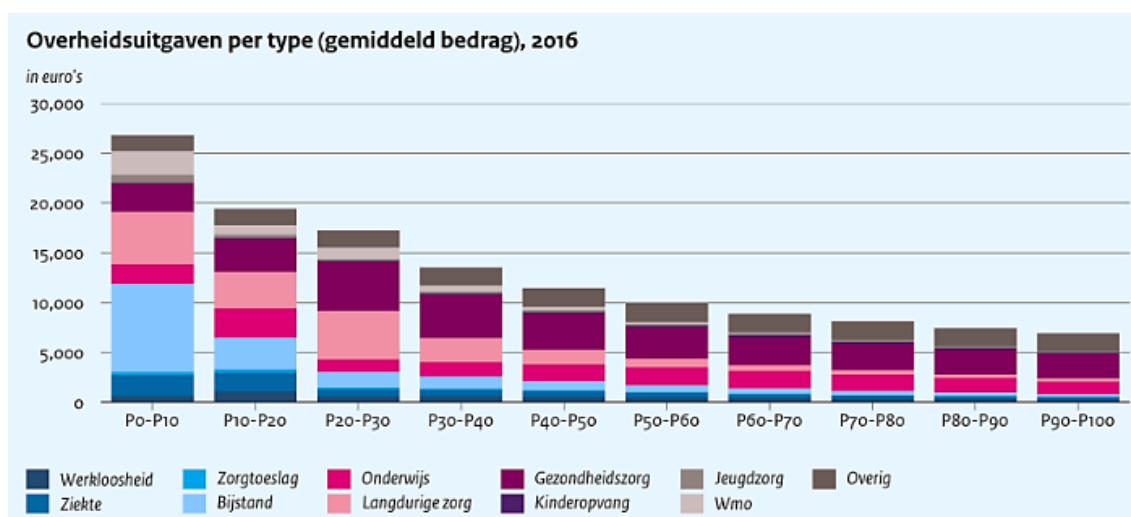
Figuur 12: De overheidsuitgaven (in procent van het bbp) zijn over de afgelopen 10 jaar toegenomen op huisvesting, milieubescherming en landsverdediging.

Bron: Data van CBS Statline ([z.d.](#)), bewerking door SEO Economisch Onderzoek

Met name de bijstand en steun bij langdurige zorg hebben een herverdelend effect, zie Figuur 13. Overheidsuitgaven aan onderwijs en zorg herverdelen minder, omdat alle inkomensgroepen er ongeveer evenveel van profiteren. De overheid geeft per huishouden in elk inkomensdeciël ongeveer evenveel uit aan onderwijs en zorg. Alleen het derde inkomensdeciël krijgt iets minder, omdat daarin relatief veel gepensioneerden zitten en dus minder huishoudens met schoolgaande kinderen. Bij zorguitgaven is het patroon anders: voor het derde deciel zijn de uitgaven juist wat hoger, vanwege de ouderen die meer gezondheidszorg en langdurige zorg nodig hebben. De uitgaven aan langdurige zorg nemen echter af naarmate het inkomen stijgt, doordat hogere inkomens meer eigen bijdragen moeten betalen.

Figuur 13: Overheidsuitgaven hebben een herverdelend effect.

Bron: van Essen e.a. (2022)

Onderwijs

Onderwijsuitgaven spelen een cruciale rol in het bevorderen van gelijke kansen. Ze bevorderen de toegang tot kennis en vaardigheden, versterken de positie van kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt en bevorderen op de lange termijn sociale mobiliteit.

In 2023 besteedde de Nederlandse overheid ongeveer 5,0 procent van het bbp aan onderwijs. Dat is iets meer dan het EU-gemiddelde van 4,7 procent (Eurostat z.d.). Volgens de OESO (OECD, 2024) bedroegen de totale uitgaven aan onderwijsinstellingen in Nederland in 2021 5,3 procent van het bbp, tegenover 4,9 procent gemiddeld in de OESO. Nederland zit dus ook iets boven het OESO-gemiddelde. De onderwijsuitgaven als percentage van het bbp zijn de afgelopen 10 jaar bijna elk jaar licht gedaald en liggen iets lager dan 10 jaar geleden, zie Figuur 12.

De prestaties van 15-jarigen zijn de afgelopen jaren gedaald en de verschillen tussen leerlingen zijn groter geworden. In PISA-2022 scoren Nederlandse leerlingen lager dan voorheen in lezen, wiskunde en science; het aandeel zwakke lezers nam toe. Het verschil tussen sociaal-economisch meest en minst bevoorrechte 25 procent bedroeg in Nederland 106 punten in wiskunde (groter dan het OESO-gemiddelde van 93) en die kloof is sinds 2012 verder toegenomen. Ook blijft zittenblijven relatief veel voorkomen: 23 procent heeft ooit een klas gedoubleerd, tegenover gemiddeld 9 procent in andere OECD landen. Zittenblijven komt volgens de OECD vaker voor in minder goede onderwijssystemen (OECD, 2023).

Er is onderwijssegregatie in zowel primair als voortgezet onderwijs, met de sterkste segregatie in grote steden. Voor het meten van segregatie wordt gekeken naar inkomen, opleidingsniveau en migratieachtergrond van ouders. In grote steden versterken onder andere algemeen bijzondere basisscholen en categorale vwo/havo-vwo-scholen de segregatie; bredere brugklassen gaan samen met minder segregatie (Muskens e.a., 2025).

Volgens de Inspectie van het Onderwijs scoren de meeste scholen op het gebied van onderwijsresultaten voldoende: in het primair onderwijs geldt dat voor 96 procent van

de scholen, in het (voortgezet) speciaal onderwijs voor 88 procent en in het voortgezet onderwijs voor 98 procent (Inspectie van het Onderwijs, 2024). De Inspectie signaleert echter ook dat onderlinge verschillen op kwaliteit groot zijn: in een steekproef van 225 scholen in het basis- en voortgezet onderwijs kreeg ongeveer een vijfde het oordeel 'Onvoldoende' (Inspectie van het Onderwijs, 2024). De meeste onvoldoendes hangen samen met tekortkomingen in de kwaliteitszorg: de mate waarin scholen zicht hebben op de kwaliteit van hun onderwijs en gericht werken aan verbetering. Een onvoldoende op kwaliteitszorg betekent dus niet automatisch dat leerlingen op die school onvoldoende leren lezen, schrijven of rekenen.

Tegelijkertijd zijn de verschillen in leerresultaten tussen scholen wel aanzienlijk. Op de ene school behaalt bijna iedereen het streefniveau voor taal en rekenen, terwijl dat op een andere school minder dan de helft lukt. Tekorten aan leraren en schoolleiders stapelen zich bovendien juist op bij scholen met een uitdagende leerlingenpopulatie, wat kansengelijkheid vergroot (Inspectie van Onderwijs, 2024; Inspectie van Onderwijs, 2025).

Tussen 2017 en 2023 zijn de uitgaven voor kansengelijkheid verdubbeld maar versnipperd ingezet en niet aantoonbaar effectief, dit blijkt uit het rapport 'Kiezen voor Kansen' dat in opdracht van het ministerie van OCW is uitgevoerd. In deze evaluatie is gekeken naar de doelmatigheid en effectiviteit van de genomen maatregelen om de kansengelijkheid in het funderend onderwijs te vergroten. Het rapport wijst onder meer op versnippering van middelen, beperkte samenhang tussen maatregelen en onvoldoende evaluatie van effectiviteit (Reuvers e.a., 2024; Titulaer, 2024).

Beleidsaanbevelingen:

- **GOC Consultants (2024)** adviseert de overheid in het rapport "Kiezen voor Kansen", uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de huidige definitie van kansengelijkheid te herzien. Deze is te beperkt en onvoldoende concreet, waardoor onduidelijk blijft welke kinderen precies recht hebben op gelijke kansen en op welke ontwikkeling of uitkomsten. Door de definitie te herzien en expliciet te maken – inclusief welke achtergrondfactoren relevant zijn, wat "gelijke kansen" precies betekenen en welke resultaten worden nagestreefd – kan beleid eerlijker en gericht worden vormgegeven. Dit voorkomt volgens de onderzoekers dat groepen kinderen onbedoeld buiten de boot vallen en maakt het mogelijk om structureel ongelijkheid beter aan te pakken.

Fossiele subsidies

De Nederlandse overheid stimuleert vergroening via milieubelastingen, subsidies en normering. De milieubelastingen – zoals de energiebelasting, CO₂-heffing en accijnzen – maken vervuilende keuzes duurder. Daarnaast bestaan er subsidies en aftrekregelingen die verduurzaming juist stimuleren. Huishoudens kunnen steun krijgen voor isolatie, warmtepompen, zonneboilers en zonnepanelen (met 0 procent btw). Bedrijven kunnen gebruikmaken van extra belastingaftrek voor duurzame investeringen, en grootschalige projecten zoals windparken en CO₂-opslag worden via subsidies ondersteund. Volgens het Centraal Planbureau en Planbureau voor de Leefomgeving (Brink e.a., 2024) leidt het Nederlandse klimaat- en energiebeleid, inclusief prijsinstrumenten en subsidies, tot een verwachte emissiereductie van circa 15 tot 18,5 megaton CO₂ in de periode van 2021 tot 2030. Dat is 9 tot 11 procent van de totale uitstoot in 2021.

Tegelijkertijd bevat het fiscale pakket ook regelingen die fossiel energiegebruik ondersteunen. Grote energieverbruikers betalen per eenheid energie minder belasting door het degressieve tarief in de energiebelasting, en zij profiteren van vrijstellingen in sectoren zoals staal, chemie, glas, glastuinbouw en de lucht- en scheepvaart. Huishoudens krijgen weliswaar een vaste korting op de elektriciteitsrekening, maar betalen per eenheid energie het hoogste tarief. Het [CPB en PBL \(2024\)](#) rekenen deze lage tarieven en vrijstellingen tot de fossiele energiesubsidies die de vergroening afremmen. Zij benadrukken echter dat het afschaffen hiervan niet automatisch leidt tot effectieve CO₂-reductie, omdat de gedragsreacties en effecten op concurrentiepositie per sector sterk verschillen. Daarom pleiten zij voor een gerichte, stapsgewijze afbouw in combinatie beleid voor duurzame investeringen.

De Groene Belastinggids door [CE Delft \(2024\)](#) bepleit dat aanvullende groene en progressieve maatregelen de vergroening kunnen versterken. Hun voorstel omvat onder meer een CO₂-gedifferentieerde vermogensheffing, een progressieve vliegtaks, een zware-autobelasting en een gefaseerde afbouw van fossiele subsidies in de industrie. Volgens CE Delft kan dit pakket jaarlijks circa €84 miljard aan inkomsten opleveren en ruim 8 megaton CO₂ reduceren – ongeveer 5 à 6 procent van de nationale uitstoot in 2023.

Beleidsaanbevelingen:

- De Groene Belastinggids door [CE Delft \(2024\)](#) adviseert een CO₂-gedifferentieerde vermogensheffing, een progressieve vliegtaks¹², een zware-autobelasting en een gefaseerde afbouw van fossiele subsidies in de industrie.
- Het [CPB en PBL \(2024\)](#) kijken naar de grootte van het klimaatbeprijzingstekort: dit tekort bestaat wanneer de vervuiler minder betaalt dan de echte maatschappelijke kosten. Deze zijn het grootst in de scheep- en luchtvaart, bij gratis CO₂-uitstootrechten, ontbrekende of lage energiebelasting op het fossiele energiegebruik in de industrie en vrijstellingen voor gas- en kolengebruik bij de productie van elektriciteit. Zij bevelen aan te focussen op aanpassing van deze regelingen.
- Het is volgens het [CPB en PBL \(2024\)](#) ook belangrijk om te kijken naar regelingen die de overgang naar duurzame energie onbedoeld vertragen, omdat ze het gebruik van fossiele energie indirect aantrekkelijker maken. Voorbeelden zijn btw-vrijstellingen in de luchtvaart en fiscale voordelen bij het kopen of bezitten van auto's of garanties, kredietverzekeringen en de tijdelijke btw-verlaging op energie ([Brink e.a., 2024](#)).

Kinderopvang

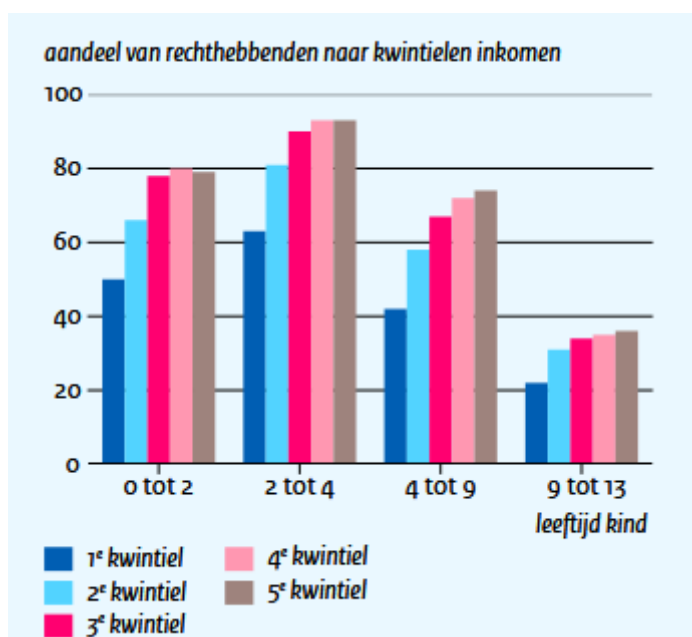
De overheid financiert en reguleert de kinderopvang via de kinderopvangtoeslag en subsidies aan gemeenten voor voorschoolse educatie. Dit gebeurt met name via de kinderopvangtoeslag (KOT). Deze toeslag vergoedt een deel van de kosten voor ouders die gebruikmaken van formele kinderopvang. Het doel is om arbeid en zorg beter te kunnen combineren en de arbeidsparticipatie, met name van vrouwen, te stimuleren.

¹² In het huidige belastingplan voor 2026 staat een gedifferentieerde vliegbelasting naar afstand ([Ministerie van Financiën, z.d.](#)).

De hoogte van de toeslag is inkomensafhankelijk: lagere inkomens ontvangen een groter deel van hun opvangkosten terug, terwijl hogere inkomens een kleiner aandeel vergoed krijgen ([Belastingdienst, Hoeveel kinderopvangtoeslag kan ik krijgen?](#)).

De toeslag heeft de opvang betaalbaarder gemaakt voor veel gezinnen, maar het gebruik blijft ongelijk verdeeld. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2024) maken vooral midden- en hogere inkomensgroepen intensief gebruik van opvang, terwijl lage inkomens en ouders met onzeker werk minder gebruik maken van kinderopvang, zie Figuur 14. Dat komt deels door de complexiteit van het toeslagenstelsel en de zogenoemde arbeidseis: alleen ouders die werken of studeren hebben recht op de toeslag. Daardoor vallen volgens het SCP en CPB juist kwetsbare groepen buiten de boot ([SCP, 2023](#) & [CPB, 2023](#)). Dit terwijl vroege kinderopvang en voor- en vroegschoolse educatie (VVE) verschillen in startpositie van kinderen uit lage-inkomensgezinnen juist kunnen verkleinen ([OESO, 2025](#)). Ook [Van Huizen \(2024\)](#) benadrukt dat opbrengsten van investeringen in kinderopvang in belangrijke mate afhangen van de vraag in hoeverre deze investeringen leiden tot een hogere deelname van kinderen uit kwetsbare of kansarme gezinnen.

Figuur 14: Lage inkomensgroepen maken in 2021 minder gebruik van kinderopvangtoeslag

Bron: [CPB & SCP \(2023\)](#)

Noot: De figuur toont het percentage huishoudens dat gebruikmaakt van kinderopvangtoeslag binnen de groep die recht heeft op kinderopvangtoeslag.

Het kabinet werkt aan een herziening van het financieringsstelsel. Volgens het huidige wetsvoorstel wordt kinderopvang voor werkende ouders bijna gratis in 2029: het maximale vergoedingspercentage van 96 procent gaat gelden voor een brede groep gezinnen, en op termijn verdwijnt het inkomensafhankelijke karakter grotendeels ([Rijksoverheid, 2025](#)). Planbureaus waarschuwen echter dat een vrijwel gratis systeem de ongelijkheid juist kan vergroten. Wanneer de vergoeding niet langer inkomensafhankelijk is, profiteren hogere inkomens relatief meer, terwijl lage inkomens nog steeds drempels ervaren door beperkte informatie, onzekerheid of aanbodproblemen ([CPB, Herziening financieringsstelsel kinderopvang, 2023](#)).

Naast de betaalbaarheid speelt ook de kwaliteit van de opvang een rol. De kwaliteit

wordt in Nederland bewaakt door gemeenten, GGD's en de Inspectie van het Onderwijs, die toezien op naleving van wettelijke eisen (GGD GHOR). Over het algemeen is de basiskwaliteit goed, maar personeelstekorten en prijsdruk leiden tot zorgen over de continuïteit van kwalitatieve opvang, vooral in wijken met een lagere sociaaleconomische status (Inspectie van het Onderwijs, 2024).

De “babyboete” – het inkomensverlies van vrouwen na de geboorte van het eerste kind – bedraagt nog altijd bijna 40 procent, voornamelijk doordat vrouwen structureel minder uren werken (CPB, *Arbeidsparticipatie, gewerkte uren en economische zelfstandigheid van vrouwen*, 2024). 61 procent van de vrouwen werkt in deeltijd, tegenover 19 procent van de mannen (CBS, 2024). Kinderopvangbeleid helpt om de babyboete niet verder te laten groeien, maar is op zichzelf geen garantie voor gelijke arbeidsparticipatie. Volgens het Centraal Planbureau (CPB, 2024) leidde de verhoging van de kinderopvangtoeslag tussen 2005 en 2008 tot een stijging van de arbeidsparticipatie van moeders met ongeveer 2,3 procentpunt, maar dat effect was tijdelijk. Op de lange termijn zijn de effecten gering, omdat veel vrouwen die gebruikmaken van opvang al werkten en slechts hun opvangvorm aanpasten (van informele naar formele opvang). Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2023) benadrukt dat voorspelbare en toegankelijke opvang vooral bijdraagt aan het behouden van werk en aan kleine stijgingen in gewerkte uren.

Betaalbare kinderopvang is een voorwaarde voor arbeidsparticipatie van vrouwen met jonge kinderen, en voor hun economische zelfstandigheid. Maar het is geen garantie voor grote sprongen in arbeidsuren of doorbraak van ongelijkheden. Beleidsmatig ligt de uitdaging in gericht beleid dat de deelname van lage-inkomensgezinnen bevordert, de complexiteit vermindert en de kwaliteit borgt.

Een goed kinderopvangbeleid kan daarnaast niet los worden gezien van een doordacht ouderschapsverlofbeleid (Van Huizen, 2024). Uit recent Deens onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat het verlengen van volledig betaald ouderschapsverlof in het eerste levensjaar – waardoor de start van formele kinderopvang wordt uitgesteld – een gunstig effect heeft op de emotionele ontwikkeling van kinderen (Houmark e.a., 2024). Dit benadrukt het belang van een uitgebreider ouderschapsverlofbeleid voor beide ouders, in combinatie met betaalbare kinderopvang. Het (betaald) ouderschapsverlof is in Nederland relatief kort (Adema e.a., 2023).

Beleidsaanbevelingen:

- Het CPB (2023) adviseert het kabinetsplan voor (bijna) gratis kinderopvang te herzien, deze zou zonder aanvullende maatregelen de kansengelijkheid kunnen vergroten. Zij adviseren beleid te richten op kwaliteit en toegankelijkheid van kinderopvang.
- Volgens van Huizen (2024) laat de bestaande ‘evidence base’ overtuigend zien dat investeringen in breed toegankelijke, hoge kwaliteit kinderopvang in combinatie met generieuzer ouderschapsverlof in het eerste jaar bij kan dragen aan de ontwikkeling van kinderen en de kansenkloof kan verkleinen.

Conclusie

Nederland beschikt over een relatief stabiel belastingstelsel, met consistente inkomsten en stabiele overheidsschulden. De belastingmix genereert voldoende middelen om essentiële collectieve voorzieningen te financieren.

Nederland heeft de afgelopen jaren maatregelen ingevoerd die belastingontwijking en de doorstroomfunctie beperken, zoals bronbelastingen op rente, royalty's en dividendstromen naar laagbelastende jurisdicties, de implementatie van de mondiale minimumbelasting (Pillar II), en strengere anti-misbruikregels (ATAD1/2, CFC-maatregel). De geldstromen naar laagbelastende landen zijn hierdoor afgenomen.

Ook zijn er ontwikkelingen rond de belasting op vermogen, waaronder de overstap naar werkelijk rendement in box 3 vanaf 2028. Daardoor sluit de belasting beter aan bij wat mensen daadwerkelijk verdienen met hun vermogen.

Verbeterpunten die vaak terugkomen in de Eerlijke Belastinggids zijn de scheefheid tussen belasting op arbeid en vermogen, de rol van Nederland als doorstroomland, en de complexiteit van het stelsel:

- De lasten op arbeid liggen boven het EU- en OESO-gemiddelde, terwijl de effectieve belasting op inkomen uit vermogen en grote vermogens internationaal gezien laag is. De belastingdruk is daardoor relatief vlak voor de meeste inkomensgroepen en regressief aan de top. Dit ondermijnt het draagkrachtbeginsel.
- Voordelen rond de eigen woning, beleggingen in bv-structuren, giftenaftrek of ondernemersregelingen komen onevenredig ten goede aan hogere vermogens- en inkomensgroepen.
- Ondanks maatregelen blijft het grootste deel van inkomende en uitgaande kapitaalstromen via Nederland een doorstroomkarakter houden. Brievenbusstructuren en verdragsvoordelen beperken de effectieve belastingheffing van multinationals. Er zijn stappen gezet rond transparantie over deze stromen, maar deze blijft beperkt.
- Het Nederlandse belasting- en toeslagenstelsel is zeer complex, met vele regelingen, inkomensafhankelijke toeslagen en uitzonderingen. Dit leidt tot fouten, terugvorderingen en niet-gebruik van regelingen. De Belastingdienst kampt bovendien met personeelstekorten en verouderde ICT, wat de uitvoering bemoeilijkt.

Bibliografie

1 Introductie

Cnossen, S. en Jacobs, B. (red.) (2019) *Ontwerp voor een beter belastingstelsel*. Amsterdam: ESB.

Ministerie van Financiën (2024) *Belastingen in maatschappelijk perspectief: Bouwstenen voor een beter en eenvoudiger belastingstelsel - Rapport - Rijksoverheid.nl*. Ministerie van Financiën. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/02/01/belastingen-in-maatschappelijk-perspectief-bouwstenen-voor-een-beter-belastingstelsel>

OECD (2010) *Tax Policy Reform and Economic Growth*. OECD (OECD Tax Policy Studies). Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1787/9789264091085-en>.

2 Toereikendheid

CBS (zonder datum a) StatLine - Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies. Beschikbaar op: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84120ned/table?ts=1763047352458> (Geraadpleegd: 7 december 2025).

CBS (zonder datum b) StatLine - Overheidsfinanciën; kerncijfers. Beschikbaar op: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85968NED/table?ts=1763620763584> (Geraadpleegd: 7 december 2025).

Ministerie van Financiën (zonder datum) Uitgaven en niet-belastingontvangsten. Beschikbaar op: <https://www.rijksfinancien.nl/miljoenennota/2023/bijlage/1485579>

3 Progressiviteit

Belastingdienst. (z.d.-a). 31 Belastingberekening. <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/fisin/fisin2020/belastingberekening>. Geraadpleegd 12 november 2025

Belastingdienst. (z.d.-b). 32 Belastingberekening. <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/fisin/fisin2019/belastingberekening>. Geraadpleegd 12 november 2025

Belastingdienst. (z.d.-c). Box 1: uitleg en tarieven. https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/prive/inkomstenbelasting/heffingskortingen_boxen_tarieven/boxen_en_tarieven/box_1/. Geraadpleegd 12 november 2025

Belastingdienst. (z.d.-d). Box 1: uitleg en tarieven. https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/prive/inkomstenbelasting/heffingskortingen_boxen_tarieven/boxen_en_tarieven/box_1/box_1. Geraadpleegd 12 november 2025

Belastingdienst. (z.d.-e). Hoe wordt mijn box 3-inkomen over 2024 berekend? <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/box-3/content/berekening-box-3-inkomen-2024>. Geraadpleegd 12 november 2025

Belastingdienst. (z.d.-f). Tarieven erfbelasting 2025 - overzicht met percentages. <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/erfbelasting/content/tarieven-erfbelasting>. Geraadpleegd 12 november 2025

Belastingdienst. (z.d.-g). Tarieven voor de vennootschapsbelasting. https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zake-lijk/winst/vennootschapsbelasting/tarieven_vennootschapsbelasting. Geraadpleegd 12 november 2025

- Belastingdienst. (z.d.-h). Innovatiebox. <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/winst/vennootschapsbelasting/innovatiebox/>. Geraadpleegd 15 november 2025
- Bruil, A., van Essen, C., Leenders, W., Lejour, A., Mohlmann, J., & Rabate, S. (2025). Inequality and Redistribution in the Netherlands.
- CBS. (z.d.-a). StatLine - Huishoudens; personen naar geslacht, leeftijd en regio, 1 januari. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/71488ned/table?dl=4881F>. Geraadpleegd 7 december 2025
- CBS. (z.d.-b). StatLine - Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84120ned/table?ts=1763047352458>. Geraadpleegd 7 december 2025
- Crossen, S., & Jacobs, B. (2021). Belast alle werkelijke vermogensopbrengsten, net als andere landen. <https://esb.nu/belast-alle-werkelijke-vermogensopbrengsten-net-als-andere-landen/>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Commissie Belastingheffing van multinationals. (2020). Op weg naar balans in de vennootschapsbelasting - Analyses en aanbevelingen.
- European Commission. Directorate General for Taxation and Customs Union. (2025). Annual report on taxation 2025: review of taxation policies in the EU Member States. LU: Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2778/6367826>. Geraadpleegd 12 december 2025
- Euwals, R., & Sinninghe Damsté, J. (2024). Het Woningprijsmodel. <https://www.cpb.nl/het-woningprijsmodel>. Geraadpleegd 15 november 2025
- Follow the Money. (2020, november 12). Hoeveel belasting betalen grote bedrijven? Niemand die het weet. Follow the Money - Platform voor onderzoeksjournalistiek. <https://www.ftm.nl/artikelen/winstbelasting-grote-bedrijven>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Jacobs, B. (2025, juli 28). Volgend kabinet moet de belasting op vermogensinkomsten, vermogen en erfenissen pragmatisch hervormen. ESB. <https://esb.nu/volgend-kabinet-moet-de-belasting-op-vermogensinkomsten-vermogen-en-erfenissen-pragmatisch-hervormen/>. Geraadpleegd 8 december 2025
- Korevaar, M. (2025, november 13). Verhoog het eigenwoningforfait. ESB. <https://esb.nu/verhoog-het-eigenwoningforfait/>. Geraadpleegd 8 december 2025
- Leenders, W., & Lejour, A. (2023). Gestegen belasting op kapitaal zal ongelijkheid weinig veranderen. <https://esb.nu/gestegen-belasting-op-kapitaal-zal-ongelijkheid-weinig-veranderen/>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Ministerie van Financiën. (2025, mei 19). Memorie van toelichting en artikelsgewijze toelichting Wet werkelijk rendement box 3 - Kamerstuk. Rijksoverheid.nl. kamerstuk, Ministerie van Financiën. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/05/19/algemeen-deel-mvt-en-artikelsgewijze-toelichting-wet-werkelijk-rendement-box-3>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Ministerie van Financiën. (z.d.-a). 3.1 De belasting- en premieontvangsten - Rijksoverheid. Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksfinancien.nl/miljoenennota/2026/bijlage/9926796>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Ministerie van Financiën. (z.d.-b). 4.3 Opbrengst lokale belastingen en heffingen - Rijksoverheid. <https://www.rijksfinancien.nl/memorie-van-toelichting/2026/OWB/B/onderdeel/9618540>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Ministerie van Financiën. (z.d.-c). Box 3: rechtsherstel en overbruggingswetgeving - Inkomstenbelasting. Rijksoverheid.nl. Ministerie van Financiën. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inkomstenbelasting/box-3>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Ministerie van Financiën. (z.d.-d). Fiscale regelingen - Rijksoverheid. Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksfinancien.nl/fiscale-regelingen>. Geraadpleegd 12 november 2025

- Ministerie van Financiën. (z.d.-e). Lagere accijns op brandstof - Koopkracht. Rijksoverheid.nl, Ministerie van Financiën. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/koopkracht/lagere-accijns-op-brandstof>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Ministerie van Financiën. (z.d.-f). Overzicht rijksbelastingen - Belasting betalen. Rijksoverheid.nl. onderwerp, Ministerie van Financiën. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/belasting-betalen/overzicht-rijksbelastingen>. Geraadpleegd 7 november 2025
- Möhlmann, J., Groot, S., & Lever, M. (z.d.). Effect van erfenissen en schenkingen op vermogensongelijkheid en de rol van belastingen. CPB. <https://www.cpb.nl/effect-van-erfenissen-en-schenken-op-vermogensongelijkheid-en-de-rol-van-belastingen>. Geraadpleegd 12 november 2025
- Möhlmann, J., Groot, S., & van der Drift, R. (z.d.). Kansrijk Woonbeleid: update. CPB. <https://www.cpb.nl/kansrijk-woonbeleid-update>. Geraadpleegd 12 november 2025
- OECD. (2018). The Role and Design of Net Wealth Taxes in the OECD. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264290303-en>
- OECD. (2023). OECD Economic Surveys: Netherlands 2023. OECD Economic Surveys: Netherlands, 2023. <https://doi.org/10.1787/dbda2baf-en>
- OECD. (2024). Corporate Tax Statistics 2024. Corporate Tax Statistics, 2024. <https://doi.org/10.1787/9c27d6e8-en>
- OECD. (2025). Taxing Wages 2025 - Country notes: Netherlands. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/taxing-wages-2025-country-notes_d1a67ac1-en/netherlands_464bacb7-en.html. Geraadpleegd 12 november 2025
- Rijksoverheid. (2022). Licht uit, spot aan: de vermogensverdeling - IBO Vermogensverdeling. <https://www.rijksfinancien.nl/sites/default/files/rapporten/vermogensverdeling/IBO-Vermogensverdeling-rapport.pdf>
- Schwartz, T., van Vuuren, D., Brennenraedts, R., Knol, J., van der Geest, J., de Jong, G., & van der Lugt, B. (2024). Evaluatie fiscale ondernemersregelingen. SEO Economisch Onderzoek, Dialogic.
- Toon, V., Schulenberg, R., van Essen, C., & Lejour, A. (z.d.). Effecten van belastinghervormingen op de belastingdruk van verschillende inkomensgroepen. <https://www.cpb.nl/effecten-van-belastinghervormingen-op-de-belastingdruk-van-verschillende-inkomensgroepen>. Geraadpleegd 12 december 2025
- van Essen, C., Lejour, A., Möhlmann, J., & Simon, R. (2022). Ongelijkheid en herverdeling. <https://www.cpb.nl/ongelijkheid-en-herverdeling>. Geraadpleegd 7 december 2025
- Wijtvliet, L. W. D. (2018). The Tax Tectonics: Well-being and Wealth Inequality in Relation to a Shift in the Tax Mix from Direct to Indirect Taxes. Proefschrift.

4 Belastingconcurrentie

- Alencar, H., Avan, C. en Olwenyi, J. (2020) The Money Pipeline - Cursed by Design: How the Uganda-Netherlands Tax Agreement is denying Uganda a fair share of oil revenues. Oxfam Novib. Beschikbaar op: <https://uganda.oxfam.org/latest/publications/money-pipeline>
- Ama Sarfo, N. (2021, mei 17). The Quiet Strengthening Of The U.N. Tax Model. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/taxnotes/2021/05/17/the-quiet-strengthening-of-the-un-tax-model/>. Geraadpleegd 16 november 2025
- Belastingdienst (zonder datum) Tarieven voor de vennootschapsbelasting. Beschikbaar op: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/winst/vennootschapsbelasting/tarieven_vennootschapsbelasting
- Columbia Climate School (2021) 'Primer on International Investment Treaties and Investor-State Dispute Settlement'. Beschikbaar op:

- <https://ccsi.columbia.edu/content/primer-international-investment-treaties-and-investor-state-dispute-settlement>.
- Commissie Belastingheffing van multinationals (2020) *Op weg naar balans in de vennootschapsbelasting - Analyses en aanbevelingen*.
- Commissie Doorstroomvennootschappen (2021) *Op weg naar acceptabele doorstroom*. Rijksoverheid.
- DNB (2024a) *Daling doorstroomactiviteiten in vierde kwartaal 2023*, DNB.nl. Beschikbaar op: <https://www.dnb.nl/algemeen-nieuws/statistiek/2024/daling-doorstroom-activiteiten-in-vierde-kwartaal-2023/>
- DNB (2024b) *Doorstroom naar belastingparadijzen structureel gedaald*, DNB.nl. Beschikbaar op: <https://www.dnb.nl/algemeen-nieuws/statistiek/2024/doorstroom-naar-belastingparadijzen-structureel-gedaald/>
- Europese Commissie (zonder datum) *Public country-by-country reporting - Finance*. Beschikbaar op: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/public-country-country-reporting_en (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Follow the Money (2020) *Hoeveel belasting betalen grote bedrijven? Niemand die het weet*, Follow the Money - Platform voor onderzoeksjournalistiek. Beschikbaar op: <https://www.ftm.nl/artikelen/winstbelasting-grote-bedrijven>
- FPS Finance (2020) *Corporate income tax return*, FPS Finance. Beschikbaar op: <https://finance.belgium.be/en/enterprises/corporation-tax/corporate-income-tax-return> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Gabanatlong, B. e.a. (2024) 'TJN WP 2024-01: Profit shifting by multinational corporations: Evidence from transaction-level data in Nigeria'. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/XWHU9>.
- Gouvernement (zonder datum) *Taxation of businesses*, impots.gouv.fr. Beschikbaar op: <https://www.impots.gouv.fr/international-professionnel/tax4busines> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- gov.uk (zonder datum) *Corporation Tax rates and allowances*, GOV.UK. Beschikbaar op: <https://www.gov.uk/government/publications/rates-and-allowances-corporation-tax/rates-and-allowances-corporation-tax> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- IMF (2021, december 16) *The World's Top Recipients of Foreign Direct Investment*. IMF. <https://www.imf.org/en/blogs/articles/2021/12/16/the-worlds-top-recipients-of-foreign-direct-investment>
- IOB (2021) *A taxing issue – Evaluation of the Dutch government's policy on strengthening developing countries' tax systems (2012-2020)*. Beschikbaar op: <https://english.iob-evaluatie.nl/documents/2021/10/5/evaluation--strengthening-developing-countries-tax-systems>
- Lejour, A., Möhlmann, J. en van 't Riet, M. (2019) *Conduit country the Netherlands in the spotlight*. CPB. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/system/files/cpbmedia/omnidownload/CPB-Policy-Brief-2019-01-Conduit-country-the-Netherlands-in-the-spotlight.pdf>.
- Lejour, A. en Schindler, D. (red.) (2024) *Research handbook on the economics of tax havens*. Cheltenham, UK Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing.
- Merkies, A. (2024) 'The Netherlands - still a tax haven', SOMO, 26 juni. Beschikbaar op: <https://www.somo.nl/the-netherlands-still-a-tax-haven/> (Geraadpleegd: 12 december 2025).
- Ministère des Finances (2024) 'Entlaaschtungs-Pak. Zesummenhalt. Zukunft. Fir Jidderen.' - Gilles Roth présente un vaste paquet fiscal pour renforcer le pouvoir d'achat et la compétitivité. Beschikbaar op: http://gouvernement.lu/fr/actualites/toutes_actualites/communiqués/2024/07-juillet/17-roth-paquet-fiscal.html (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Ministerie van Financiën (2025) *Nederland heeft met bijna 100 landen een belastingverdrag*, Rijksoverheid.nl. Ministerie van Financiën. Beschikbaar op:

- <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2025/02/19/nederland-heeft-met-bijna-100-landen-een-belastingverdrag> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Moore, P. en Berkenbos, A. (2022) *De doorstroom via Nederland in kaart*. De Nederlandse Bank (DNB). Beschikbaar op: <https://www.dnb.nl/media/vs4bxf5l/dnb-analyse-de-doorstroom-via-nederland-in-kaart.pdf>.
- OECD (2024a) 'Corporate Tax Statistics 2024', *Corporate Tax Statistics*, 2024. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1787/9c27d6e8-en>.
- OECD (2024b) 'Country-by-Country Reporting – Compilation of 2024 Peer Review Reports: Inclusive Framework on BEPS: Action 13', *OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project* [Preprint]. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1787/f3d3f36f-en>.
- Oomes, N. e.a. (2021) *Strengthening tax systems in developing countries: policy evaluation*. SEO Economisch Onderzoek. Beschikbaar op: <https://www.seo.nl/en/publications/strengthening-tax-systems-in-developing-countries-policy-evaluation/>
- van Oostenbruggen, T. (2024) 'Monitoring van de effecten van de aanpak van belastingontwijking'. Beschikbaar op: <https://open.overheid.nl/documenten/a535e139-274b-4eb3-8a20-5e77c21b630c/file>.
- PwC (2025) *Germany - Corporate - Taxes on corporate income*. Beschikbaar op: <https://taxsummaries.pwc.com/germany/corporate/taxes-on-corporate-income> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- PwC (zonder datum) *Netherlands - Corporate - Taxes on corporate income*. Beschikbaar op: <https://taxsummaries.pwc.com/netherlands/corporate/taxes-on-corporate-income> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- van 't Riet, M. e.a. (2025) *A – Potentially Positive – Welfare assessment of the Global Minimum Tax*. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/en/publication/potentially-positive-welfare-assessment-global-minimum-tax>
- SOMO (2020) 'Theory and practice of the Dutch tax treaties with developing countries', 6 augustus. Beschikbaar op: <https://www.somo.nl/theory-and-practice-of-the-dutch-tax-treaties-with-developing-countries/>
- SOMO (2024) Nederland blijft achter bij Europese regels voor UBO-transparantie. Beschikbaar op: <https://www.transparency.nl/nieuws/2025/10/nederland-blijft-achter-bij-europese-regels-voor-ubo-transparantie/> (Geraadpleegd: 9 december 2025).
- SOMO (2025) "Sluiproute dividendbelasting kost twee keer meer dan gedacht: ruim 2,2 miljard". SOMO, 15 oktober 2025. <https://www.somo.nl/nl/sluiproute-dividendbelasting-twee-keer-groter-dan-gedacht-ruim-22-miljard/>.
- Staatssecretaris van Financiën (2020) Notitie Fiscaal Verdragsbeleid 2020.
- Staatssecretaris van Financiën (2024) 'Kamerbrief Internationaal fiscaal (verdrags)beleid'.
- Tax Justice Network (2024) *State of Tax Justice 2024*. Beschikbaar op: <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2024/11/State-of-Tax-Justice-2024-English-Tax-Justice-Network.pdf>.
- Tax Justice Network (zonder datum) *Corporate Tax Haven Index*. Beschikbaar op: <https://cthi.taxjustice.net> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Tilburg University (2025) 'Nieuw boek: "Beleid tegen belastingparadijzen is succesvol"', 7 januari. Beschikbaar op: <https://www.tilburguniversity.edu/nl/actueel/persberichten/beleid-tegen-belastingparadijzen-succesvol>
- Weyzig, F. (2013) 'Tax treaty shopping: structural determinants of Foreign Direct Investment routed through the Netherlands', *International Tax and Public Finance*, 20(6), pp. 910-937. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1007/s10797-012-9250-z>.

5 Belastingadministratie en transparantie

Algemene Rekenkamer (2025a) *Privacyproblemen bij algoritmes Dienst Toeslagen en Belastingdienst*. Beschikbaar op:

- <https://www.rekenkamer.nl/actueel/nieuws/2025/05/21/privacyproblemen-bij-algoritmes-dienst-toeslagen-en-belastingdienst>
- Algemene Rekenkamer (2025b) *Staat van de rijksverantwoording 2024*. Beschikbaar op: <https://www.rekenkamer.nl/documenten/2025/05/21/srv-2024>
- Alstadsæter, A., Johannesen, N. en Zucman, G. (2018) 'Who owns the wealth in tax havens? Macro evidence and implications for global inequality', *Journal of Public Economics*, 162, pp. 89-100. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2018.01.008>.
- Alstadsæter, A., Kopczuk, W. en Telle, K. (2013) *Are Closely-Held Firms Tax Shelters?* w19609. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, p. w19609. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.3386/w19609>.
- Alstadsæter, A., Kopczuk, W. en Telle, K. (2019) 'Social networks and tax avoidance: evidence from a well-defined Norwegian tax shelter', *International Tax and Public Finance*, 26(6), pp. 1291-1328. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1007/s10797-019-09568-3>.
- Arjan Lejour (2025) *De economische noodzaak voor meer fiscale samenwerking in de EU*. ESB. Beschikbaar op: <https://kvsweb.nl/wp-content/uploads/2025/11/KVS-Preadviezen-2025.pdf>.
- Auerbach, M. (2016) *IKEA - Flat pack tax avoidance*. The Greens/EFA. Beschikbaar op: <https://www.greens-efa.eu/en/article/document/ikea-flat-pack-tax-avoidance-5960>
- Badir, M., Timmerman, J. en Hoorn, L. van (2021) 'Het opstaptarief in de vennootschapsbelasting verdient meer aandacht'. Beschikbaar op: <https://esb.nu/het-opstaptarief-in-de-vennootschapsbelasting-verdient-meer-aandacht/>
- Belastingdienst (2025) 'Jaarrapportage 2024: Dienstverlening verbeterd', *Over de Belastingdienst*, 22 mei. Beschikbaar op: <https://over-ons.belastingdienst.nl/jaarrapportage-2024-dienstverlening-verbeterd/>
- Belastingdienst (zonder datum a) *Belastingschijven en tarieven*. Beschikbaar op: <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/werk-en-inkomen/content/hoeveel-inkomstenbelasting-betalen> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Belastingdienst (zonder datum b) *Btw-aangifte doen en betalen*. Beschikbaar op: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/btw/btw_aangifte_doen_en_betalen/ (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Belastingdienst (zonder datum c) *Erfbelasting en schenkbelasting en de bedrijfsopvolgingsregeling*. Beschikbaar op: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/themaoverstijgend/brochures_en_publicaties/erf-en-schenkbelasting-en-de-bedrijfsopvolgingsregeling (Geraadpleegd: 14 november 2025).
- Belastingdienst (zonder datum d) *Hoe is de aanslag berekend?* Beschikbaar op: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/privé/inkomstenbelasting/hoe_werkt_inkomstenbelasting/aanslag/hoe_is_de_aanslag_berekend/ (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Belastingdienst (zonder datum e) *Ruling*. Beschikbaar op: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/standaard_functies/privé/contact/rechten_en_plichten_bij_de_belastingdienst/ruling/ruling (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Belastingdienst (zonder datum f) *Woo-verzoek doen bij de Belastingdienst (Wet open overheid)*. Beschikbaar op: https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/standaard_functies/privé/contact/verzoek-wet-open-overheid-woo/overheidsinformatie-openbaar-met-wet-open-overheid (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Belastingdienst. (2024). Jaarrapportage 2024. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/05/01/jaarrapportage-belastingdienst-2024>

- Berkel, K. van en Vuuren, D. van (2024) 'Hogere heffingskorting kan toeslagen vervangen'. Beschikbaar op: <https://esb.nu/hogere-heffingskorting-kan-toeslagen-vervangen/>
- CBS (zonder datum) *StatLine - Overheidsfinanciën; kerncijfers*. Beschikbaar op: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85968NED/table?ts=1763620763584> (Geraadpleegd: 7 december 2025).
- European Justice (zonder datum) *European e-Justice Portal - Business registers – search for a company in the EU*. Beschikbaar op: https://webgate.ec.europa.eu/e-justice/489/EN/business_registers__search_for_a_company_in_the_eu?idSubpage=1&init=true (Geraadpleegd: 14 november 2025).
- Europese Commissie (2017) *State aid: investigation into Dutch tax treatment of IKEA, European Commission*. Beschikbaar op: https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/ip_17_5343
- Europese Commissie (2019) *State aid: investigation into Dutch tax treatment of Nike, European Commission*. Beschikbaar op: https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/ip_19_322
- Europese Commissie (2023) *2023 report country chapter Netherlands*. Beschikbaar op: https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/293ae441-05b8-48a1-ad67-ab91814a2376_en?filename=NETHERLANDS+Country+specific+VAT+gap+report+2023.pdf.
- Hughes de Lasteyrie du Saillant v Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie* (2004). Beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62002CJ0009> (Geraadpleegd: 14 november 2025).
- Ika Deinum e.a. (2022) *De economische activiteit van besloten vennootschappen*. CPB.
- KVK (zonder datum) *Jaarrekening bestellen, KVK*. Beschikbaar op: <https://www.kvk.nl/producten-bestellen/jaarrekeningen/> (Geraadpleegd: 14 november 2025).
- Leenders, W. e.a. (2020) *Offshore Tax Evasion and Wealth Inequality: Evidence from a Tax Amnesty in the Netherlands*. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/buitenlandse-belastingontduiking-en-vermogensongelijkheid-onderzoek-naar-de-nederlandse>
- Leenders, W. en Lejour, A. (2023) 'Strijd tegen verborgen vermogens boekt voorzichtige vooruitgang'. Beschikbaar op: <https://esb.nu/strijd-tegen-verborgen-vermogens-boekt-voorzichtige-vooruitgang/>
- Lejour, A. e.a. (2020) *Belastingontduiking en vermogensongelijkheid*. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/belastingontduiking-en-vermogensongelijkheid>
- Lejour, A. en Schindler, D. (red.) (2024) *Research handbook on the economics of tax havens*. Cheltenham, UK Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken (2022) *Wet open overheid (Woo), Rijksoverheid.nl*. Ministerie van Binnenlandse Zaken. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wet-open-overheid-woo>
- Ministerie van Financiën (zonder datum -a) *Wat moet ik als werkgever afdragen over het loon van werknemers?* Ministerie van Financiën. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inkomstenbelasting/vraag-en-antwoord/onderwerpen/inkomstenbelasting/vraag-en-antwoord/loonheffing-premies-werkgever>
- Ministerie van Financiën (2019) *IBO Toeslagen Deelonderzoek 1. Eenvoud of maatwerk: Uitrusten binnen het bestaande toeslagenstelsel*. Beschikbaar op: https://eerstekamer.nl/9370000/1/j4nvjlhjvvt9eu4_j9vvksvji1pf4wd/vl3xilfgq8uj
- Ministerie van Financiën (2021) *Aanpak belastingontduiking - Aanpak belastingontwijking en belastingontduiking, Rijksoverheid.nl*. Ministerie van Financiën. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aanpak-belastingontwijking-en-belastingontduiking/aanpak-belastingontduiking>

- Ministerie van Financiën (2023) *Official report on the Approach to tax expenditures*. Ministerie van Financiën. Beschikbaar op: <https://www.government.nl/documents/reports/2023/09/11/official-report-on-the-approach-to-tax-expenditures>
- Ministerie van Financiën (2024) *Meerjarenstrategie 2025-2030 Belastingdienst*. Ministerie van Financiën. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/12/11/meerjarenstrategie-belastingdienst-2025-2030>
- Ministerie van Financiën (2025a) 'Kamerbrief over onderzoek aanvullende maatregelen tegen dividendstripping'. Ministerie van Financiën. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/06/27/rapportage-dividendstripping-tweede-kamer>
- Ministerie van Financiën (2025b) Kansen voor lagere tarieven en beter beleid - Aanpak fiscale regelingen voor een eenvoudiger en beter belastingstelsel. rapport. Ministerie van Financiën. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/06/30/ambtelijk-rapport-kansen-voor-lagere-tarieven-en-beter-beleid-aanpak-fiscale-regelingen-voor-een-eenvoudiger-en-beter-belastingstelsel>
- Ministerie van Financiën. (2025c). Stand van de Uitvoering Dienst Toeslagen 2025. publicatie, Ministerie van Algemene Zaken. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2025/09/29/stand-van-de-uitvoering-dienst-toeslagen-2025>. Geraadpleegd 15 november 2025
- Ministerie van Financiën (zonder datum -b) Horizontale ontwikkeling inkomsten en lasten, Rijksoverheid.nl. Beschikbaar op: <https://www.rijksfinancien.nl/miljoenennota/2025/3019215> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- Ministerie van Financiën, M. van (2019) Algemene wet inzake rijksbelastingen. Vennootschapsbelasting. Dividendbelasting. Zekerheid vooraf; Rulings met een internationaal karakter. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Beschikbaar op: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2019-35519.html>
- Ministerie van Financiën, M. van (2025) Rulings met een internationaal karakter: Jaarverslag 2024. Ministerie van Financiën. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2025/05/01/rulings-met-een-internationaal-karakter-jaarverslag-2024>
- Möhlmann, J. en van Essen, C. (zonder datum) *Evaluatie fiscale regelingen gericht op bedrijfsoverdracht*. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/evaluatie-fiscale-regelingen-gericht-op-bedrijfsoverdracht>
- OECD (2024) 'Tax Administration 2024: Comparative Information on OECD and other Advanced and Emerging Economies', *Tax Administration*, 2024. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1787/2d5fba9c-en>.
- Overheid.nl (zonder datum) *KVK Handelsregister Open Dataset Jaarrekeningen | Data overheid*. Beschikbaar op: <https://data.overheid.nl/dataset/kvk-handelsregister-open-dataset-jaarrekeningen>
- PwC. (2025, maart 6). Bestrijding dividendstripping: Aanpak met wisselend succes? PwC. <https://www.pwc.nl/nl/dienstverlening/audit-assurance/pwc-accountancy-insights/belastingen/bestrijding-dividendstripping-aanpak-met-wisselend-succes.html>
- Richtlijn 2013/34/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 26 juni 2013 betreffende de jaarlijkse financiële overzichten, geconsolideerde financiële overzichten en aanverwante verslagen van bepaalde ondernemingsvormen, tot wijziging van Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad Voor de EER relevante tekst (2013) OJ L. Beschikbaar op: <http://data.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj> (Geraadpleegd: 14 november 2025).
- van 't Riet, M., & Lejour, A. (2020). Dutch tax treaties and developing countries - a network analysis -. CPB. <https://www.cpb.nl/system/files/cpbmedia/omnidownload/CPB->

- Communication-Dutch-tax-treaties-and-developing-countries-a-network-analysis.pdf
- Standard Business Reporting (2025) Regelgevende Technische Standaard (RTS) van het SBR- domein Handelsregister. Beschikbaar op: https://www.sbr-nl.nl/sites/default/files/2025-07/20250716_RTS_2025_NL_SBR-domein_Handelsregister.pdf.
- Tax Justice Network (zonder datum) 'Country profiles - Netherlands'. Beschikbaar op: <https://taxjustice.net/country-profiles/netherlands/> (Geraadpleegd: 12 november 2025).
- The Council of the European Union (2023) 'Council Recommendation on adequate minimum income ensuring active inclusion'. Official Journal of the European Union. Beschikbaar op: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32023H0203\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32023H0203(01)).
- Van Opstal, R. (2024) *Tax Expenditures Country Report: The Netherlands*. German Institute of Development and Sustainability. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.23661/CR1.2024>.
- Verberk, M. e.a. (2025) *Onbenut recht: het niet-gebruik van huur- en zorgtoeslag en het kindgebonden budget*. CPB. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/onbenut-recht-het-niet-gebruik-van-huur-en-zorgtoeslag-en-het-kindgebonden-budget>
- van Vijfeijken, I. (2025) *50 voorstellen ter verbetering van de Successiewet*. Tilburg: Tilburg University.
- van Vuuren, D. (2025, juli 2). Het complexe (inkomsten)belasting- en toeslagenstelsel moet en kan eenvoudiger. *ESB*. <https://esb.nu/keuzes-voor-nederland-het-complexe-inkomensbelasting-en-toeslagenstelsel/>. Geraadpleegd 15 november 2025
- Vroonhof, P. e.a. (2025) *Monitor niet-gebruik toeslagen*. publicatie. Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2025/07/02/bijlage-4-monitor-niet-gebruikt>
- Wetboek Plus (2016) 'Artikel 394 - Openbaarmaking van de jaarrekening', *Wetboek+*, 3 juli. Beschikbaar op: <https://wetboekplus.nl/burgerlijk-wetboek-boek-2-artikel-394-openbaarmaking-van-de-jaarrekening/> (Geraadpleegd: 14 november 2025).
- Zwets, B. (2025) 'Belastingdienst: IT bestaat voor 19,3 procent uit verouderde systemen', *ICTMagazine.nl*, 22 mei. Beschikbaar op: <https://www.ictmagazine.nl/nieuws/belastingdienst-it-bestaat-voor-193-procent-uit-verouderde-systemen/>

6 Overheidsuitgaven

- Adema, Y. e.a. (2019) *Arbeidsparticipatie, gewerkte uren en economische zelfstandigheid van vrouwen*. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/publicatie/arbeidsparticipatie-gewerkte-uren-en-economische-zelfstandigheid-van-vrouwen>
- Blom, M. e.a. (2025) *Green and progressive tax proposals for the Netherlands Catalogue with fiscal policies to cut carbon emission and promote social equity*. CE Delft. Beschikbaar op: https://ce.nl/wp-content/uploads/2025/06/CE_Delft_240406_Green_and_progressive_tax_proposals_for_the_Netherlands_Def.pdf.
- Bolhaar, J. e.a. (zonder datum) *Herziening financieringsstelsel kinderopvang*. Centraal Planbureau & Sociaal en Cultureel Planbureau. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/system/files/cpbmedia/omnidownload/CPB-SCP-Publicatie-Herziening-financieringsstelsel-kinderopvang.pdf>.
- Brink, C. e.a. (2023) *Afschaffing fossiele-energiesubsidies: eerder een hersenkraker dan een no-brainer*. Planbureau voor de Leefomgeving. Beschikbaar op: <https://www.pbl.nl/publicaties/afschaffing-fossiele-energiesubsidies-eerder-een-hersenkraker-dan-een-no-brainer>

- CBS (2024) *Gelijk in Europees perspectief? - Emancipatiemonitor 2024, Gelijk in Europees perspectief? - Emancipatiemonitor 2024*. Beschikbaar op: <https://long-reads.cbs.nl/emancipatiemonitor-2024/gelijk-in-europees-perspectief>
- CBS (zonder datum) *StatLine - Overheidsfinanciën; kerncijfers*. Beschikbaar op: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85968NED/table?ts=1763620763584> (Geraadpleegd: 7 december 2025).
- Dienst Toeslagen (zonder datum) *Hoeveel kinderopvangtoeslag kan ik krijgen?* Beschikbaar op: <https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/prive/toeslagen/kinderopvangtoeslag/hoeveel-kinderopvangtoeslag-kan-ik-krijgen/> (Geraadpleegd: 14 november 2025).
- van Essen, C. e.a. (2022) *Ongelijkheid en herverdeling*. Beschikbaar op: <https://www.cpb.nl/ongelijkheid-en-herverdeling>
- Eurostat (zonder datum) *Government expenditure by function – COFOG*. Beschikbaar op: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_by_function_%E2%80%93_COFOG (Geraadpleegd: 14 november 2025).
- Houmark, M.A. e.a. (2024) 'Effects of extending paid parental leave on children's socio-emotional skills and well-being in adolescence', *European Economic Review*, 170, p. 104880. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2024.104880>.
- van Huizen, T. (2024) 'Kinderopvang heeft niet altijd een gunstig effect', *ESB*, 3 december. Beschikbaar op: <https://esb.nu/kinderopvang-heeft-niet-altijd-een-gunstig-effect/>
- Inspectie van het onderwijs (2024) *Grote groep onvoldoende scholen moet leren van scholen waar het goed gaat*. Beschikbaar op: <https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2024/04/17/grote-groep-onvoldoende-scholen-moet-leren-van-scholen-waar-het-goed-gaat>
- Inspectie van het onderwijs (2025) *Sectorbeeld - De Staat van het Primair onderwijs*. Beschikbaar op: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/2025/04/16/sectorbeeld-de-staat-van-het-primair-onderwijs>
- Marjolein Muskens e.a. (2025) *Gescheiden werelden: Onderwijssegregatie houdt aan*. KBA Nijmegen, Kohnstamm Instituut, DUO.
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2024) *Landelijk Rapport Gemeentelijk toezicht kinderopvang 2023-2024*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/12/02/landelijk-rapport-inspectie-van-het-onderwijs-2023>
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2025) *Wetsvoorstel voor bijna gratis kinderopvang openbaar*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.17/17/wetsvoorstel-voor-bijna-gratis-kinderopvang-openbaar>.
- OECD (2023) *PISA 2022 Results: Factsheet - Netherlands*. OECD. Beschikbaar op: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/11/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_2fca04b9/netherlands_9d1d04ba/0941b029-en.pdf.
- OECD (2024) 'Education at a Glance 2024: OECD Indicators', *Education at a Glance*, 2024. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>.
- OECD (2025) 'Reducing Inequalities by Investing in Early Childhood Education and Care', *Starting Strong* [Preprint]. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.1787/b78f8b25-en>.
- Reuvers, L. e.a. (2024) *Kiezen voor Kansen - Strategische Evaluatie Kansengelijkheid in het Funderend Onderwijs*. rapport. Andersson Elffers Felix. Beschikbaar op: <https://doi.org/10.25/kiezen-voor-kansen-strategische-evaluatie-kansengelijkheid-in-het-funderend-onderwijs-2017-2023>.
- Titulaer, K. (2024) 'Evaluatie beleid kansengelijkheid: forse investeringen zijn niet bewezen effectief', *GOC Consultants*, 11 november. Beschikbaar op: <https://goc->

consultants.nl/2024/11/11/evaluatie-beleid-kansengelijkheid-forse-investerin-
gen-zijn-niet-bewezen-effectief/

Vliek, M., Merens, A. en Reichling, R. (2023) *Ouders en kinderopvang: perspectieven op
'zinnvolle' participatie*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Beschikbaar op:
<https://www.scp.nl/documenten/2023/09/14/ouders-en-kinderopvang-perspectieven-op-zinnvolle-participatie>

Noot

Egmond, Klaas van, en Bert de Vries. Er is geen alternatief voor MMT. 11 april 2021.
<https://esb.nu/er-is-geen-alternatief-voor-mmt/>.

Klooster, Jens van 't. Herontdekking van de geldpers vereist nieuwe visie op staats-
schuld. 12 april 2021. <https://esb.nu/herontdekking-van-de-geldpers-vereist-nieuwe-visie-op-staatsschuld/>.

Thole, Michèle, en Dirk Ehnts. Laten we het hebben over monetaire financiering. 12 no-
vember 2024. <https://esb.nu/laten-we-het-hebben-over-monetaire-financiering/>.

Noot

Dat overheden hun uitgaven moeten financieren met belastinginkomsten en leningen lijkt vaak vanzelfsprekend, maar is het resultaat van politieke keuzes over hoe het geldstelsel is ingericht ([Thole & Ehnts, 2024](#); [van 't Klooster, 2021](#)). Sinds het Verdrag van Maastricht (1992) mogen Europese centrale banken niet rechtstreeks geld creëren voor nationale overheden¹³. Het grootste deel van het geld wordt nu gecreëerd door private banken wanneer zij leningen verstrekken, bijvoorbeeld voor hypotheekleningen of bedrijfsinvesteringen ([van Egmond & de Vries, 2021](#)). De manier waarop publieke uitgaven worden gefinancierd is daarmee ook een keuze over de rolverdeling tussen overheid, centrale bank en private banken.

¹³ Tijdens de coronacrisis liet de Europese Centrale Bank echter zien dat centrale banken nog steeds een rol spelen in overheidsfinanciering: via grootschalige opkoopprogramma's kocht de ECB staatsobligaties op de secundaire markt op, gefinancierd met nieuw gecreëerd centralebankgeld.

Dankwoord

We willen graag een aantal mensen bedanken voor hun waardevolle bijdragen aan dit rapport. Arjan Lejour (verbonden aan de Universiteit Tilburg, het Centraal Planbureau en lid van de Raad van Advies van SEO Economisch Onderzoek) danken wij voor zijn opmerkingen en constructieve feedback, die hebben bijgedragen aan de kwaliteit van het rapport. Daarnaast bedanken wij Thierry Belt, Claudio Corte Coi en Jellien Knol (van SEO Economisch Onderzoek) voor hun nuttige uitleg, feedback en suggesties, die hebben geholpen tijdens het schrijven van dit rapport. Ook bedanken wij Henrique Alencar, Ilse Balstra, Bram Joanknecht en Judith van Neck (van Oxfam Novib) voor hun waardevolle opmerkingen, aanvullingen en feedback. Eventuele resterende onvolkomenheden zijn vanzelfsprekend voor onze rekening.

Oxfam Research Reports

Research Reports are written to share research results, to contribute to public debate and to invite feedback on development and humanitarian policy and practice. They do not necessarily reflect Oxfam policy positions. The views expressed are those of the author and not necessarily those of Oxfam.

For more information, or to comment on this report, email e.vantklooster@seo.nl

© Oxfam International May 2026

This publication is copyright but the text may be used free of charge for the purposes of advocacy, campaigning, education, and research, provided that the source is acknowledged in full. The copyright holder requests that all such use be registered with them for impact assessment purposes. For copying in any other circumstances, or for re-use in other publications, or for translation or adaptation, permission must be secured and a fee may be charged. Email policyandpractice@oxfam.org.uk

The information in this publication is correct at the time of going to press.

Oxfam GB, Oxfam House, John Smith Drive, Cowley, Oxford, OX4 2JY, UK.

SEO-rapport 2026-70

ISBN: 978-90-5220-677-6

About Oxfam

Oxfam is a global movement of people who are fighting inequality to end poverty and injustice. We are working across regions in more than 70 countries, with thousands of partners, and allies, supporting communities to build better lives for themselves, grow resilience and protect lives and livelihoods also in times of crisis. Please write to any of the agencies for further information or visit www.oxfam.org.

Oxfam America (www.oxfamamerica.org)

Oxfam Aotearoa (www.oxfam.org.nz)

Oxfam Australia (www.oxfam.org.au)

Oxfam-in-Belgium (www.oxfamsol.be)

Oxfam Brasil (www.oxfam.org.br)

Oxfam Canada (www.oxfam.ca)

Oxfam Colombia (www.oxfamcolombia.org)

Oxfam France (www.oxfamfrance.org)

Oxfam Germany (www.oxfam.de)

Oxfam GB (www.oxfam.org.uk)

Oxfam Hong Kong (www.oxfam.org.hk)

Oxfam Denmark (www.oxfam.dk)

Oxfam India (www.oxfamindia.org)

Oxfam Intermón (Spain) (www.oxfamintermon.org)

Oxfam Ireland (www.oxfamireland.org)

Oxfam Italy (www.oxfamitalia.org)

Oxfam Mexico (www.oxfammexico.org)

Oxfam Novib (Netherlands) (www.oxfamnovib.nl)

Oxfam Québec (www.oxfam.qc.ca)

Oxfam South Africa (www.oxfam.org.za)

Oxfam KEDV (www.kedv.org.tr)

Oxfam Pilipinas (www.oxfam.org.ph)

